

Biblioteka
Główna
UMK Toruń

09050 | 53

SPRAWOZDANIA
TOWARZYSTWA NAUKOWEGO
W TORUNIU

53

1 I 1999 — 31 XII 1999

TORUŃ 2000

I-10165

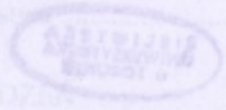
Prac. Pomorski
09050 / 53

SPRAWOZDANIA TOWARZYSTWA NAUKOWEGO W TORUNIU

53

I. DOROCZNE WALNE ZGROMADZENIE TOWARZYSTWA

Przebieg przebiegu Towarzystwa prof. dra Mariusza Bieleckiego	5
Wykład prof. dra hab. Andrzeja Radziwiłłowskiego „Tydzień lat metro- poli gdańskich 1999 — 31 XII 1999”	11
Protokół Dorocznego Walnego Zgromadzenia członków Towarzystwa Naukowego w Toruniu w dniu 21 II 2000 r.	17
Sprawozdanie z działalności Towarzystwa Naukowego w Toruniu za rok 1999	21
Sprawozdanie finansowe Towarzystwa Naukowego w Toruniu za rok 1999	28
Protokół z posiedzenia Komisji Rewizyjnej Towarzystwa Naukowego w Toruniu w dniu 31 I 2000 r.	31
Zmiany w składzie Towarzystwa	32

II. SPRAWOZDANIA Z POSIEDZEŃ

Wojcik H., Porównanie	33
Sargowicz J., Dr. Jolanta	34
Dyploma J. Latocha	35

TORUŃ 2000

REDAKTOR NACZELNY WYDAWNICTW TNT

Wojciech Gutowski

Komitet Redakcyjny

Przewodniczący

Janusz Kryszak

Członkowie

Teresa Karwicka, *Ludmiła Roszko*

Sekretarz Redakcji

Bożena Soltys

ISSN 0371-375x

Prac. Pom.

09050

TOWARZYSTWO NAUKOWE W TORUNIU

Wydanie I. Nakład 650 egz.

Zakład Poligraficzno-Wydawniczy POZKAL
Inowrocław, ul. Ceglana 10/12

E. 1500/01

SPRAWOZDANIA
TOWARZYSTWA NAUKOWEGO
W TORUNIU

Nr 53

1 I 1999 – 31 XII 1999

SPIS TREŚCI

I. DOROCZNE WALNE ZGROMADZENIE TOWARZYSTWA

Przemówienie prezesa Towarzystwa prof. dra Mariana Biskupa	5
Wykład prof. dra hab. Andrzeja Radziwińskiego „Tysiąc lat metropolii gnieźnieńskiej. Początki chrześcijaństwa i organizacji kościelnej w Polsce średniowiecznej”	11
Protokół Dorocznego Walnego Zgromadzenia członków Towarzystwa Naukowego w Toruniu w dniu 21 II 2000 r.	17
Sprawozdanie z czynności Towarzystwa Naukowego w Toruniu za rok 1999	21
Sprawozdanie finansowe Towarzystwa Naukowego w Toruniu za rok 1999	28
Protokół z posiedzenia Komisji Rewizyjnej Towarzystwa Naukowego w Toruniu w dniu 31 I 2000 r.	31
Zmiany w składzie Towarzystwa	32

II. SPRAWOZDANIA Z POSIEDZEŃ

WYDZIAŁ I

<i>Houben H.</i> , Forschungen zur Geschichte des Deutschen Ordens in Apulien	33
<i>Sarnowsky J.</i> , Der Johanniter Orden und die Kreuzzüge	33
<i>Dygdała J.</i> , Lustracja województw Prus Królewskich 1765, t. 1, cz. 1..	33

<i>Rozynkowski W.</i> , Powstanie i rozwój sieci parafialnej w diecezji chełmińskiej w czasach panowania zakonu krzyżackiego	33

WYDZIAŁ II

<i>Buśka S.</i> , Słownictwo Adama Mickiewicza. Listy frekwencyjne i indeks a tergo	38
Posiedzenia Komisji Filologicznej	38
Posiedzenia Komisji Historii Sztuki i Konserwatorstwa	38
Posiedzenia Komisji Filozoficznej	41
Posiedzenia Komisji Bibliografii i Bibliotekoznawstwa	41

WYDZIAŁ III

<i>Jędrzejczyk W.</i> , <i>Jarczyk G.</i> , Wczesne wykrywanie raka żołądka	43
Posiedzenia Komisji Geograficzno-Geologicznej	43
Posiedzenia Komisji Nauk Medycznych	44

WYDZIAŁ IV

Posiedzenia Komisji Ekonomicznej	44

III. MATERIAŁY BIO- I BIBLIOGRAFICZNE CZŁONKÓW WYDZIAŁÓW TOWARZYSTWA

Wydział I

<i>Niedzielska Magdalena</i>	45
<i>Pakulski Jan</i>	48

Wydział III

<i>Banach Mieczysław</i>	52
<i>Jackowski Marek</i>	56

WYDAWNICTWA TOWARZYSTWA NAUKOWEGO W TORUNIU ZA ROK 2000	61

I

DOROCZNE WALNE ZGROMADZENIE TOWARZYSTWA w dniu 21 lutego 2000 r.

PRZEMÓWIENIE PREZESA TOWARZYSTWA PROF. DRA MARIANA BISKUPA

Otwieram doroczne Walne Zgromadzenie TNT, witając przybyłych członków Towarzystwa i gości. Spotkanie nasze odbywa się już w roku 125-lecia Towarzystwa założonego 16 grudnia 1875 r. Uroczystości jubileuszowe odbędą się w połowie grudnia br. Spotykamy się znowu w naszej znakomicie odnowionej Sali Kolumnowej, za której tak udaną renowację składamy podziękowania konserwatorowi miejskiemu mgr. Zbigniewowi Nawrockiemu oraz władzom miejskim.

Rok sprawozdawczy 1999 mimo wielu trudności okazał się bardzo owocny, szczególnie w sferze wydawniczej oraz w pogłębianiu więzi z Prezydium PAN, przy którym znowu funkcjonuje Rada Towarzystw Naukowych.

Pod koniec 1999 r. Towarzystwo liczyło 490 członków: 207 członków wydziałów, w tym 4 członków honorowych, 282 zwyczajnych oraz jednego członka wspierającego (Fundację na Rzecz Nauki Polskiej). Zmarło 5 członków wydziałów oraz jeden członek zwyczajny. Skreślono z listy członków zwyczajnych 1 osobę na własne życzenie. Przyjęto w poczet nowych członków 3 osoby.

Dnia 23 lutego zmarł prof. dr hab. Edward Sąsiada, członek Wydziału III. Urodził się 18 marca 1924 r. we Lwowie, gdzie też częściowo realizował wykształcenie średnie. Maturę uzyskał w 1947 r. w I Liceum Ogólnokształcącym w Gliwicach, po czym odbywał studia matematyczne na Uniwersytecie Wrocławskim. Po ukończeniu studiów w 1952 r. podjął prace na UMK w Toruniu, gdzie rozpoczął organizowanie zespołu badawczego o tematyce algebraicznej, najpierw przy Katedrze Matematyki UMK, a od 1953 r. w nowo utworzonym Toruńskim Oddziale Instytutu Matematyki PAN, gdzie pracował aż do emerytury w 1994 r. W 1959 r. uzyskał stopień doktora, a w 1961 r. habilitował się,

uzyskując w 1967 r. stopień profesora nadzwyczajnego. W Toruniu prowadził też okresowo zajęcia na UMK, tak monograficzne jak magisterskie. Do 1967 r. zajmowała go algebra, następnie interesowała go teoria ergodyczna i teoria prawdopodobieństw, rozwijana przez jego uczniów. Odbił wiele podróży zagranicznych, brał też udział w kongresach międzynarodowych. Od 1964 r. był członkiem Wydziału III TNT.

Zmarł 23 lutego 1999 r. w wieku 75 lat i został pochowany na cmentarzu św. Jerzego w Toruniu.

Dnia 9 kwietnia 1999 r. zmarł Waclaw Odyniec, emerytowany profesor Uniwersytetu Gdańskiego, historyk Pomorza i krajów nadbałtyckich.

Urodził się w Wilnie 17 lutego 1922 r., gdzie też w r. 1939–1941 uzyskał małą maturę i świadectwo dojrzałości. Pozbawiony oparcia w rodzinie, działał w leśnym oddziale AK. W styczniu 1946 r. przeniósł się do Torunia. Studiował historię u prof. Karola Górskiego, tytuł magistra uzyskał w maju 1949 r. Przebywał już wówczas w Gdańsku na WSP, na której kontynuował badania uwieńczone rozprawą doktorską „Starostwo puckie 1546–1678”, obronioną na UMK w 1961 r. Rozwijał potem badania nad etnografią historyczną ludu Pomorza Gdańskiego, a w 1967 r. habilitował się na UAM w Poznaniu na podstawie ogólnego dorobku i rozprawy „Położenie ekonomiczne i społeczne chłopów województwa pomorskiego w XVII wieku” (1967 r.). Wykładał na WSP w Gdańsku i WSE w Sopocie, a w 1970 r. przeszedł na Uniwersytet Gdański. Ogłosił zarys syntetyczny „Dzieje Prus Królewskich” (1972 r.), a w 1974 r. został profesorem nadzwyczajnym. Interesował się problematyką „Polskiego dominium maris Baltici” (1982 r.) oraz koncepcjami obrony i militarnego wykorzystania Pomorza Gdańskiego do 1939 r. (1983 r.). Był redaktorem i współautorem syntezy roboczej „Dzieje Pomorza Nadwiślańskiego od VII wieku do 1945 r.” (1978 r.). W 1986 r. został profesorem zwyczajnym, promując kilku magistrów i doktorów. Działał aktywnie w ośrodkach naukowych Gdańska, Olsztyna i Wejherowa. Członkiem TNT był od 1975 r., łączyły go też więzi przyjaźni z dawnymi kolegami, także po przejściu na emeryturę w 1992 r.

Zmarł 9 kwietnia w Gdańsku i tam został pochowany.

W dniu 6 maja 1999 r. zmarł nagle prof. dr hab. Jan Powierski, członek zamiejscowy Wydziału I od 1976 r. Urodził się 16 maja 1940 r. w Szczuce koło Brodnicy. Maturę uzyskał w Szczecinku w 1958 r., po czym studiował historię średniowieczną na UMK, uzyskując w 1963 r. stopień magistra. Był potem starszym asystentem w Katedrze Historii Polski do połowy XV wieku. W 1967 r. doktoryzował się na podstawie pracy „Rola Pomorza Gdańskiego w stosunkach polsko-pruskich w okresie przedkrzyżackim”, którą napisał pod kierownictwem prof. Bronisława Włodarskiego (drukem ukazała się w „Rocznikach TNT”). W 1973 r. przeniósł się do Instytutu Historii Uniwersytetu

Gdańskiego, gdzie utworzył Zakład Historii Średniowiecznej. Habilitował się w 1976 r. na podstawie całości dorobku i monografii „Dobra ostrowicko-golubskie biskupstwa włocławskiego na tle stosunków polsko-krzyżackich”. W 1992 r. otrzymał tytuł profesora nadzwyczajnego za książkę „Kryzys rządów Bolesława Śmiałego”, a w dwa lata później profesora zwyczajnego. Pisał też o początkach ludów bałtyckich, państwa krzyżackiego w Prusach i wczesnych dziejach Mazowsza (t. I, 1996 r.). Zostawił kilku doktorów, dzisiaj częściowo już profesorów i doktorów habilitowanych.

Zmarł nagle 6 maja 1999 r. w Gdańsku w wieku 59 lat i tam też został pochowany.

Zmarła także prof. dr hab. Wilhelmina Iwanowska, członek rzeczywisty Wydziału III i członek honorowy TNT. Urodziła się w Wilnie 2 września 1905 r. Razem z rodziną przeżywała trudności pierwszej wojny światowej, co zmusiło ją do opuszczenia Wilna i osiedlenia się w Bobrujsku, gdzie opanowała tak język rosyjski, jak polski. W 1918 r. wróciła wraz z siostrą Janiną do Wilna, gdzie w 1923 r. ukończyła polskie gimnazjum prywatne Sióstr Nazaretanek. Na USB studiowała matematykę w latach 1923–1929. Praca magisterska była wybitna, ale już od 1926 r. skorzystała z propozycji prof. Władysława Dziewulskiego i podjęła pracę w Obserwatorium Astronomicznym. Zajmując się mechaniką nieba, wprowadzała nowe techniki badawcze astrofizyki. W 1933 r. doktoryzowała się na USB na podstawie dwubarwnych obserwacji astronomicznych na zmienność jednej z gwiazd pulsujących. Rozwijała następnie z prof. Dziewulskim nowe metody, co było wyraźne w pracy habilitacyjnej z 1937 r. Stała się pionierem spektroskopii astronomicznej w Polsce, co realizowała też od 1945 r. po przeniesieniu się w połowie lipca z Wilna do Torunia. Na UMK doprowadziła także do powstania Zakładu Astronomii PAN z pracownikami w Toruniu i Warszawie. Zdołała też zorganizować zakup największego w Polsce teleskopu optycznego. Od lat siedemdziesiątych prof. Iwanowska forsowała budowę toruńskiej radioastronomii, mniej wrażliwej niż astronomia optyczna. Od 1952 r. kierowała Zespołem Katedr Astronomicznych bądź Instytutem Astronomii przez 24 lata. Wychowała liczne grono astrofizyków, 19 doktorów, z których ośmiu zostało profesorami. Była członkiem rzeczywistym PAN, uzyskała też doktorat honoris causa na trzech uczelniach, w tym i na UMK, oraz obywatelstwo honorowe Winnipeg i Torunia. Z Towarzystwem naszym była związana od początku jako członek zwyczajny (1946 r.) i Wydziału III (1947 r.). Szczególną rolę odegrała w okresie obchodów kopernikańskich, jako przewodnicząca Komisji Kopernikańskiej przy Zarządzie TNT, wydatnie aktywizując jej agendy; Kopernik był jej najbardziej uμίłowanym uczonym i człowiekiem nauki. W 1977 r. została członkiem honorowym TNT, jednak odmówiła propozycji kandydowania na prezesa. Interesowała się pracami i działalnością TNT aż do końca.

Zmarła 16 maja 1999 r. i została pochowana na cmentarzu św. Jerzego 21 maja. Nie życzyła sobie żadnych przemówień, dlatego Zarząd TNT złożył tylko wieniec kwiatów z odpowiednią dedykacją, szanując wolę Zmarłej.

Zmarł także 3 grudnia 1999 r. Zenon Hubert Nowak, profesor zwyczajny historii na UMK i członek Wydziału I. Urodził się 20 grudnia 1934 r. w Gdyni, gdzie ukończył szkołę podstawową i średnią. W 1953 r. podjął studia historyczne na UMK na seminarium prof. Karola Górskiego, początkowo jako jedyny jego seminarzysta po przerwie stalinowskiej. Od początku przejawiał zainteresowania historią powszechną Europy Środkowej. Od 1957 r. był asystentem przy Katedrze Historii Starożytnej i Średniowiecznej UMK. W 1962 r. obronił pracę doktorską „Polityka Zygmunta Luksemburskiego w stosunku do krajów nadbałtyckich do 1411 r.” (druk. w „Rocznikach TNT”). W dwadzieścia lat później (1982 r.) uzyskał stopień doktora habilitowanego za rozprawę „Międzynarodowe procesy polubowne jako narzędzie polityki Zygmunta Luksemburskiego w północnej i środkowo-wschodniej Europie w latach 1412–1424”. W 1983 r. został docentem, a w 1990 r. profesorem zwyczajnym UMK. Tytuł profesora (belwederskiego) uzyskał w 1998 r. Zdobywaniu tych tytułów towarzyszyło poszerzanie tematyki późnego średniowiecza przez różnorodne prace wiążące się z dziejami także Prus Krzyżackich oraz Prus Królewskich. Szczególnie poszerzył problematykę stosunku między krajami unii kalmarskiej a Polski Jagiellońskiej, stając się ich czołowym znawcą. Nie tylko inicjował nowe przedsięwzięcia edytorskie, lecz sam wydawał większe i mniejsze źródła odbijające w sobie okrychy historii także powszechnej. Poszerzał też zakres badań o problematykę szkolnictwa średniego w Prusach i studiów uniwersyteckich, wreszcie o problematykę żydowską nad Bałtykiem w XIX w. Dzięki licznym kontaktom zagranicznym od 1981 r. zorganizował dziesięć spotkań międzynarodowych „Ordines militares, Colloquia Torunensia”, poświęconych dziejom zakonów rycerskich, w szczególności jednak zakonowi krzyżackiemu. Materiały tych konferencji w języku niemieckim czy angielskim kreowały Toruń na centrum badań nad zakonem krzyżackim. Prof. Z. H. Nowak należał do TNT od 1961 r., od 1971 r. był członkiem Wydziału I. Był wieloletnim członkiem Komitetu Redakcyjnego „Zapisek Historycznych”, a od 1983 r. pełnił funkcję przewodniczącego Komitetu Redakcyjnego „Fontes”. Dzięki jego inicjacji przygotowane zostały nowe różnorodne pozycje, zwłaszcza w sferze kultury miejskiej. Natomiast on sam drukował w „Fontes” nowe, fundamentalne źródła, jak niedostępne dotąd źródła chełmińskie (wraz z Januszem Tandecim). Najważniejszą rolę odegrała dwutomowa (1997–1998) „Metryka uczniów Toruńskiego Gimnazjum Akademickiego 1600–1817”.

Prof. Nowak zmarł nagle 3 grudnia 1999 r. i został pochowany 7 grudnia na cmentarzu św. Jerzego w Toruniu, zostawiając szczery żal i pamięć wybitnego uczonego i organizatora nauki polskiej.

Dnia 13 października 1999 r. zmarł także członek zwyczajny archeolog dr Jan Grześkowiak.

Uczcijmy pamięć wszystkich naszych zmarłych członków chwilą milczenia.

* * *

Towarzystwo nasze w 1999 r. dążyło do podtrzymania osiągniętej pozycji wydawniczej i organizacyjnej. Sponsorami byli zwłaszcza Komitet Badań Naukowych i Rektorat UMK, realizujący umowę o wspólnym wydawaniu pozycji przygotowanych przez pracowników Uczelni. Również władze miejskie, a także Urząd Marszałkowski Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego okazały realną pomoc dla „Historii Torunia”. Dlatego dorobek wydawniczy TNT jest obfity i przekracza 200 arkuszy wydawniczych. Wydział I ogłosił zeszyty 1–4 „Zapisek Historycznych”, a także Suplement z bibliografią za 1997 r., dzieło Urszuli Zaborskiej. W serii „Fontes” ukazały się polskie relacje Jerzego Woyny-Okołowa, przedstawiciela Rzeczypospolitej w Królewcu z lat 1790–1794, przygotowane przez Jacka Wijaczkę. W serii „Roczniki” ukazało się długo oczekiwane drugie wydanie tomu I „Bibliografii miasta Torunia”, dzieło Henryka Baranowskiego. Natomiast Roman Czaja zainaugurował nową serię „Urzednicy miejscy Torunia do 1454 r.”.

Wydział II ogłosił monografię Marcina Wołka „Tekst w dwóch kontekstach. Narracja pierwszoosobowa w powieściach Kazimierza Brandysa”. Wydział III, Sectio C, opublikował rozprawę Pawła Molewskiego „Rynna Gopła–problem jej genezy i roli w odpływie wód roztopowych podczas zlodowacenia vistuliańskiego”. Ogłoszone też zostały materiały z konferencji „Colloquia Torunensia” poświęcone powszechnej Deklaracji Praw Człowieka oraz „Kultura czynnikiem jednoczącym Europę”, wydany też został wspólnie z UMK „Atlas historyczny miast polskich”, t. 1, z. 3: Chelmno, przygotowany przez Z. H. Nowaka i Z. Koziela. Ukazał się też wreszcie t. 1 „Historii Torunia” obejmujący czas średniowiecza (do 1454 r.), będący zbiorowym dziełem geografa, archeologa i historyków. W serii „Prac Popularnonaukowych” ukazała się publikacja Zofii Mocarskiej-Tycowej „Spotkania w słowie. Szkice literackie”.

Wydano także dwie pozycje związane ze 125-leciem TNT: Jerzego Serczyka „Towarzystwo Naukowe w Toruniu. Krótki zarys dziejów”, wyd. 2, a także „Konrad Górski, Teatralia z lat 1938–1983”, wybór i opracowanie Lidia Kuchtówna.

Pragnę wyrazić serdeczne podziękowania realizatorom tak licznych publikacji TNT z 1999 r., zwłaszcza Redakcji Naczelnej z prof. Wojciechem Gutowskim, i niezawodnej pani redaktor Bożenie Sołtys. Dziękuję także panu Zygfrydowi Gardzielewskiemu, jak i Zakładowi Poligraficznemu POZKAL z Inowrocławia za wysoką szatę graficzną naszych publikacji.

Zarząd TNT został wyróżniony przez Prezydium PAN, przy którym funkcjonuje znowu Rada Towarzystw Naukowych. 9 listopada 1999 r. odbyło się w odnowionej Sali Kolumnowej spotkanie Prezydium PAN i przedstawiciele Rady Towarzystw Naukowych, w czasie którego prezes TNT przedstawił „Cele i warunki działania towarzystw naukowych ogólnych”, ukazując osiągnięcia, ale i trudności, zwłaszcza natury finansowo–budżetowej, tych towarzystw. Materiały tej konferencji ukazały się niebawem drukiem.

Towarzystwo nasze brało udział w kolejnych „Colloquia Torunensia”. Poczyniono też wstępne kroki w celu powołania zespołu naukowo–badawczego dla przygotowania ostatniego, trzeciego tomu „Historii Torunia” (1793–1945), przy pomocy władz miejskich. Realizowany też był grant naukowo–badawczy KBN dotyczący dziejów krzyżackich Inflant do 1561 r.

Zarząd nadal wspierał pozycję Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej i Książnicy Miejskiej, walczących z wieloma trudnościami natury finansowo–organizacyjnej. Członkowie Zarządu TNT byli członkami Rady Naukowej działającej przy Książnicy Miejskiej.

Wracając do obchodów jubileuszowych: zamierzamy wydać monografię Jerzego Serczyka o Towarzystwie u schyłku XX stulecia. Planujemy też wydawnictwo zbiorowe „Działacze TNT”, obejmujące biogramy osób zmarłych po 1975 r. Przewidujemy ogłoszenie „Bibliografii wydawnictw TNT za lata 1961–1999” oraz monografii pierwszego prezesa TNT Ignacego Łyskowskiego. Sama uroczystość jubileuszowa odbędzie się w połowie grudnia w Sali Mieszkańskiej Ratusza Staromiejskiego, zapewne przy udziale Rady Towarzystw Naukowych.

W 1999 r. TNT wymieniało swoje publikacje z 202 kontrahentami zagranicznymi i 72 krajowymi. Za granicę wysłano 395 egz. oraz 141 do instytucji krajowych. Od zagranicznych partnerów uzyskano 677 egz., a 348 od instytucji krajowych. Liczby te świadczą o pewnym obniżaniu się liczby kontrahentów, na co wpływają różne przyczyny.

Pracownia mikrofilmowa wykonała głównie dla Towarzystwa Genealogicznego Stanu Utah 43 303 klatki mikrofilmowe.

Biblioteka nasza w trwałym depozycie Książnicy Miejskiej pod koniec 1999 r. liczyła około 90 000 egz. Biblioteka Podręczna przy ul. Wysokiej liczy 2105 wol. Razem ze zbiorami prof. Konrada Górskiego posiadamy już ponad 100 000 wol.

Pragnę wyrazić słowa szczerzej podziękui naszej administracji za ofiarną pracę na czele z dyrektorem administracyjnym mgrm Janem Pronobisem.

Całemu Zarządowi dziękuję za zgodną współpracę, a szczególnie Sekretarzowi Generalnemu prof. Marianowi Kallasowi oraz prof. Mirosławowi Nestorowiczowi za cenne rady natury prawno–finansowej.

WYKŁAD PROF. DRA HAB. ANDRZEJA RADZIMIŃSKIEGO
TYSIĄC LAT METROPOLII GNIEŹNIEŃSKIEJ.
POCZĄTKI CHRZEŚCIJAŃSTWA I ORGANIZACJI KOŚCIELNEJ
W POLSCE ŚREDNIOWIECZNEJ

W niniejszym szkicu chciałbym pokazać wyniki najnowszych badań historyków i archeologów, które dotyczą czterech następujących kwestii: 1) genezy organizacji kościelnej na ziemiach polskich tuż po oficjalnym przyjęciu chrztu; 2) stanu chrystianizacji tych obszarów około roku 1000; 3) zabiegów o powołanie arcybiskupstwa gnieźnieńskiego; 4) jego upadku w latach trzydziestych XI w. oraz losów w ciągu XI w., aż do ponownego przywrócenia tej metropolii w latach siedemdziesiątych tego stulecia przez Bolesława Szczodrego.

Budowa polskiej organizacji kościelnej rozpoczęła się po przyjęciu w 966 r. chrztu przez księcia Mieszka I oraz jego czeską żonę Dobrawę. Powierzono ją wówczas dwóm cudzoziemskim biskupom misyjnym, początkowo Jordanowi (968–984), a następnie Ungerowi (992–1012). Biskupom tym, zależnym bezpośrednio od Stolicy Apostolskiej, podlegały przed 1000 r. jedynie obszary tzw. państwa gnieźnieńskiego, czyli Polski północnej. Z kolei Polska południowa, tj. Śląsk i ziemia krakowska, od połowy X w. znajdowały się w granicach państwa czeskiego. Śląsk podlegał pod względem kościelnym biskupstwu praskiemu, natomiast ziemia krakowska ołomunieckiemu. Wspomniane dwa biskupstwa utworzone zostały w Czechach w latach 974–976. U schyłku lat osiemdziesiątych X w. Mieszko I zajął jednak zarówno ziemię krakowską, jak i Śląsk. Spowodowało to, iż tereny, które znalazły się wówczas w rękach dynastii piastowskiej, były podzielone między dwie odrębne organizacje kościelne: własne biskupstwo misyjne w Poznaniu oraz dwie diecezje czeskie podległe w dodatku niemieckiej metropolii w Moguncji.

Warto zatem postawić pytanie o stan chrystianizacji tych obszarów, która najpewniej nie przebiegała bez przeszkód. Prawie współczesny wydarzeniom kronikarz niemiecki Thietmar napisał bowiem o biskupie poznańskim Jordanie, iż ten „ciężką miał [...] pracę, zanim niezmordowany w wysiłkach nakłonił ich słowem i czynem do uprawiania winnicy Pańskiej”. Możliwości uzyskania pełniejszej odpowiedzi na pytanie o stan chrystianizacji Polski u schyłku X w. płyną z bardzo owocnych, szczególnie w ostatnich latach, badań archeologicznych. Oto niedawno odkryto na Ostrowie Lednickim, wewnątrz znanej od lat budowli na planie krzyża greckiego, uważanej za kaplicę pałacową, dwa płytkie baseny w kształcie połowy krzyża. Stało się to podstawą uznania owej budowli za baptysterium – specjalny budynek sakralny do udzielania chrztu osobom dorosłym, który ma liczne analogie w czasach wczesnochrześcijańskich. Owo odkrycie lednickie znacznie bardziej uprawdopodobnia hipotezę na temat budowy we wczesnym okresie chrystianizacji Polski specjalnych baptysteriów. Mogły

mieć one także charakter doraźny w postaci basenu chrzcielnego otoczonego zasłonami z tkanin, co nie pozostawiło śladów archeologicznych. Takie bowiem baptysteria polecał sporządzać np. biskup Otto z Bambergu w czasie chrystianizacji Pomorza Zachodniego w 1. połowie XII w. Ponowna analiza architektoniczna pierwotnej katedry poznańskiej pozwoliła postawić interesującą hipotezę na temat istniejącego obok niej we wcześniejszym okresie baptysterium, które zostało następnie włączone do budynku katedry. Równocześnie zapewne w tym samym czasie wybudowano w grodzie poznańskim kościół niezbędny do wykonywania ceremonii chrztu. Chodzi tu o kościół NMP wzniesiony w grodzie książęcym, który tradycja uważała za fundację księżnej Dąbrówki. Z kolei ostatnie badania archeologiczne rotundy przy katedrze wawelskiej wskazują na istnienie również tam baptysterium. W polskiej historiografii toczy się od jakiegoś czasu spór na temat najstarszej stolicy biskupiej. Pisane przekazy źródłowe wiążą pierwszych biskupów z Poznaniem, co umacnia dodatkowo odkrycie katedry przedromańskiej pod obecną katedrą poznańską. W literaturze pojawił się wszakże pogląd, iż biskupi ci rezydowali jednak w Gnieźnie (G. Labuda, S. Trawkowski). Przytoczone już badania baptysterium połączone z pałacem na Ostrowie Lednickim skłoniły kolejną grupę uczonych do postawienia tezy, iż to właśnie tam znajdował się zespół episkopalny, a zatem pierwsza siedziba biskupa Jordana. Przy odtwarzaniu dalszej infrastruktury wskazującej na postępujące procesy chrystianizacyjne należy wziąć pod uwagę grody, w których znajdują się pozostałości świątyń murowanych z nieco późniejszego okresu (XI–XII w.). Mogły być one poprzedzone kościołami lub kaplicami drewnianymi albo drewniano–glinianymi. Grody z kościołami znajdowały się w Kaliszu Łądzie czy też nieco później w Kruszwicy. Należy tutaj dodać odkrycie rotundy w Łeknie datowanej na połowę XI w. Na wschodnich krańcach państwa gnieźnieńskiego wczesne ośrodki kościelne istniały we Włocławku, zapewne w Płocku oraz nieopodal grodu w Łęczycy. Nie sposób nie zadać w tym miejscu pytania, mimo braku precyzyjnej chronologii, o ewentualną rolę w prowadzonych wówczas działaniach misyjnych bazyliki z Kałdusa koło Chełmna, badanej intensywnie w ostatnim czasie przez toruńskich archeologów. Dość prawdopodobne wydaje się zatem istnienie na obszarze Wielkopolski oraz na jej obrzeżach kilkunastu wczesnopiastowskich ośrodków misyjno–duszpasterskich. Trzeba przy tym pamiętać, że liczba wszystkich ośrodków kościelnych występujących na tym terenie w początkach XI w. nie przekraczała 20. Nie ma żadnych wątpliwości, iż w tym pierwszym okresie chrystianizacji, do roku 1000, mogła ona objąć swym zasięgiem jedynie elitę polityczną, wojskową lub gospodarczą państwa polskiego, skupioną przy głównych grodach. Na terenach, gdzie nie udało się zbudować kościoła, nawet po przyjęciu chrztu musiały istnieć silne pokusy nawrotu do dawnych pogańskich obyczajów. Ostatnie badania archeologów i historyków odnoszą się także do ziem Polski południowej, które prawie do końca X w.

podlegały politycznemu i kulturalnemu oddziaływaniu państwa wielkomorawskiego, a następnie czeskiego. Wykluczają one przede wszystkim jakiegokolwiek wpływy na obszarze Małopolski tzw. chrześcijaństwa cyrylo–metodiańskiego. Przed przełomem X i XI w. nie stwierdzono tam właściwie żadnych oddziaływań chrześcijańskich, w tym pozostałości architektury sakralnej. Brak również zorganizowanej tam akcji misyjnej biskupstwa ołunieckiego czy praskiego. Takie oddziaływanie ze strony biskupstwa praskiego jest natomiast wyraźnie widoczne na Śląsku, co potwierdzają ostatnie odkrycia na Ostrowie Tumskim we Wrocławiu. Tak więc kościelne scalenie Polski było możliwe jedynie w wyniku utworzenia własnej metropolii. Inicjatywę w tej sprawie, już po śmierci św. Wojciecha, podjął niewątpliwie Bolesław Chrobry. Wymagała ona przede wszystkim zgodnego współdziałania papieża, cesarstwa oraz polskiego księcia. Najprostszą sprawą była, dokonana bez trudności, kanonizacja św. Wojciecha, która stworzyła ideowe podwaliny pod utworzenie organizacji metropolitalnej. Nieco dłużej toczyły się negocjacje w sprawie utworzenia metropolii, które były prowadzone w Rzymie wiosną 999 r. Trzeba pamiętać, iż wymagana była tutaj zgoda biskupów czeskich oraz arcybiskupa mogunckiego, którzy tracili część podległych im terytoriów. Decyzje w sprawie utworzenia metropolii gnieźnieńskiej zapadły najpewniej na synodzie rzymskim w kwietniu 999 r. Niebawem też brat św. Wojciecha, Radzim–Gaudenty został powołany na pierwszego arcybiskupa. Na synodzie odbytym w Gnieźnie w marcu 1000 r. ustalono, iż w skład metropolii wejdzie pięć diecezji: gnieźnieńska, kołobrzaska i poznańska (do 1012 r., tj. do śmierci biskupa Ungera została wyłączona z jurysdykcji Gniezna), wrocławska (wydzielona z diecezji praskiej) oraz krakowska (wydzielona z diecezji ołunieckiej). Ważną rolę w powołaniu do życia struktury metropolitalnej odegrał zjazd gnieźnieński i cesarz Otto III.

Od lat dwudziestych X w. w Kościele zachodnim obowiązywała bowiem zasada, iż inwestytury, czyli aktu dającego biskupowi prawo do zarządzania biskupstwem, udziela wyłącznie król. Przypomnijmy jednak, że Polska w 1000 r. miała na tronie tylko księcia. W tej sytuacji cesarz Otto III udzielił w trakcie zjazdu gnieźnieńskiego księciu Bolesławowi Chrobremu prawa udzielania inwestytury zarówno arcybiskupowi, jak i biskupom. To właśnie do tego faktu odnosi się bez wątpienia zgorzkniały komentarz przywołanego już kronikarza Thietmara, który napisał: „Niech Bóg wybaczy cesarzowi, że czyniąc trybutariusza panem wyniósł go tak wysoko”. Znacznie cieplej, co zrozumiałe, opisał natomiast tę sytuację Gall Anonim: „I zdejmując ze swej głowy diadem cesarski, włożył go na głowę Bolesława dla związku przyjaźni”. W ten sposób Bolesław Chrobry wszedł niejako do „rodziny królów”, co wraz z powołaniem do życia arcybiskupstwa świadczyło w poważnym stopniu o suwerenności ówczesnego państwa polskiego. Można przypomnieć tutaj zdanie Gerarda Labudy, że „na fundamencie relikwii św. Wojciecha w Gnieźnie wyrosła katedra

gnieźnieńska i tytuł «arcybiskupa św. Wojciecha», jaki nosił pierwszy arcybiskup polski». Od siebie dodajmy, że na fundamencie tym wyrosła cała metropolitalna organizacja kościelna, cały polski Kościół. Uznanie św. Wojciecha za apostoła Polski, patrona kraju i narodu, który usunął przeciw w cień biskupów poznańskich Jordana i Ungera czy pierwszego arcybiskupa gnieźnieńskiego Gaudentego, wskazuje na rangę i znaczenie związanego z nim utworzenia metropolii gnieźnieńskiej. Pokazuje również, iż powołanie do życia tej metropolii łączono bardzo ściśle z początkiem chrystianizacji Polski. Nie jest przecież przypadkiem, że we francuskiej XI-wiecznej kronice Ademara de Chabannes pojawiło się stwierdzenie, iż sugestią udania się na misję do Słowian wysunął cesarz Otton III, Wojciech zaś wyruszył do Polski, w której „nikt jeszcze nie słyszał imienia Chrystusa”. Ochrzczył on księcia Bolesława oraz nawrócił cztery prowincje: Polliana, Sclavonia, Waredonia i Cracovia, a następnie udał się do Pincennati, czyli do kraju Prusów. W źródłach *Tempore illo* oraz *Miracula* zapisano, iż to właśnie dzięki Wojciechowi „cała Polska z radością przyjęła wiarę Chrystusową”. Z kolei Gall Anonim podkreślił, że udał się on do Prus dopiero wówczas, gdy „już nieco rozkrzewiła się w Polsce wiara i wzrósł Kościół Święty”.

Wiek XI to dla młodej polskiej organizacji kościelnej niewątpliwie okres poważnej próby. Nie znamy bowiem bliżej losów diecezji powołanych w 1000 r. Wiadomo jedynie, iż po kilku latach upadło biskupstwo kołobrzесьkie, natomiast pozostałe były obsadzane aż do kryzysu z lat trzydziestych. Upadek arcybiskupstwa gnieźnieńskiego najnowsza historiografia wiąże nie tylko z buntem ludowym czy „reakcją pogańską”, lecz przede wszystkim z najazdem czeskim z 1038 r. Faktem jest jednak, że inne biskupstwa, np. poznańskie czy wrocławskie, mogły upaść w wyniku reakcji antychrześcijańskiej. W jednym ze źródeł ruskich czytamy przecież, że „w ziemi lackiej ludzie powstawszy pozabijali swych biskupów, księży i możnych”. W najbardziej chyba dosadnej w swojej wymowie relacji roczników hildesheimskich czytamy pod rokiem 1034, iż po śmierci Mieszka II chrześcijaństwo po prostu upadło. Nasz kronikarz Gall Anonim nieco konkretniej zauważył, że katedry w Gnieźnie i Poznaniu, złupione przez Czechów, tak długo stały opuszczone, że dzikie zwierzęta zakładać w nich zaczęły swe legowiska. Należy podkreślić, że we wszystkich istniejących do tej pory biskupstwach, poza Krakowem, nastąpiło przerwanie tradycji kościelnej. Brak na ten temat jakichkolwiek przekazów źródłowych. O tym, iż upadła metropolia gnieźnieńska świadczy wyraźnie próba, podjęta przez biskupa praskiego Sewera, uzyskania dla siebie w Rzymie godności arcybiskupiej. Podstawą starań były wywiezione z Gniezna szczątki św. Wojciecha, natomiast metodą – dokonanie translacji arcybiskupstwa z Gniezna do Pragi. Warto podkreślić, że już w połowie XI w. w powszechnej opinii niemieckiego kleru arcybiskupstwo św. Wojciecha było jednoznacznie kojarzone z Pragą, nie zaś z

Gniezmem. Co więcej, w połowie XI w. funkcjonował w charakterze arcybiskupa biskup krakowski Aron (zm. 1059 r.), co wyraźnie wskazuje na brak w Polsce innego arcybiskupa, a tym samym niemożność istnienia metropolii gnieźnieńskiej. Ponadto z XII-wiecznych zabiegów św. Norberta o potwierdzenie roszczeń arcybiskupstwa magdeburskiego do zwierzchnictwa nad polskim Kościołem wynika, że wcześniej zostały wydane papieskie postanowienia w tej sprawie. Upadek arcybiskupstwa w Gnieźnie był więc faktem, znane są także najważniejsze okoliczności i przyczyny tego stanu rzeczy.

W historiografii polskiej poważne kontrowersje wywołują natomiast próby odtworzenia przebiegu wydarzeń towarzyszących przywróceniu arcybiskupstwa w Gnieźnie. Klasyk polskiej historiografii i wybitny znawca dziejów kościelnych Władysław Abraham opowiedział się za całkowitym upadkiem arcybiskupstwa, które – jego zdaniem – miało zostać wskrzeszone dopiero przez Bolesława Szczodrego około 1075 r. Tak radykalne postawienie sprawy spotkało się, rzecz jasna, z gwałtowną dyskusją podjętą przez polskich mediewistów, którzy usiłowali udowodnić, często bez argumentów źródłowych, wcześniejszą restytucję arcybiskupstwa gnieźnieńskiego, np. już w czasach Kazimierza Odnowiciela. Przy okazji należy raz jeszcze przypomnieć, że z polskich biskupstw przetrwał tylko Kraków, z którego to miejsca próbę odbudowy polskiej organizacji kościelnej podjął Kazimierz Odnowiciel. Temu księciu zawdzięczamy restytuowanie biskupstwa wrocławskiego (1051 r.) oraz uzyskanie wspomnianego już paliusza dla biskupa krakowskiego Arona. Z kolei przeniesienie się księcia Kazimierza do Krakowa jest interpretowane jako rezygnacja z przywrócenia arcybiskupstwa gnieźnieńskiego oraz próba nadania Krakowowi centralnego miejsca w przyszłej strukturze kościelnej Polski. Dopiero syn Kazimierza, Bolesław Szczodry, zmienił zasady polityki kościelnej ojca, starając się raczej nawiązać do tradycji pierwszych władców piastowskich. Niektórzy historycy jemu właśnie przypisują odbudowę polskiej organizacji kościelnej w latach 1075–1076, zarówno w sensie przywrócenia metropolii, jak też powołania do życia nowego biskupstwa w Płocku (1075 r.). Metropolia ta, co ważne, uzyskała kształt zbliżony do tego, jaki miała w czasach Bolesława Chrobrego. Decydujące znaczenie interpretacyjne, potwierdzające właśnie rolę Bolesława Szczodrego w odbudowie arcybiskupstwa gnieźnieńskiego, zawiera słynny list papieża Grzegorza VII do księcia Bolesława Szczodrego z 20 kwietnia 1075 r. Przedstawia on bowiem bardzo jasno nakreślony obraz sytuacji polskiego Kościoła. Przede wszystkim akcentuje on rzecz najważniejszą, że „biskupi twej ziemi, nie mając pewnej stolicy metropolitalnej, ani nie będąc poddani żadnej zwierzchności, tu i ówdzie błąkając się po swą ordynację, są niezależni i wolni wbrew regułom i kanonom świętych ojców. Ponadto zaś, wśród tak wielkiej liczby ludzi niewielu jest biskupów, a ich diecezje rozległe, że nie są w stanie wobec poddanego sobie ludu właściwie wykonywać obowiązków swojego urzędu”. Nie ma wątpliwości,

że w suplice skierowanej do wspomnianego papieża, której efektem jest cytowana bulla, znalazły się dwie prośby księcia Bolesława: o przywrócenie metropolii gnieźnieńskiej oraz powiększenie liczby biskupstw. Istotnie, legaci papiescy wysłani przez Grzegorza VII doprowadzili sprawę przywrócenia metropolii do szczęśliwego końca. W 1079 r., w związku ze sprawą św. Stanisława, jest bowiem bezpośrednio poświadczony urządowanie metropolity gnieźnieńskiego. Należy ponadto wspomnieć, że Bolesław Szczodry już na początku swoich rządów przystąpił do odbudowy katedry gnieźnieńskiej, najpewniej też zabiegał o odnowienie kultu św. Wojciecha. Wszystkie te udane działania wspomnianego księcia w zakresie przywrócenia arcybiskupstwa gnieźnieńskiego prowadziły wszakże wyraźnie do jednego celu – uzyskania korony królewskiej. Cel ten, jak wiadomo, udało mu się już niebawem zrealizować.

Niezwykle wymowna jest zapiska nekrologiczna, która króla Bolesława Szczodrego określa jako tego „qui constituit episcopatus per Poloniam”. Istotnie, dokonania tego władcy na bardzo długo określiły ramy organizacyjne polskiego Kościoła i przyznały mu, nie bez przyczyny, miano szczodrego fundatora. Zdaniem historyków, które w pełni podzielam, rola synodu legackiego z lat 1075/1076, przywracającego arcybiskupstwo gnieźnieńskie, jest co najmniej tak samo ważna, jak utworzenie metropolii w roku 1000. Dopiero bowiem wówczas Gniezno tak naprawdę stało się kościelną stolicą Polski.

Podstawowa bibliografia wybranych, nowszych opracowań

G. Labuda, *Zjazd Gnieźnieński roku 1000*, Kwartalnik Historyczny, t. 98(1991), s. 3–18; tenże, *Zjazd i synod gnieźnieński w roku 1000*, Kwartalnik Historyczny, t. 107(2000), s. 107–122; tenże, *Czeskie chrześcijaństwo na Śląsku i w Małopolsce w X i XI wieku*, [w:] *Chryścianizacja Polski południowej*, pod red. J. M. Małeckiego, Kraków 1994, s. 73–98; T. Jurek, *Ryczyn biskupi. Studium z dziejów Kościoła polskiego w XI w.*, Roczniki Historyczne, t. 60(1994), s. 21–66; tenże, *Losy arcybiskupstwa gnieźnieńskiego w XI w.*, [w:] *1000 lat archidiecezji gnieźnieńskiej*, Gniezno 2000, s. 49–72; J. Fried, *Otton III i Bolesław Chrobry*, Warszawa 2000; Z. Kumatowska, *Stan chrystianizacji Polski w czasach św. Wojciecha (w świetle źródeł archeologicznych)*, [w:] *Tropami świętego Wojciecha*, pod red. Z. Kumatowskiej, Poznań 1999, s. 97–110; G. Labuda, *Znaczenie św. Wojciecha dla dziejów Polski*, tamże, s. 183–194; R. Goduła, *Mit początku w legendzie św. Wojciecha*, tamże, s. 195–220; J. Karwasińska, *Wybór pism. święty Wojciech*, Warszawa 1996; Adalbertus. *Wyniki programu badań interdyscyplinarnych*, pod red. P. Urbańczyka, Warszawa 1998.

PROTOKÓŁ

DOROCZNEGO WALNEGO ZGROMADZENIA CZŁONKÓW TOWARZYSTWA NAUKOWEGO W TORUNIU W DNIU 21 LUTEGO 2000 R.

Porządek obrad

Część I – publiczna

1. Zagajenie i omówienie działalności Towarzystwa w 1999 r. – prof. dr hab. Andrzej Woszczyk.
2. Publiczny wykład naukowy – prof. dr hab. Andrzej Radziwiński: „Tysiąc lat metropolii gnieźnieńskiej. Początki chrześcijaństwa i organizacji kościelnej w Polsce”.

Ad 1. Obrady otworzył pod nieobecność chorego prezesa TNT, prof. dra Mariana Biskupa, członek Zarządu, prof. dr hab. Andrzej Woszczyk. Przywitał zgromadzonych członków Towarzystwa Naukowego oraz wszystkich przybyłych gości. Następnie odczytał tekst przygotowany przez prof. M. Biskupa, w którym zostały omówione zmiany w stanie liczbowym TNT oraz przedstawione sylwetki członków TNT zmarłych w r. 1999. Pamięć zmarłych uczczono minutą ciszy. Następnie została omówiona działalność Towarzystwa w roku sprawozdawczym 1999. Podkreślono dużą aktywność wydawniczą Towarzystwa.

Ad 2. W części publicznej Walnego Zgromadzenia członków TNT wystąpił prof. dr hab. Andrzej Radziwiński, który wygłosił wykład „Tysiąc lat metropolii gnieźnieńskiej. Początki chrześcijaństwa i organizacji kościelnej w Polsce”. Przedstawiony referat został nagrodzony brawami.

Część II – administracyjna

3. Wybór Prezydium Zgromadzenia.
4. Przyjęcie protokołu z poprzedniego Walnego Zgromadzenia.
5. Sprawozdanie Zarządu za rok 1999.
6. Sprawozdanie Komisji Rewizyjnej.
7. Dyskusja nad sprawozdaniami i podjęcie uchwały w sprawie absolutorium dla Zarządu.
8. Mianowanie członków honorowych oraz wybór członków wydziałów i ogłoszenie nazwisk nowych członków zwyczajnych.
9. Ustalenie wysokości składek członkowskich na rok 2000.
10. Wolne wnioski i zakończenie.

Ad 3. Na wniosek prof. dra hab. Andrzeja Woszczyka na przewodniczącego Walnego Zgromadzenia wybrano jednogłośnie prof. dra hab. Andrzeja Nowakowskiego, a na sekretarza dra Piotra Olińskiego. Przewodniczący Walnego

Zgromadzenia zaproponował głosowanie nad wyborem członków Komisji Skrutacyjnej. Wybrano do niej jednogłośnie prof. dr hab. Daniełę Szymańską, prof. dra hab. Andrzeja Kołę oraz doc. dra hab. Szczepana Wierchosławskiego.

Ad 4. W jawnym głosowaniu przyjęto jednomyślnie protokół z poprzedniego Walnego Zgromadzenia, które odbyło się 24 lutego 1999 r.

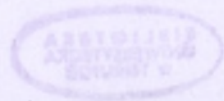
Ad 5. Sekretarz Generalny TNT prof. dr hab. Marian Kallas przedstawił sprawozdanie Zarządu za rok 1999, a także plany dotyczące obchodów 125-lecia istnienia Towarzystwa Naukowego w Toruniu. Sprawozdanie finansowe przedstawił skarbnik TNT prof. dr hab. Mirosław Nesterowicz. Podkreślił w swoim wystąpieniu, iż pomimo dużych oszczędności rozchody w omawianym roku sprawozdawczym przekroczyły przychody o sumę 70 tys. zł. Stan majątku TNT na 30 grudnia 1999 r. wynosił 156 tys. zł.

Ad 6. Sprawozdanie Komisji Rewizyjnej odczytał prof. dr hab. Andrzej Radziwiński. Działalność Towarzystwa została oceniona pozytywnie. Zauważono jednak, że zmalały przychody ze sprzedaży wydawnictw TNT oraz środki pieniężne w banku, co pociągnęło za sobą mniejsze dochody z odsetek. Dodatkowo zmniejszyły się również przychody ze składek. W reasumpcji Komisja Rewizyjna wniosła o udzielenie Zarządowi absolutorium za działalność w roku sprawozdawczym.

Ad 7. W dyskusji nad sprawozdaniami pierwszy zabrał głos prof. Jerzy Serczyk. Poruszył on kwestię redagowania w „Sprawozdaniach” Towarzystwa Naukowego informacji o pracach poszczególnych wydziałów, komisji i komitetów. Przedstawiane na posiedzeniach tych ciał wyniki badań, prezentacje planowanych publikacji mogą być czasami jedynymi śladami tych badań. Tym samym rośnie wartość tego rodzaju informacji (w załączeniu tekst wystąpienia prof. J. Serczyka). Prof. Jerzy Serczyk zaproponował, aby Walne Zgromadzenie podjęło uchwałę zobowiązującą Zarząd TNT do opracowania instrukcji dotyczącej sposobu konstruowania sprawozdań. Prof. Jerzy Serczyk wyliczył też elementy, które, jego zdaniem, powinny składać się na takie sprawozdanie.

Głos w dyskusji zabrała również dr Cecylia Iwaniszewska. Poruszyła ona kwestię działalności Komitetu Redakcyjnego Prac Popularnonaukowych Towarzystwa Naukowego i celowości dalszego jego istnienia. Dr Iwaniszewska zapytała też o działalność Redakcji Naczelnej Wydawnictw TNT i zasugerowała, że być może Redakcja Naczelna zajęłaby się pracami redakcyjnymi nad wydawnictwami popularnonaukowymi.

Kolejnym dyskutantem był prof. dr hab. Jerzy Dygdała. Stwierdził on, że należy poważnie zastanowić się nad funkcjonowaniem Redakcji Naczelnej. Zwrócił również uwagę, że Zarząd nie zawsze jest zorientowany w działalności poszczególnych komitetów. Zasugerował stworzenie osobnej sekcji wydawni-

czej. Prof. Jerzy Dygdała poruszył też problemy finansowe związane z wydaniem poszczególnych publikacji. Uwagę, że nie na wszystkie pozycje można uzyskać środki finansowe potwierdził prof. dr hab. Stefan Cackowski.

W podsumowaniu dyskusji przewodniczący Walnego Zgromadzenia prof. dr hab. Andrzej Nowakowski zaproponował, aby postawić wniosek zobowiązujący Zarząd do przemyślenia polityki redakcyjnej. W głosowaniu wniosek ten został przyjęty przy dwóch głosach wstrzymujących się. Przewodniczący Walnego Zgromadzenia poddał też pod głosowanie wniosek złożony przez prof. Jerzego Serczyka. Wniosek ten został przyjęty przy dwóch głosach wstrzymujących się. W głosowaniu przyjęto też propozycję zgłoszoną przez dr Cecylię Iwaniszewską.

Ad 8. W imieniu Zarządu z wnioskiem o nadanie tytułu członka honorowego Towarzystwa prof. drowi hab. Andrzejowi Tomczakowi wystąpił prof. dr hab. Stefan Cackowski. Przedstawił on sylwetkę profesora, jego działalność naukową oraz działalność w ramach Towarzystwa Naukowego. Wniosek został przyjęty jednogłośnie.

Prof. dr hab. Stefan Cackowski przedstawił również sylwetki dwóch kandydatów, wnioskując o przyjęcie na członków Wydziału I: prof. nadzw. dra hab. Jana Pakulskiego oraz dr hab. Magdaleny Niedzielskiej. Prof. dr hab. Gabriel Wójcik wnioskował o przyjęcie w poczet członków Wydziału III dra nauk medycznych Marka Jackowskiego, pracownika Zespoleonego Szpitala Wojewódzkiego, oraz dra hab. Mieczysława Banacha, profesora Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Słupsku. Nie było pytań w związku z przedstawionymi wnioskami, wobec czego przystąpiono do głosowania tajnego, w wyniku którego zostały przyjęte wszystkie kandydatury.

Ad 9. Zarząd zaproponował podniesienie wysokości składek dla członków zwyczajnych do 15 zł, dla członków wydziałów do 30 zł. Propozycja ta została przyjęta jednogłośnie.

Ad 10. Nie było wystąpień w ramach wolnych wniosków.

Przewodniczący Zgromadzenia prof. dr hab. Andrzej Nowakowski podziękował zebrany za przybycie, po czym zamknął obrady.

Sekretarz Walnego Zgromadzenia

Przewodniczący Walnego Zgromadzenia

(-) *Dr Piotr Oliński*

(-) *Prof. dr hab. Andrzej Nowakowski*

* * *

Jerzy Serczyk: głos w dyskusji nad „Sprawozdaniami”

Chciałbym prosić, aby to, co za chwilę powiem, w żadnej, nawet najmniejszej mierze, nie było odebrane jako krytyka naszego rocznika „Sprawozdań” ani ostatniego numeru 52, ani numerów poprzednich. Intencją mojego wystąpienia jest tylko chęć wprowadzenia takich ulepszeń w systemie przygotowywania materiałów dla „Sprawozdań”, aby redakcja mogła na ich podstawie realizować postulaty, jakie zamierzam obecnie przedstawić.

Pragnę omówić kilka kwestii związanych ze sprawozdaniem za rok ubiegły, ale wiążących się również ze sprawozdaniami poprzednimi.

Część I: Chodzi o sposób redagowania w drukowanych „Sprawozdaniach” informacji o pracach Wydziałów, Komisji i Komitetów oraz o imprezach naukowych (sesjach, konferencjach, sympozjach itp.) urządzanych przez Towarzystwo jako całość. Informacje te są z reguły niekompletne, co obniża ich wartość jako świadectwa działalności naukowej Towarzystwa. Tylko bardzo nieliczne zawierają wszystkie dane, jakich oczekuje się od komunikatów naukowych.

Dlatego proponuję, aby dzisiejsze Walne Zgromadzenie powzięło uchwałę zobowiązującą Zarząd, aby ustalił instrukcję opisującą sposób, w jaki poszczególne agendy naszego Towarzystwa powinny składać sprawozdania ze swej działalności oraz jakie elementy tych sprawozdań szczegółowych powinny koniecznie znaleźć się w „Sprawozdaniach”.

W szczególności sprawozdania te powinny zawierać następujące dane;

- 1) imię i nazwisko prelegenta w całości (nie tylko inicjały imienia);
- 2) tytuły i stopnie naukowe prelegenta;
- 3) miejscowość i instytucję, z którą prelegent jest związany;
- 4) pełny tytuł prelekcji w języku, w jakim została ona wygłoszona (przekład polski jest wskazany, ale nie konieczny);
- 5) streszczenie prelekcji, choćby najkrótsze – także wtedy, gdy praca jest przeznaczona do publikacji (w języku polskim lub w języku, w jakim prelekcja została wygłoszona);
- 6) informację o zamierzonej lub dokonanej publikacji, zarówno w wydawnictwach TNT, jak i poza nimi; informacja ta powinna być zwięzła, lecz zredagowana tak, aby była możliwa bezbłędna identyfikacja wydawnictwa/publikacji, o którą chodzi;
- 7) ewentualny adres internetowy (w wypadku publikacji w sieci).

Należy również zwracać uwagę na poprawność używanego w sprawozdaniach nazewnictwa geograficznego i topograficznego; błędy w tym zakresie pojawiają się dość często. W tekstach obcojęzycznych należy w odniesieniu do nazw obiektów znajdujących się na obszarze Polski podawać przynajmniej za pierwszym razem będącą w obiegu nazwę obcojęzyczną i w nawiasie nazwę polską, tak, żeby czytelnik miał do dyspozycji obydwie nazwy. Dla tej kwestii

użyteczne byłoby opracowanie instrukcji dla Redakcji „Sprawozdań”; rzecz nie da się załatwić w dyskusji na dzisiejszym zebraniu (poza samą zasadą).

Część II: UZASADNIENIE: publikacja informacji o przedstawionej pracy, dużej lub małej, na posiedzeniu TNT nie jest czynnością formalną. Jest to dokumentacja wykonanych badań i ich wyników, nieraz bywa, że jedyna. Nie powinniśmy się dobrowolnie pozbywać tak ważnego świadectwa naszej pracy. Dla badaczy debiutujących i początkujących ogłoszenie streszczenia w „Sprawozdaniach” często jest pierwszą, a zawsze istotną pozycją bibliograficzną. W dziejach nauki polskiej nieraz tak bywało, że nawet poważne prace przeznaczone do druku *in extenso* pozostawiły jako jedyny ślad swego zaistnienia tylko streszczenie wydrukowane w publikacji sprawozdawczej instytucji naukowej (jak np. w pracach Komisji historycznej AU w Krakowie przed I wojną światową). Dla późniejszych badaczy była to nieraz wiadomość bardzo ważna. Nie lekceważmy więc tego i dzisiaj mimo nieporównanie większych obecnie możliwości technicznych.

OSOBNYM ZAGADNIENIEM jest sprawa wspólnych posiedzeń agend TNT i stowarzyszeń monodyscyplinarnych (Tow. im. Mickiewicza, PTH itp.). Nie trzeba się obawiać organizowania zebrań naukowych pod wspólną firmą kilku organizacji i instytucji, jeśli jedną z nich będzie TNT. Otwiera to bowiem możliwość publikowania przynajmniej streszczeń wygłoszonych tam prelekcji w wydawnictwach naszego Towarzystwa, a zwłaszcza w „Sprawozdaniach”.

Dlatego wnoszę o przyjęcie przedstawionego przeze mnie tekstu w jego pierwszej części jako uchwały Zgromadzenia Walnego, a w drugiej części jako opinii Zgromadzenia przedstawionej do rozważenia przez Zarząd.

SPRAWOZDANIE

Z CZYNNOŚCI TOWARZYSTWA NAUKOWEGO W TORUNIU ZA ROK 1999

I. Członkowie

Na koniec 1999 r. Towarzystwo Naukowe w Toruniu liczyło 490 członków, w tym 207 członków wydziałów i 287 członków zwyczajnych oraz jednego członka wspierającego – Fundację na Rzecz Nauki Polskiej. Czterech członków miało tytuł członka honorowego. Przyjęto w poczet członków zwyczajnych 3 osoby. Zmarło w 1999 r. 5 członków wydziałów i jeden członek zwyczajny. Skreślono z listy członków jedną osobę na własne życzenie.

Skład ilościowy wydziałów	miejscowi	Członkowie	
		zamiejscowi	razem
Wydział I – Nauk Historycznych	42	14	56
Wydział II – Filologiczno-Filozoficzny	38	6	44
Wydział III – Matematyczno-Przyrodniczy	59	10	69
Wydział IV – Nauk Prawnych, Społecznych i Ekonomicznych	34	4	38
Razem:	173	34	207

II. Walne Zgromadzenie

Dnia 21 II 2000 r. odbyło się doroczne Walne Zgromadzenie członków Towarzystwa Naukowego w Toruniu, na którym dokonano oceny działalności Towarzystwa w roku 1999 r.

III. Komisja Rewizyjna

W 1999 r. Komisja Rewizyjna działała w następującym składzie: prof. dr hab. Bogumił Brzeziński, prof. dr hab. Krystyna Kamińska, prof. dr hab. Andrzej Radziwiński. Komisja odbyła posiedzenie w dniu 31 I 1999 r., na którym dokonała przewidzianej statutem kontroli działalności merytorycznej i finansowej Towarzystwa w okresie od 1 I 1999 r. do 31 XII 1999 r.

IV. Zarząd TNT

Rok 1999 był drugim rokiem pracy Zarządu w kadencji 1998–2000. Zarząd działał w następującym składzie: prof. dr h.c. Marian Biskup – prezes, prof. dr hab. Andrzej Woszczyk – wiceprezes, prof. dr hab. Marian Kallas – sekretarz generalny, prof. dr hab. Mirosław Nesterowicz – skarbnik, prof. dr hab. Wojciech Gutowski – redaktor naczelny, prof. dr hab. Stefan Cackowski – przewodniczący Wydziału I, prof. dr hab. Zygmunt Kruszelnicki – przewodniczący Wydziału II, prof. dr hab. Gabriel Wójcik – przewodniczący Wydziału III, prof. dr hab. Kazimierz Lubiński – przewodniczący Wydziału IV oraz prof. dr hab. Jerzy Dygdała, prof. dr hab. Czesław Łapicz i prof. dr hab. Władysław Niewiarowski – członkowie.

W okresie sprawozdawczym Zarząd odbył trzy posiedzenia, podczas których omawiano najważniejsze sprawy Towarzystwa, dotyczące zarówno zadań statutowych, jak i bieżących problemów finansowych i organizacyjnych:

29 stycznia – oceniono wykonanie planu wydawniczego z 1998 r. oraz sytuację finansową Towarzystwa, ze szczególnym uwzględnieniem możliwości realizacji zamierzeń wydawniczych w 1999 r. Omówiony został także stan przygotowań do Walnego Zgromadzenia Członków TNT.

8 lipca – omawiano propozycje dotyczące obchodów jubileuszu Towarzystwa oraz posiedzenia Prezydium Polskiej Akademii Nauk, poświęconego działalno-

ści towarzystw naukowych, które odbędzie się w listopadzie w siedzibie TNT. Analizowano stan wykonania planu wydawniczego, w tym prac przygotowawczych do wydania pierwszego tomu „Historii Torunia”.

8 października – omawiano sytuację finansową Towarzystwa, stan przygotowań do posiedzenia Prezydium PAN oraz stopień wykonania planu wydawniczego.

V. Redakcja Naczelna Wydawnictw TNT

Redakcja Naczelna działa w następującym składzie: prof. dr hab. Wojciech Gutowski – redaktor naczelny, prof. dr hab. Antoni Czacharowski, prof. dr hab. Kazimierz Maliszewski – przedstawiciele Wydziału I, prof. dr hab. Jerzy Spina, prof. dr hab. Witold Wróblewski – przedstawiciele Wydziału II, prof. dr hab. Daniela Szymańska – przedstawiciel Wydziału III, prof. dr hab. Andrzej Borodo – przedstawiciel Wydziału IV, dr Cecylia Iwaniszewska – przewodnicząca Komitetu Redakcyjnego „Prac Popularnonaukowych”.

VI. Komisje i komitety przy Zarządzie TNT

1. Zespół do Badań nad Przeszłością Torunia pracował pod kierunkiem prof. dra hab. Mariana Arszyńskiego, sekretarzem była dr hab. Krystyna Zielińska-Melkowska.

2. Komitet Redakcyjny „Sprawozdań TNT”. Przewodniczącym Komitetu był prof. dr hab. Janusz Kryszak, sekretarzem – mgr Bożena Sołtys, członkami – prof. dr hab. Teresa Karwicka i prof. dr Ludmiła Roszko.

3. Komitet Redakcyjny „Prac Popularnonaukowych” działał pod kierunkiem dr Cecylii Iwaniszewskiej. Członkami byli: prof. dr hab. Kazimierz Maliszewski, prof. dr hab. Józef Poklewski, prof. dr hab. Zofia Mocarska-Tycowa, prof. dr hab. Marian Rejewski, prof. dr hab. Zbigniew Kwaśniewski. Komitet odbył dwa posiedzenia (2 X, 29 XII), na których wyznaczono recenzentów prac rekomendowanych przez Komitet do publikacji. W ramach serii „Prac Popularnonaukowych” wydano w 1999 r. książkę Zofii Mocarskiej-Tycowej *Spotkania w słowie*.

VII. Wydziały

Wydział I – Nauk Historycznych. Przewodniczącym Wydziału był prof. dr hab. Stefan Cackowski, zastępcą prof. dr hab. Jerzy Dygdała, sekretarzem prof. dr hab. Janusz Tandecki. Wydział odbył trzy posiedzenia naukowe (13 V, 27 IX, 25 X) oraz trzy posiedzenia administracyjne, na których przyjęto do druku prace: Jerzego Dygdały (wyd.) „Lustracja województw Prus Królewskich 1765”, t. I. Województwa pomorskie, cz. 1: Powiaty pucki i mirachowski” oraz Waldemara Rozyńkowskiego „Powstanie i rozwój sieci parafialnej w diecezji

chełmińskiej w czasach panowania zakonu krzyżackiego”. Na posiedzeniu administracyjnym w dniu 13 XII przyjęto również kandydatury nowych członków Wydziału.

1. Komisja Historyczna pracowała pod kierunkiem prof. dra hab. Stefana Kwiatkowskiego. Sekretarzem był dr Roman Czaja. Komisja czasowo zawiesiła swoją działalność.

2. Komitet Redakcyjny „Fontes”. Przewodniczącym Komitetu do 3 XII 1999 r. był prof. dr hab. Zenon H. Nowak. Z powodu śmierci profesora na nowego przewodniczącego wybrano w dniu 13 XII 1999 r. prof. dra hab. Janusza Tandeckiego. Członkami Komitetu byli: prof. dr hab. Jerzy Dygdała, prof. dr hab. Ryszard Kozłowski. W serii „Fontes” ukazały się *Relacje Jerzego Woyny Okołowa – przedstawiciela Rzeczypospolitej w Królewcu w latach 1792–1794*, wyd. Jacek Wijaczka.

3. Komitet Redakcyjny „Roczników TNT”. Przewodniczącym Komitetu był prof. dr hab. Antoni Czacharowski, członkami: prof. dr hab. Jacek Staszewski i prof. dr hab. Mieczysław Wojciechowski. W serii „Roczników Towarzystwa Naukowego w Toruniu” ukazały się w 1999 r. następujące prace: Henryk Baranowski, *Bibliografia miasta Torunia do 1971 roku*, t. 1 (wyd. 2), Roman Czaja, *Urzędnicy miejsy Torunia do roku 1454*.

4. Komitet Redakcyjny „Prac Archeologicznych” pracował pod kierunkiem prof. dra hab. Andrzeja Koli. Członkami byli: prof. dr hab. Jadwiga Chudziankowska, prof. dr hab. Krystyna Przewoźna i prof. dr hab. Jerzy Olczak.

5. Komitet Redakcyjny „Zapisek Historycznych”. Przewodniczącym był prof. dr Marian Biskup, sekretarzem dr hab. Magdalena Niedzielska, a członkami: prof. dr hab. Stefan Cackowski, doc. dr Karola Ciesielska, prof. dr hab. Antoni Czacharowski, prof. dr hab. Jerzy Dygdała, prof. dr hab. Zenon H. Nowak, prof. dr hab. Kazimierz Wajda, prof. dr hab. Mieczysław Wojciechowski. W 1999 r. ukazały się następujące numery „Zapisek Historycznych”, t. 64, z. 1, 2, 3–4 oraz suplement–„Bibliografia historii Pomorza Wschodniego i Zachodniego oraz krajów regionu Bałtyku za rok 1997”. Odbyły się trzy posiedzenia Komitetu.

Wydział II – Filologiczno-Filozoficzny. Przewodniczącym Wydziału był prof. dr hab. Zygmunt Kruszelnicki, zastępcą prof. dr hab. Franciszek Peplowski, a sekretarzem prof. dr hab. Teresa Friedelówna. Wydział odbył jedno posiedzenie naukowe (I II), na którym mgr Stanisław Buśka przedstawił do druku pracę „Słownictwo Adama Mickiewicza. Listy frekwencyjne i indeks a tergo”. Odbyło się także jedno posiedzenie administracyjne.

1. Komisja Filologiczna. Przewodniczącym Komisji był prof. dr hab. Jerzy Smulski, sekretarzem dr Marek Wiśniewski. Odbyły się dwa posiedzenia naukowe: 3 III i 26 V.

2. Komisja Filozoficzna. Przewodniczącym Komisji był prof. dr hab. Włodzimierz Tyburski, sekretarzem mgr Mirosław Michalski. Komisja odbyła jedno posiedzenie naukowe oraz była współorganizatorem ogólnopolskiej konferencji pt. „Tadeusz Czeżowski. Dziedzictwo idei. Filozofia – Logika – Etyka”.

3. Komisja Historii Sztuki i Konserwatorstwa. Przewodniczącym Komisji był prof. dr hab. Józef Poklewski, a sekretarzem dr Michał Woźniak. Komisja odbyła trzy posiedzenia naukowe: 28 IV, na którym dr Anna Błażejewska wygłosiła odczyt „Czternastowieczna Pietà z Ostródy – obecny stan wiedzy, postulaty i potrzeby badawcze”, 26 V, na którym prof. dr hab. Zygmunt Kruszelnicki przedstawił referat pt. „Baśnie w kulturze współczesnej” oraz 4 XI, na którym mgr Ryszard Żankowski omówił stan prac nad konserwacją malowideł ściennych w kościele pw. św. Jakuba w Toruniu.

4. Komisja Bibliografii i Bibliotekoznawstwa. Przewodniczącą Komisji była prof. dr hab. Bronisława Woźniczka-Paruzel, sekretarzem zaś mgr Urszula Zaborska. Komisja odbyła jedno posiedzenie naukowe (27 X) i jedno posiedzenie administracyjne.

5. Komitet Redakcyjny „Prac Wydziału Filologiczno-Filozoficznego”. Przewodniczącym Komitetu był prof. dr hab. Marian Szarmach, a członkami: prof. dr hab. Leon Gumański, prof. dr hab. Krystyna Jakowska, prof. dr hab. Krystyna Kallas, prof. dr hab. Aleksander Szwedek i dr Michał Woźniak.

W ramach „Prac Wydziału Filologiczno-Filozoficznego” ukazała się w 1999 r. praca Marcina Wołka pt. *Tekst w dwóch kontekstach. Narracja pierwszoosobowa w powieściach Kazimierza Brandysa*.

Wydział III – Matematyczno-Przyrodniczy. Przewodniczącym Wydziału był prof. dr hab. Gabriel Wójcik, a sekretarzem prof. dr hab. Lech Jacuński. Wydział odbył jedno posiedzenie naukowe i administracyjne w dniu 16 XII, na którym przyjęte zostały sprawozdania z działalności komisji wydziałowych i Komitetu Redakcyjnego „Studia Societatis Scientiarum Torunensis”.

1. Komisja Astronomiczna – działalność zawieszona.

2. Komisja Geograficzno-Geologiczna pracowała pod kierunkiem prof. dr hab. Leona Andrzejewskiego, sekretarzem był dr Roman Rudnicki. Komisja odbyła trzy posiedzenia naukowe: 31 III, 12 IV i 25 V.

3. Komisja Nauk Medycznych. Przewodniczącym był prof. dr hab. Waldemar Jędrzejczyk, zastępcą dr nauk med. Lech Bieganowski, a sekretarzem dr nauk med. Grzegorz Jarczyk. Odbyły się dwa posiedzenia naukowe (18 IX, 18 XII), na których wygłoszono cztery referaty, oraz trzy posiedzenia administracyjne (22 I, 23 IV, 26 XI).

4. Komitet Redakcyjny „Studia Societatis Scientiarum Torunensis”. Przewodniczącą Komitetu była prof. dr hab. Daniela Szymańska. Komitet odbył w roku sprawozdawczym dwa posiedzenia (8 IV, 28 IV). Wydano w 1999 r. pracę

Pawła Molewskiego *Rynna Gopla – problem jej genezy i roli w odpływie wód roztopowych podczas recesji lądolodu vistuliańskiego*.

Wydział IV – Nauk Prawnych, Społecznych i Ekonomicznych. Wydział pracował pod kierunkiem prof. dra hab. Kazimierza Lubińskiego. Zastępcą był prof. dr hab. Zbigniew Witkowski, sekretarzem zaś prof. dr hab. Krystyna Kamińska. Wydział odbył jedno posiedzenie naukowe (12 XII) i jedno posiedzenie administracyjne.

1. Komitet Redakcyjny „*Studia Iuridica*”. Przewodniczącym był prof. dr hab. Jan Głuchowski, a członkami: prof. dr hab. Marian Kallas i prof. dr hab. Eugeniusz Ochendowski.

2. Komisja Ekonomiczna pracowała pod kierunkiem prof. dra hab. Wojciecha Kosiedowskiego. Sekretarzem była dr Maria Marszałkowska. Komisja odbyła jedno posiedzenie naukowe (8 XI) oraz jedno posiedzenie administracyjne (15 XII).

VIII. Konferencje naukowe i popularyzacja nauki

W dniu 9 XII w siedzibie Towarzystwa Naukowego w Toruniu odbyło się posiedzenie Prezydium Polskiej Akademii Nauk poświęcone warunkom działania i zadaniom ogólnych towarzystw naukowych w Polsce. Prezes TNT, prof. dr h.c. Marian Biskup, wygłosił na tym posiedzeniu referat pt. „Cele i warunki działania towarzystw naukowych ogólnych”.

13 XI odbyła się – współorganizowana przez Towarzystwo Naukowe – konferencja poświęcona „Rozważaniom o Filozofii Dialogu”, w cyklu Colloquia Torunensia.

Od 2 do 5 X TNT uczestniczyło w targach wydawniczych „Świat książek”.

IX. Krajowa i zagraniczna wymiana wydawnictw

	1998	1999
1. Liczba krajów, z którymi prowadzona jest wymiana wydawnictw	35	35
2. Liczba kontrahentów wymiany zagranicznej	207	202
3. Liczba kontrahentów wymiany krajowej	78	72
4. Liczba egzemplarzy wydawnictw TNT wysłana kontrahentom zagranicznym	711	395
5. Liczba egzemplarzy wydawnictw TNT wysłana kontrahentom krajowym	264	141
6. Liczba egzemplarzy otrzymanych od instytucji zagranicznych	1073	677
7. Liczba egzemplarzy otrzymanych od instytucji krajowych	667	348

X. Sprzedaż wydawnictw

W 1999 r. Towarzystwo uzyskało ze sprzedaży wydawnictw własnych 38 157 zł. Wydawnictwa TNT można było nabyć w siedzibie Towarzystwa przy ul. Wysokiej 16, w toruńskich księgarniach o profilu naukowym oraz w niektórych księgarniach w Warszawie, Gdańsku, Poznaniu i Krakowie. Sprzedaż pozycji popularnonaukowych prowadziły także i inne księgarnie toruńskie, Ośrodek Informacji Turystycznej i PTTK.

XI. Pracownia Mikrofilmowa i Fotograficzna

W 1999 r. Pracownia wykonała 43 854 zdjęcia negatywowe, 332 przeźrocza oraz 79 fotokopii. Wykonywała ona mikrofilmy i fotokopie materiałów naukowych i archiwalnych dla instytucji krajowych i zagranicznych, a także dla indywidualnych badaczy. Większość prac mikrofilmowych (księgi parafialne) wykonano w ramach stałej umowy z Towarzystwem Genealogicznym Stanu Utah.

XII. Zbiory archiwalne i muzealne TNT

Zbiory akt i dokumentów TNT oraz materiały archiwalne przekazane Towarzystwu przez różne osoby tworzą oddzielny depozyt i zespół w Archiwum Państwowym w Toruniu. Fragmenty zbiorów archiwalnych znajdują się również w Książnicy Miejskiej w Toruniu. Akta przechowywane są też w archiwum własnym TNT. Pozostałości dawnych zbiorów muzealnych, gromadzonych od początku istnienia Towarzystwa i eksponowanych w okresie zaboru pruskiego w siedzibie TNT przy ul. Wysokiej, znajdują się obecnie w depozycie w Muzeum Okręgowym w Toruniu. Na zbiory te składają się:

- malarstwo, rzeźba, rzemiosło artystyczne, militaria, meble i inne przedmioty zabytkowe – 183 eksponaty,
- obiekty archeologiczne – 574 eksponaty,
- stare grafiki w różnych technikach (w większości z darów W. Amrogowicza) – 345 pozycji,
- obiekty numizmatyczne – 2919 pozycji.

XIII. Biblioteka Towarzystwa Naukowego

W 1999 r. Towarzystwo Naukowe przekazało do swojego księgozbioru, znajdującego się w Książnicy Miejskiej, 1037 woluminów z wymiany, zakupów, darów i wydawnictw własnych. Księgozbiór ten liczył na koniec roku 99 170 woluminów. W bibliotece podręcznej TNT znajdowało się 2105 pozycji.

cji. Księgozbiór prof. dra Konrada Górskiego obejmował 11 065 książek. Łącznie zbiory Towarzystwa liczą 112 340 pozycji.

XIV. Personel etatowy

W dniu 31 XII 1999 r. skład pracowników etatowych TNT był następujący:

Mgr Jan Pronobis – dyrektor Biura

Krystyna Jaworska – główna księgowa (niepełny etat)

Mgr Bożena Sołtys – kierownik Redakcji

Małgorzata Dykier – starszy instruktor (kancelaria)

Grzymisław Jasiński – kierownik Pracowni Mikrofilmowej

Grażyna Lenkiewicz – magazynier

Alicja Zawadzka – sprzątaczką (niepełny etat).

Sekterarz Generalny TNT

Prezes TNT

(-) *Prof. dr hab. Marian Kallas*

(-) *Prof. dr h.c. Marian Biskup*

SPRAWOZDANIE

FINANSOWE TOWARZYSTWA NAUKOWEGO W TORUNIU ZA ROK 1999

Przychody A+B+C		348 640,76
A. Przychody ze sprzedaży:		129 013,51
– sprzedaż wydawnictw	38 157,46	
– sprzedaż usług Prac. Mikrofilm.	26 300,35	
– dzierżawa pomieszczeń	30 386,20	
– wynajem sali kolumnowej	1 141,00	
– porozumienie z UMK	33 028,50	
B. Przychody finansowe:		30 687,25
1. Wpłaty składek członkowskich	4 862,00	
2. Członek wspierający – Fundacja na Rzecz Nauki Polskiej	3 500,00	
3. Odsetki od lokat termin.	22 325,25	
C. Pozostałe przychody		188 940,00
1. Komitet Badań Naukowych W-wa na:	111 050,00	
– Konrad Górski „Teatralia z lat 1938–1983”, wyd. Lidia Kuchtówna	3 600,00	

– M. Wołk „Tekst w dwóch kontekstach. Narracja pierwszoosobowa w powieściach K. Brandysa”	4 800,00
– „Atlas historyczny miast polskich: Chełmno”	8 450,00
– R. Czaja „Urzędnicy miejscy Torunia do r. 1454”	6 500,00
– „Relacje Jerzego Woyny–Okołowa, przedstawiciela Rzeczypospolitej w Królewcu w l. 1792–1794”, wyd. J. Wijaczka	5 200,00
– „Zapiski Historyczne” t. 64 z. 1–4	38 500,00
– „Zapiski Historyczne” t. 64 Suplement (Bibliografia)	14 000,00
– Grant „Inflanty”	30 000,00
2. UMK wpłata za zbiór obrazów prof. K. Górskiego	17 000,00
3. Woj. Fundusz Ochrony Środowiska i Gosp. Wodnej Toruń dofinansowanie na druk pracy P. Molewskiego „Rynna Gopła. Problem jej genezy i roli w odpływie wód roztopowych podczas zlodowacenia vistuliańskiego”	3 000,00
4. Toruń Pacific na druk pracy J. Serczyka „Towarzystwo Naukowe w Toruniu. Krótki zarys dziejów”	4 000,00
5. Civitas Christiana O/Toruń dofinansowanie na książkę „Powszechna Deklaracja Praw Człowieka”, red. B. Gronowska	1 200,00
6. Urząd Miejski Toruń dofinansowanie do wydania następujących prac:	38 080,00
– „Historia Torunia” t. I, pod red. M. Biskupa	25 000,00
– H. Baranowski „Bibliografia miasta Torunia” t. 1 (wyd. 2)	6 580,00
– Z. Mocarska–Tycowa „Spotkania w słowie. Szkice literackie”	5 000,00

– „Kultura czynnikiem jednoczącym Europę. Materiały z konferencji”, red. J. Kryszak	1 500,00	
7. Urząd Marszałkowski Województwa Kujawsko-Pomorskiego na druk „Historii Torunia” t. 1		10 000,00
8. Uniwersytet Szczeciński dofinansowanie na „Historię Pomorza” t. IV, cz. 1		2 610,00
9. Polski Koncern Naftowy O/Szczecin „Historia Pomorza” t. IV, cz. 1		2 000,00
Koszty:		418 973,10
1. Wynagrodzenia		216 597,32
– osobowe	144 791,32	
– bezosobowe	71 806,00	
2. Świadczenia na rzecz pracowników (ZUS + ZFŚS)		35 205,49
3. Zużycie materiałów, energii, woda, gaz, energia elektryczna		20 774,15
4. Usługi obce		136 780,48
w tym drukarskie	113 299,00	
poz. obce i remontowe	12 419,23	
opłaty pocztowe	9 861,75	
prowizje bankowe	1 200,50	
5. Podatki i opłaty		886,03
6. Pozostałe koszty		8 729,63
Delegacje	7 079,68	
inne koszty związane z działalnością statutową	1 649,95	
Główna Księgowa		Skarbnik TNT
(–) <i>Krystyna Jaworska</i>		(–) <i>Prof. dr hab. Mirosław Nesterowicz</i>

PROTOKÓŁ

Z POSIEDZENIA KOMISJI REWIZYJNEJ TOWARZYSTWA NAUKOWEGO W TORUNIU W DNIU 31 I 2000 r.

Komisja Rewizyjna w składzie: prof. dr hab. Bogumił Brzeziński, prof. dr hab. Andrzej Radziwiński, prof. dr hab. Krystyna Kamińska, w obecności księgowej TNT Krystyny Jaworskiej, dokonała przewidzianej statutem kontroli działalności merytorycznej i finansowej Towarzystwa w 1999 r.

Komisja stwierdza, co następuje: w 1999 r. TNT prowadziło działalność statutową w sposób niezakłócony. Podstawowe znaczenie miała działalność wydawnicza. W 1999 r. Towarzystwo wydało 18 pozycji książkowych o objętości 220,9 arkuszy, to jest o 32 arkusze mniej niż w roku poprzednim.

Zarząd TNT zabiegał o środki finansowe na działalność Towarzystwa. Wydawnictwa były finansowane przede wszystkim ze środków pochodzących z KBN, od władz miejskich i wojewódzkich, UMK oraz od innych instytucji. W istotny sposób zmalały przychody ze sprzedaży wydawnictw, które w bieżącym roku wyniosły 38 157,46 zł (w 1998 – 51 007,44 zł), jednocześnie utrzymywał się wysoki poziom zapasów książek, których wartość nominalna wynosiła 509 983,76 zł. Wymiernie zmalały także środki pieniężne ulokowane w Banku z 239 tys. w 1998 r. do 157 tys. w roku bieżącym. Spowodowało to odpowiednio obniżenie wpływów z odsetek, co wraz ze zmianą stóp procentowych wpłynęło na zmniejszenie przychodów o 16 tys. (z 38 do 22 tys.).

Towarzystwo zatrudnia obecnie 7 osób, w tym 5 na pełnych etatach i 2 na niepełnych. Według stanu na dzień 31 XII 1999 r. Towarzystwo liczyło 490 członków. Wpływy ze składek wynosiły 4862 zł i utrzymywały się na porównywalnym poziomie ubiegłego roku (1998). Kwota zaległych składek zwiększyła się do ponad 8 tys. zł. Komisja stwierdza pogorszenie się stanu finansowego Towarzystwa, co wyraża się przede wszystkim spadkiem przychodów ze wszystkich dostępnych dotychczas źródeł. Równocześnie jednak na podkreślenie zasługuje dyscyplina finansowa w zakresie wydatków Towarzystwa oraz aktywność Zarządu w zakresie zabiegania o środki finansowe.

W konkluzji, Komisja Rewizyjna pozytywnie oceniając działania Zarządu TNT, jednomyślnie wnosi o udzielenie absolutorium za działalność w 1999 r.

Członkowie Komisji Rewizyjnej

(-) *Prof. dr hab. Bogumił Brzeziński*

(-) *Prof. dr hab. Andrzej Radziwiński*

(-) *Prof. dr hab. Krystyna Kamińska*

ZMIANY W SKŁADZIE TOWARZYSTWA

Nowi członkowie wydziałów

Banach Mieczysław, dr hab., profesor w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Słupsku.

Jackowski Marek, dr n. med., Wojewódzki Szpital Zespolony w Toruniu.

Niedzielska Magdalena, dr hab., kierownik Zakładu Historii XIX wieku Instytutu Historii i Archiwistyki UMK.

Pakulski Jan, dr hab., prof. nadzw., kierownik Zakładu Nauk Pomocniczych Historii Instytutu Historii i Archiwistyki UMK.

Nowi członkowie zwyczajni

Degen Dorota, mgr, asystent w Zakładzie Wiedzy o Prasie Katedry Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej UMK.

Kamper-Warejko Joanna, mgr, asystent w Zakładzie Historii Języka Polskiego UMK.

Wołos Mariusz, dr, adiunkt w Zakładzie Historii Polski i Powszechnej 1918–1944/45 Instytutu Historii i Archiwistyki UMK.

Zmarli:

Dr Jan Grześkowiak Prof. dr hab. Wilhelmina Iwanowska Prof. dr hab. Zenon Hubert Nowak Prof. dr hab. Waclaw Odyniec Prof. dr hab. Edward Sasiada

II SPRAWOZDANIA Z POSIEDZEŃ

WYDZIAŁ I NAUK HISTORYCZNYCH

Posiedzenie naukowe dnia 13 V 1999 r.

Prof. dr Hubert Houben (Uniwersytet Lecce, Włochy): *Forschungen zur Geschichte des Deutschen Ordens in Apulien.*

Posiedzenie naukowe dnia 27 IX 1999 r.

Prof. dr Jürgen Sarnowsky (Uniwersytet w Hamburgu, RFN): *Der Johanniter Orden und die Kreuzzüge.*

Posiedzenie naukowe dnia 25 X 1999 r.

Prof. dr hab. Jerzy Dygdała (Instytut Historii PAN, Toruń) przedstawił wydawnictwo źródłowe: *Lustracja województw Prus Królewskich 1765, t. 1: Województwo pomorskie, cz. 1: Powiaty pucki i mirachowski.*

(Wydane w serii „Fontes”, t. 88, Toruń 2000).

Dr Waldemar Rozynkowski (UMK) przedstawił pracę własną: *Powstanie i rozwój sieci parafialnej w diecezji chełmińskiej w czasach panowania zakonu krzyżackiego.*

Przeszło dwadzieścia lat temu wybitny historyk państwa zakonnego M. Biskup, wskazując na potrzeby badawcze nad państwem krzyżackim w Prusach, wymienił badania w zakresie historii Kościoła. Pośród wielu problemów, które oczekują na opracowanie, znalazł się także postulat badań nad siecią parafialną Prus okresu przedreformacyjnego. Ten sam historyk kilka lat później, podsumowując badania nad osadnictwem w Prusach w wiekach XIV–XV, wykazał, jak w niewielkim stopniu interesowały historyków zagadnienia ustroju parafialnego. Te uwagi odnoszą się także do diecezji chełmińskiej.

W dotychczasowych badaniach nad średniowieczną siecią parafialną w diecezji chełmińskiej możemy wymienić tylko pracę księdza S. Kujota *Kto założył parafie w dzisiejszej diecezji chełmińskiej*. Mimo że od jej wydania minęło prawie sto lat, nikt poza nim nie powrócił do tego problemu. Chociaż badania nad średniowiecznymi dziejami ziemi chełmińskiej należą do bardzo zaawansowanych, to tylko on jeden podjął próbę ukazania dynamiki powstania sieci parafialnej.

Wartość badań nad parafiami ma kluczowe znaczenie w studiach nad historią Kościoła. Przez wiele wieków, a szczególnie w średniowieczu, praktycznie cały ciężar duszpasterstwa spoczywał wyłącznie na parafiach. Pośród zakonów jedynie mendykaci otrzymali szerokie uprawnienia duszpasterskie. Poza tym w kręgu cywilizacji chrześcijańskiej stanowiły one jedną z podstawowych komórek życia społecznego, w której ramach, szczególnie w średniowieczu, życie było bardzo zorganizowane. Parafia stanowiła jednostkę organizacji państwowej oraz organizacji władztwa gruntowego. To kościół parafialny był przez wieki lokalnym ośrodkiem oświaty i opieki społecznej, natomiast parafia tworzyła podstawowe więzy społeczne.

Rzeczony rozwój organizacji parafialnej można rozpatrywać w wielorakich aspektach. Przedmiotem analizy tej pracy jest badanie procesu rozprzestrzeniania się parafii. Głównym zadaniem stało się więc odtworzenie chronologii powstawania kościołów parafialnych.

Terytorialnie praca obejmuje obszar średniowiecznej diecezji chełmińskiej, tzn. ziemi chełmińskiej i lubawskiej. Chronologicznie zamyka się w okresie od powołania do życia w roku 1243 diecezji chełmińskiej do 1466 r., tzn. do końca wojny 13-letniej. Był to czas, w którym ziemie chełmińska oraz lubawska wchodziły w skład państwa krzyżackiego. Ponieważ obszar diecezji chełmińskiej znajdował się w kręgu oddziaływania chrześcijaństwa na długo przed utworzeniem diecezji, dlatego punktem wyjścia było zastanowienie się nad możliwością ustalenia powstania ośrodków parafialnych przed 1243. Konieczne były także odniesienia do okresu późniejszego (po 1466 r.), przede wszystkim ze względu na niewystarczającą, średniowieczną bazę źródłową.

Omawiana praca podzielona jest na cztery rozdziały. Rozdział I zawiera ogólną charakterystykę diecezji. Przedstawia genezę powstania diecezji, jej średniowieczne granice oraz problem przynależności archidiecezjalnej. Zamyka go charakterystyka geograficzno-osadnicza obszaru diecezji, dzięki której możemy lepiej zrozumieć proces powstawania parafii.

Najwięcej miejsca zajmuje rozdział II, poświęcony etapom powstawania parafii. Jest on podzielony na cztery części. Naturalnym wyznacznikiem jest chronologia. Trzeba jednak zaznaczyć, że słaby stan źródeł i brak szczególnych kryteriów politycznych czy osadniczych stanowią poważny problem w wyznaczeniu granic chronologicznych poszczególnych etapów. Zadanie utrudnia tak-

że fakt, że około 80% parafii zostało erygowanych w okresie około 100 lat od powstania diecezji. Charakterystykę erygowanych ośrodków rozpoczynamy od okresu przed 1243 r. Choć wykracza to poza ramy chronologiczne niniejszej pracy, to jednak wydaje się niezbędnym punktem wyjściowym do dalszej analizy powstającej sieci parafialnej. Kolejno wyznaczone etapy to: lata 1243–1283; koniec XIII w. – połowa XIV w.; parafie erygowane do 1410 r. Przyjęte okresy wynikają przede wszystkim z analizy sytuacji politycznej oraz rozwoju osadnictwa. W ostatnim podrozdziale zostały zestawione przede wszystkim parafie, dla których odtworzenie czasu powstania jest bardzo trudne, dlatego przyjęto ogólną chronologię do 1410 r.

W rozdziale III zajmujemy się problemem ewentualnych zmian w wykształconej w XIV w. sieci parafialnej. Jest to przede wszystkim analiza przyczyn upadku ośrodków duszpasterskich. Główne źródło zmian należy oczywiście wiązać ze zniszczeniami wojennymi, które wielokrotnie począwszy od wielkiej wojny do II pokoju toruńskiego nawiedzały obszar diecezji.

Rozdział IV jest poświęcony bardziej szczegółowej analizie parafii pod względem jej zasięgu terytorialnego, czyli okręgu. Zagadnienie to jest bardzo ważne w badaniach nad organizacją parafialną. Pozwala nie tylko wyciągnąć wiele ciekawych wniosków dotyczących kształtowania sieci parafialnej, ale także czyni bardziej zrozumiałym pojęcie przestrzeni duszpasterskiej w średniowieczu.

Ważne miejsce w całości pracy zajmują cztery aneksy. Pierwszy zawiera alfabetyczne zestawienie wszystkich parafii z ich charakterystyką na podstawie następujących elementów: pierwsza wzmianka, patronat, wezwanie, uposażenie oraz okręg parafialny. Kolejne trzy aneksy, znacznie krótsze, mają charakter bardziej szczegółowy i dotyczą kolejno: wezwań, uposażenia oraz patronatu.

Do pracy zostały dołączone także cztery mapy. Trzy ilustrują etapy kształtowania się sieci parafialnej, ostatnia natomiast przedstawia zasięg okręgów parafialnych.

Podjęta w prezentowanej pracy próba całościowego spojrzenia na problematykę powstania i rozwoju sieci parafialnej w diecezji chełmińskiej w latach 1243–1466 pozwoliła dostrzec dynamikę tego procesu. Przebiegał on różnie na terenie ziem chełmińskiej i lubawskiej.

Okres	Liczba powstałych parafii	Ziemia chełmińska	Ziemia lubawska
Do 1243	7	6	1
1243–1283	11	11	–
Od końca XIII do połowy XIV w.	74	59	15
Do 1410 r.	25	19	6
Razem:	117	95	22

Powstawanie sieci parafialnej na terenie diecezji chełmińskiej było stymulowane przede wszystkim dwoma czynnikami: toczącymi się wojnami oraz rozwojem osadnictwa. Pierwszy z nich zdecydował o tym, że do końca 3 ćw. XIII w. na terenie diecezji chełmińskiej powstało niewiele ośrodków parafialnych. Dynamiczny rozwój osadnictwa od końca XIII do połowy XIV w. doprowadził w efekcie do utworzenia na niewielkim obszarze diecezji chełmińskiej (ok. 4,2 tys. km) aż 117 parafii. Zasadniczo proces wykształcenia się sieci parafialnej zakończył się w średniowiecznej diecezji chełmińskiej około połowy XIV w. Prawdopodobnie już tylko kilka parafii powstało do początku XV w., niestety brak odpowiednich źródeł zmusza nas w wypadku części parafii tylko do ogólnych wniosków, mianowicie, że powstały one w XIV w. bądź też do 1410 r. Wytworzona sieć parafialna była stosunkowo trwała i nie naruszyły jej zbyt prawdopodobnie nawet wojny 1. połowy XV w. Upadkowi, tzn. przede wszystkim degradacji do roli kościołów filialnych, uległo około 10 parafii.

Badania nad strukturą parafialną pozwoliły zobaczyć, jak wielką rolę w funkcjonowaniu parafii odgrywał zakon krzyżacki. Miernikiem tego niech będzie chociażby fakt, że prawie w 2/3 parafii pełnił on funkcję patrona.

W rozprawie zawarto także próbę odpowiedzi na pytanie: jak pojmowano parafie na terenie średniowiecznej diecezji chełmińskiej? Rozumiano ją przede wszystkim przez pryzmat stałej grupy wierzących, potrzebującej opieki duszpasterskiej. Wydaje się, że na terenie diecezji chełmińskiej to poczucie wspólnoty mogło być stosunkowo mocno rozbudowane. Wynikało ono prawdopodobnie z faktu dużej liczby parafii jedno- i małowioskowych, które były konsekwencją silnej kolonizacji niemieckiej na terenie diecezji. Ten typ kolonizacji budował silne poczucie wspólnoty wioskowej, w której z jednej strony parafia sama spełniała ważną funkcję integracyjną, z drugiej natomiast na jej związkach budowała silne doświadczenie wspólnoty wierzących.

Prawie jedna trzecia parafii (36) to były prawdopodobnie parafie jednowioskowe. Znaczna liczba parafii (51) obejmowała od 2 do 5 osad. Wraz z parafiami jednowioskowymi daje to 87 parafii. Oznacza to, że prawie $\frac{3}{4}$ wszystkich parafii średniowiecznej diecezji chełmińskiej obejmowało niewielkie okręgi duszpasterskie. Oczywiście były one bardzo zróżnicowane pod względem wielkości, ponieważ zależało to od stopnia zagęszczenia osadnictwa. Tak np. większe pod względem przestrzennym okręgi duszpasterskie posiadały parafie w ziemi lubawskiej.

Kolejnym elementem charakterystycznym dla parafii chełmińskiej był okręg parafialny. Pojmowano jednak jego granice w średniowieczu inaczej niż w okresie późniejszym. Do wytworzenia sieci parafialnej w diecezji chełmińskiej (około połowy XIV w.) okręgi rozumiano przede wszystkim jako zagospodarowaną przestrzeń. Być może wielkością, wokół której wyznaczano już samo-

dzielną parafię, było 80 łanów. Taką liczbę wymienia bowiem przywilej chełmiński w kontekście prawa patronatu zakonnego. Nie można wykluczyć, że Zakon chciał sprawować prawo patronatu nad parafiami, które miały zapewnić odpowiednie zaplecze materialne, tzn. w jego ocenie miejscowość parafialna musiała mieć przynajmniej 80 łanów.

Obszar diecezji w średniowieczu wynosił około 420 tys. ha (4200 km²). Na jedną parafię przypada więc średnio 3590 ha (35,9 km²). Świadczy to o gęstej sieci parafialnej. Jeżeli przyjmiemy, że diecezję zamieszkiwało około 1400 r. około 100 tys. osób, to na jedną parafię przypada blisko 854,7 osoby.

Warto także dodać, że na terenie państwa zakonnego, w tym i diecezji chełmińskiej, okręg parafialny nie spełniał prawdopodobnie tak rozległych funkcji jak na innych obszarach, np. państwa polskiego. Tam przecież podział parafialny służył mocno organizacji państwa feudalnego, na jego najniższych szczeblach, zwłaszcza dla celów skarbowych i wojskowych. W państwie zakonnym większość z tych funkcji spełniały komturstwa, wójtostwa i prokuratorie. Było to szczególnie widoczne na terenie diecezji chełmińskiej, który był nasycony gęstą siecią administracyjną. W ten sposób rola parafii (jej okręgu) została tu sprowadzona przede wszystkim do wymiarów organizacyjnych życia duszpasterskiego.

Ostatnim elementem, który warto podkreślić w analizie parafii, jest uposażenie. Nie erygowano w tym czasie parafii bez dokładnie określonego zabezpieczenia materialnego. W wielu dokumentach lokacyjnych z terenów ziem chełmińskiej i lubawskiej zawarte są informacje o wielkości uposażenia plebana. Było to zawsze uposażenie w ziemi. Z zestawienia, którego dokonałem, wynika jasno, że parafie w diecezji chełmińskiej były uposażone w przeważającej większości w 4 łany (64 parafie). Druga wielkość to 6 łanów (24 parafie). Ponieważ dla wielu parafii nie dysponujemy źródłowym potwierdzeniem liczby łanów z okresu średniowiecza, tylko z okresu późniejszego, jest wielce prawdopodobne, że wielkości 1½ łana, 2 i 3 łany stanowiły pierwotnie wielkość 4 łanów, natomiast beneficjum w wysokości 5 łanów liczyło początkowo 6 łanów. W ten sposób liczba parafii posiadających uposażenie 4 lub 6 łanów była znacznie większa. Wyraźnie odróżniają się beneficja dla parafii w Chełmnie (pierwotnie 88 łanów) i Toruniu (44 łany). W całym państwie zakonnym żadne parafie nie były tak wysoko uposażone. Przyczyn takiego stanu należy upatrywać przede wszystkim w uwarunkowaniach politycznych okresu, w którym uposażano wspomniane parafie.

Na koniec trzeba nadmienić, że wytworzona w średniowieczu na terenie diecezji chełmińskiej sieć parafialna okazała się bardzo trwała i przez wieki zaspokajała potrzeby duszpasterskie. Z wyjątkiem zanikłych w XV i XVI w. kilkunastu parafii, taki stan sieci parafialnej przetrwał aż do początku XX w.

(Praca wydana w serii „Roczniki Towarzystwa Naukowego w Toruniu”, R. 89, z. 2, Toruń 2000).

WYDZIAŁ II
FILOLOGICZNO-FILOZOFICZNY

Posiedzenie naukowe dnia 1 II 1999 r.

Mgr Stanisław Buśka (Toruń) przedstawił pracę własną: *Słownictwo Adama Mickiewicza. Listy frekwencyjne i indeks a tergo*.

POSIEDZENIA KOMISJI FILOLOGICZNEJ

Posiedzenie naukowe dnia 3 III 1999 r.

Dr Marcin Wołk(UMK): *Powieść wobec poetyki listu (na przykładzie „Wariacji pocztowych” Kazimierza Brandysa)*.

Posiedzenie naukowe dnia 26 V 1999 r.

Mgr Hanna Ratuszna(UMK): *Tanatos w dramatach Przybyszewskiego*.

POSIEDZENIA KOMISJI HISTORII SZTUKI I KONSERWATORSTWA

Posiedzenie naukowe dnia 20 III 1999 r.

Dr Anna Błażejevska(UMK): *Czternastowieczna Pietà z Ostródy – obecny stan wiedzy, postulaty i potrzeby badawcze*.

Posiedzenie naukowe dnia 26 V 1999 r.

Prof. dr hab. Zygmunt Kruszelnicki(UMK): *Baśnie w kulturze współczesnej*.

Autor nawiązuje do wygłoszonego na tym samym forum przed trzema laty referatu „Neo-kicz”, do którego obecny zbliżony jest zakresem problematyki. Nawiązuje też do wydanej w 1968 r. książki Andrzeja Banacha *Kicz*.

W przeciwieństwie niejako do przykładów dzieł filmowych, przytaczanych przez Banacha, autor niniejszego referatu wysuwa jako przykłady „klasycznego” kiczu filmowego trzy pozycje filmowe, w których główną rolę gra Audrey Hepburn: „Miłość po południu”, „Doczekać zmierzchu” oraz „Rzymskie wakacje”.

Pierwszy z tych filmów to ucieleśnienie motywu Kopciuszka, w którym zamiast uciskanej sieroty i królewicza występuje córka prywatnego detektywa oraz multimilioner i Don Juan w jednej osobie. Drugi film to uwspółcześnienie tematu Czerwonego Kapturka; niewidoma bohaterka i groźny bandyta rozgry-

wają fabułę na tle współczesnego wielkomiejskiego życia. Trzeci wreszcie z wymienionych tu filmów to dzieje „królowy co pokochała grajka”. Ponieważ rzecz dzieje się w połowie XX w., nie kończy się ona ani weselem, ani też egzekucją. Zamiast tego mamy melancholijne rozstanie, można powiedzieć: przytłumiony happy end z łezką.

Oczywiście w niezliczonej wręcz ilości filmów tego rodzaju mamy do czynienia z kontaminacją różnych motywów i wątków baśniowych; w tych trzech jednak przykładach dominacja jednego archetypu baśniowego występuje, zdaniem autora, w sposób wyjątkowo czysty i wyrazisty.

Do tego jednak sprawa się nie ogranicza. Te właśnie trzy nurty tematyczne: Kopciuszek, Czerwony Kapturek, Królowa na wydaniu – odgrywają, jak sądzę, szczególną rolę w dziejach kinematografii, czy w ogóle nawet szerzej w dziejach tzw. „sztuk masowych”. Natomiast Audrey Hepburn szczególnie się do takiej roli nadaje, ponieważ aktorka ta uznawana była za tzw. „kobietę-dziecko”. Właściwie bowiem cechą baśni jest występowanie w rolach głównych postaci, które są jakby jednocześnie osobami dorosłymi i dziećmi – w zależności od sytuacji można ich odczuwać i tak, i tak.

Oprócz tych trzech wymienionych na początku, tak charakterystycznych dla tzw. sztuki masowej motywów baśniowych występuje tu, rzecz jasna, także i wiele innych.

Jeden z nich to temat syna z licznej rodziny, który idzie w daleki świat i tam robi wielką karierę. Może to być ktoś w rodzinie pomiatany, ale może być i uprzywilejowany; kluczowy biblijny tekst o Józefie i jego braciach czyni tego „Wybrańca” zarówno uprzywilejowanym jak i pokrzywdzonym we wczesnej młodości.

Drugą odmianą jest temat dwóch braci – dobrego i złego – a więc odwieczny motyw Abla i Kaina. Zdobył on sobie poczesne miejsce zwłaszcza w twórczości amerykańskiej. Jest to temat o niewyczerpanym zgoła bogactwie możliwości. Zarówno wszelkie subtelne odcienie „czarnego” i „białego” charakteru, problem czy i w jakim stopniu „czarny brat” się w końcu nawraca – to wszystko elementy szerokiego wachlarza tej tematyki. W jakiejś zmodernizowanej bardziej wersji możliwe jest nadto odwrócenie całości o 180 stopni: „Kain” może się właśnie w gruncie rzeczy okazać tym pozytywnym, a „Abel” negatywnym bohaterem.

Trudniejszym do uchwycenia, pomimo wszystko jednak istniejącym we współczesnych sztukach masowych, jest motyw Śpiącej Królowy. Mam tu na myśli te wszystkie utwory przygodowe, historyczne, sensacyjne itp., w których para amantów na początku się spotyka, a miłość ich już na wczesnym etapie fabuły jest czymś gotowym. Następnie bohaterka zostaje porwana, uwięziona, itp., jednym słowem zostaje przymusowo wyłączona z akcji.

Bohater bierze tymczasem udział w całym szeregu przygód i różnych działań, w których osoba ukochana jest tylko duchowo obecna. Działa tylko bohater, jego partnerka natomiast – choć jej istnienie jest dla całej fabuły nader istotne – nic właściwie nie robi. Cały czas tylko czeka na ponowne spotkanie z bohaterem w tryumfalnym happy endzie, które to spotkanie jest właśnie odpowiednikiem finałowego przebudzenia Śnieżki czy Różyczki.

A jak ma się rzecz z dalszymi jeszcze wątkami baśniowymi? Motyw Tomcia Palucha zadomowił się raczej w utworach komediowych oraz par excellence dziecięcych i młodzieżowych. W utworach bowiem dla dorosłych jako głównych amantów preferuje się stanowczo „dorodnych”.

Temat Jasia i Małgosi wymagał natomiast wielu dodatkowych zabiegów. Bohaterowie musieli być na tyle podrośnięci – a przy tym niespokrewnieni – ażeby rola ich jako amantów mogła się potencjalnie przynajmniej zarysować. Młodocianego bohatera należało uczynić tak bardzo dzielnym i opiekuńczym wobec swej, jeszcze młodszej, partnerki, ażeby jego rola wypadła naprawdę bohatersko. Wszystko to zrealizował w pełni Henryk Sienkiewicz w powieści *W pustyni i w puszczy*, osiągając pod każdym względem olbrzymi sukces, raczej jednak nie dający się już w przyszłości powielać.

Rzecz jasna można by tu jeszcze wyeksponować bardzo zasadniczy wątek baśniowy, jakim jest opowieść o szlachetnym bohaterze, walczącym ze złym, a jednocześnie nieskończenie większym i silniejszym przeciwnikiem. W ściśłych baśniach jest to ludzki olbrzym, czarownik lub też zoomorficzny potwór; w ramach współczesnego realizmu: tyrański władca lub szef wielkiego gangu.

W sumie orzec można, że wątki baśniowe to nurt, który powraca wciąż w sztuce, najogólniej to określając, masowej. Może to być popularny romans, popularny melodramat, w nowszych czasach przede wszystkim film, a także komiks i serial telewizyjny. Nie brał go jednak i nie bierze na warsztat żaden Shakespeare ani żaden Goethe. Tzw. „wielkie wątki” z jednej, „wątki baśniowe” zaś z drugiej strony to jakieś dwa bardzo zasadnicze, szeroko rozgałęzione nurty, które płyną jakby obok siebie, nawzajem się nie dotykając.

Nawet w tych, dosyć zresztą wyjątkowych przypadkach, kiedy omówione tu motywy baśniowe wkraczają w sensie ściśle fabularnym do tzw. wielkiej literatury, jak to miało miejsce w odniesieniu do Sienkiewicza, dzieje się to w sposób specyficzny. *Ogniem i mieczem*, *Krzyżacy*, *W pustyni i w puszczy* należą do wielkiej literatury dzięki innym swoim cechom i walorom. Natomiast w tym aspekcie, w jakim powieści te przejmują klasyczne wątki baśniowe, ulegają one mechanizmom znamionym dla tzw. twórczości masowej i jej regułami są pod tym względem kierowane.

Posiedzenie naukowe dnia 4 XI 1999 r.

Mgr Ryszard Żankowski (Toruń): *Konserwacja malowideł ściennych w kościele pw. św. Jakuba w Toruniu.*

POSIEDZENIA KOMISJI FILOZOFICZNEJ

Posiedzenie naukowe dnia 20 III 1999 r.

Dr Witold Tuliński: *Naturalizm w etyce.*

POSIEDZENIA KOMISJI BIBLIOGRAFII I BIBLIOTEKOZNAWSTWA

Posiedzenie naukowe dnia 27 X 1999 r.

Mgr Wanda Ciszewska (UMK): *Działalność wydawnicza Tadeusza Szczęsnego i jego problemy z cenzurą.*

Tadeusz Szczęśny z początkiem września 1945 r. założył w Toruniu (ul. Szeroka 26/28 I piętro) największą w tym czasie księgarnię „Księgarnia Naukowa T. Szczęśny”, która oferowała m.in. wydawnictwa firmy Gebethner i Wolff, Trzaska Evert i Michalski, Księgarni Akademickiej z Poznania, Wydziału Wydawnictw Ministerstwa Sprawiedliwości, Księgarni M. Kota z Krakowa. Księgarnia Naukowa prowadziła skład główny wydawnictw Towarzystwa Naukowego w Toruniu, rozpowszechniała nakłady Kasy im. Mianowskiego; jednocześnie funkcjonował dział antykwaryczny. W maju 1946 r. firma została przekształcona w spółkę, której członkami, oprócz Szczęsnego, byli Stanisław Skonieczny, Bolesław Stanisławski oraz Leonard Torwirt. W tym samym czasie zmieniono szyld na „Księgarnia Naukowa T. Szczęśny i S-ka” oraz przeniesiono siedzibę firmy do kamienicy przy Rynku Staromiejskim 36. Od 1946 r. Szczęśny działał jako księgarz – nakładca. Był nieoficjalnym wydawcą Uniwersytetu M. Kopernika. Prace firmowane przez toruńską uczelnię ukazywały się w trzech seriach. Pierwsza, „Biblioteka Toruńska” obejmowała prace popularnonaukowe z różnych dziedzin wiedzy, znalazły się tu m.in. następujące tytuły: T. Czeżowski *O uniwersytecie i studiach uniwersyteckich* (1946), K. Hartleb *Mikołaj Kopernik* (1946). Druga – „Biblioteczka Powszechnych Wykładów Uniwersytetu Mikołaja Kopernika” zawierała teksty wygłoszone w trakcie publicznych prelekcji. Ostatni cykl, „Wydawnictwa Uniwersytetu Mikołaja Kopernika”, obejmował prace ściśle naukowe przygotowywane przez pracowników uczelni, m.in. rozprawę Konrada Górskiego *Poezja jako wyraz* (1946). Łącznie nakładem Księgarni Naukowej ukazało się 14 wydawnictw firmowanych przez UMK oraz 18 z własnej inicjatywy Szczęsnego. W tej drugiej grupie na uwagę zasługują następujące tytuły: *O Norwi-*

dzie pięć studiów (1949) K. Górskiego, T. Makowieckiego i I. Sławińskiej, *Zagadnienia antropologii* (1948) J. Czekanowskiego, *Geometria analityczna* (1949) J. Rudnickiego. Swoje wydawnictwa Szczęsny reklamował poprzez inseraty zamieszczane w „Przeglądzie Księgarskim” i lokalnym „Głosie Demokratycznym” oraz publikowanie katalogów firmy; pierwszy z nich ukazał się na przełomie 1946/47, a dwa pozostałe w 1949 r. W tym też roku wyszły ostatnie książki wydane jego nakładem. Było to 7 pozycji, z których część podczas kontroli wtórnej przeprowadzonej przez Główny Urząd Kontroli Prasy Publikacji i Widowisk (GUKPPiW) uznano za nienadające się do wznowienia.

Pozycją, która wywarła istotny wpływ na losy Księgarni Naukowej był *Mały słownik historyczny* przygotowany przez Stanisława Hoszowskiego i Bronisława Włodarskiego. Wstępne prace wydawnicze związane z tą publikacją rozpoczęto w 1946 r., natomiast pierwszą recenzję wystawiono 12 sierpnia 1948 r. Pomimo pewnych uwag, które dotyczyły „braku w »Słowniku« tych haseł, które obejmują sprawy społeczne, a także roli jaką odegrały w historii świata ruchy i idee postępowe”, opinia była pozytywna. Cenzor docenił wartość słownika jako „źródła informacji dla szerokich mas” i udzielił zezwolenia na druk. Niemniej poszczególne hasła budziły wątpliwości Głównego Urzędu Kontroli Prasy Publikacji i Widowisk, dlatego też przeredagowywano je według zaleceń cenzorów. Zmian wymagały m.in. następujące hasła: komunizm, Luksemburg Róża, Lwów, październikowa rewolucja, Wilno, światowa wojna, które opracowywano na nowo według wskazówek Urzędu Kontroli. Ostatecznie po akceptacji poszczególnych haseł słownik przekazano do Drukarni pod Zarządem Państwowym Nr 2 mieszczącej się przy ul. Mostowej 13 w Toruniu. Prace zakończono w 1949 r. Wydawnictwo obejmowało 327 stron w formacie 8°, oprawionych w tekturę. Licząc na duże zainteresowanie tą pozycją Szczęsny zdecydował się na nakład 11 tys. egzemplarzy (większość jego wydawnictw miała nakład od 5000 do 5500 egz.). Jednak na kolejnym etapie kontroli cenzorskiej GUKPPiW odmówił zezwolenia na rozpowszechnianie *Małego słownika historycznego*; cały nakład skonfiskowano i przeznaczono na przemiał. Ocalał tylko egzemplarz cenzorski, który Biblioteka Narodowa zakupiła w 1980 r. od GUKP za sumę 60 zł.

Wydawnictwo Szczęsnego poniosło duże straty. Łączny koszt wydania tej pracy wyniósł 1 600 tys. zł. Księgarnia Naukowa pozostała z zadłużeniem w drukarni na kwotę 1 073 tys. zł i brakiem środków na dalszą działalność wydawniczą. Szczęsny próbował odzyskać chociaż część funduszy. 8 września 1949 r. zwrócił się z prośbą do Prezydium Rady Ministrów RP w Warszawie o rozpatrzenie tej sprawy. Niestety nie udało się odnaleźć odpowiedzi na jego pismo. Przepuszczalnie nigdy jej nie uzyskał.

Tymczasem we wrześniu 1949 r. Rada Ministrów wydała rozporządzenie w sprawie koncesjonowania prywatnych przedsiębiorstw wydawniczych. Szczę-

sny uzyskał taką koncesję w marcu 1950 r. Niestety nie ukazała się już żadna pozycja wydana jego nakładem. Możliwe, że straty finansowe, jakie poniósł, zachwiały pozycją firmy. Istotnym ograniczeniem były również ingerencje cenzury. Większość wydawnictw Księgarni Naukowej, które cieszyły się popularnością, nie uzyskała zezwolenia na wznowienie. Tym samym rok 1949 jest ostatnim rokiem funkcjonowania wydawnictwa. Wkrótce dodatkowo ograniczono aktywność firmy, wymuszając zmiany lokalu na coraz mniejsze i mniej reprezentacyjne. Księgarnia Naukowa istniała jeszcze w 1950 r., pod koniec tego roku T. Szczęsnego aresztowano, oskarżając o przestępstwa dewizowe. Jego żona, Janina Szczęsna, zmuszona do zamknięcia firmy, zdecydowała się z początkiem 1951 r. sprzedać za symboliczną złotówkę Księgarnię Naukową (wraz z zapasem książek) Centrali Veritas. W ten sposób w Toruniu przestała istnieć ostatnia księgarnia prywatna, a na dobre zaczął obowiązywać państwowy układ wydawniczy i księgarski oparty na funkcjonowaniu instytucji centralnych, jakimi były Centralna Komisja Wydawnicza czy Dom Książki.

WYDZIAŁ III

MATEMATYCZNO-PRZYRODNICZY

Posiedzenie naukowe dnia 16 XII 1999 r.

Prof. dr n. med. Waldemar Jędrzejczyk, dr med. Grzegorz Jarczyk (Wojewódzki Szpital Zespolony, Toruń): *Wczesne wykrywanie raka żołądka.*

POSIEDZENIA KOMISJI GEOGRAFICZNO-GEOLOGICZNEJ

Posiedzenie naukowe dnia 31 III 1999 r.

Prof. dr hab. Ryszard Kukier (UMK): *Przestrzeń osadnicza na obszarze Pojezierza Kaszubsko-Bytowskiego.*

Prof. dr Helgi Björnsson (Norwegia): *Glaciology of Iceland: ice, fire and water, processes and landforms.*

Posiedzenie naukowe dnia 25 V 1999 r.

Doc. dr hab. Jerzy Makowski, dr Anna Tomczak (Państwowy Instytut Geologiczny, Oddział Geologii Morza, Sopot): *Najstarsze obserwacje stanu wody na Wiśle.*

POSIEDZENIA KOMISJI NAUK MEDYCZNYCH

Posiedzenie naukowe dnia 18 IX 1999 r.

Doc. dr hab. med. Andrzej S z a w ł o w s k i (Centrum Onkologii, Warszawa):
Zasady skojarzonego leczenia raka przełyku.

Posiedzenie naukowe dnia 18 XII 1999 r.

Prof. dr hab. med. Tadeusz T o ł o c z k o (Akademia Medyczna, Warszawa):
Uwagi techniczne dotyczące chirurgicznego leczenia raka przełyku.

Dr med. Grzegorz Jarczyk (Wojewódzki Szpital Zespolony, Toruń):
Przełyk Barretta.

Mgr Bożena Burnicka (Warszawa): *Bezpieczna terapia w chorobie re-
fluksowej przełyku.*

WYDZIAŁ IV

NAUK PRAWNYCH, SPOŁECZNYCH I EKONOMICZNYCH

POSIEDZENIA KOMISJI EKONOMICZNEJ

Posiedzenie naukowe dnia 8 XI 1999 r.

Prof. dr Herbert S c h u i (Hamburg, RFN): *Koncepcja społecznej gospodarki
rynkowej w świetle niemieckiej odmiany neoliberalizmu.*

III MATERIAŁY BIO- I BIBLIOGRAFICZNE CZŁONKÓW WYDZIAŁÓW TOWARZYSTWA

Wydział I

NIEDZIELSKA MAGDALENA urodziła się 22 maja 1958 r. w Toruniu jako córka Czesława i Hanny ze Szczygielskich, w rodzinie o tradycjach pomorskich. Po uzyskaniu matury w IV Liceum Ogólnokształcącym im. Tadeusza Kościuszki w Toruniu w 1976 r. została jako finalistka I Olimpiady Historycznej bez egzaminu wstępnego przyjęta na pierwszy rok studiów historycznych na ówczesnym Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Mikołaja Kopernika. Studia te ukończyła w czerwcu 1980 r., uzyskując dyplom magisterski z wyróżnieniem na podstawie pracy pt.: „Dzieje Coppemicus-Verein für Wissenschaft und Kunst w Toruniu 1853–1945”, napisanej na seminarium i pod kierunkiem prof. dra hab. Sławomira Kalembki. Po ukończeniu studiów na kierunku historii rozpoczęła w 1980 r. pracę jako asystent stażysta w Instytucie Historii i Archiwistyki UMK, a od 1981 r. została zatrudniona jako asystent w Zakładzie Historii Powszechnej i Polski XIX–XX wieku (obecnie Zakład Historii XIX wieku). W 1989 r. obroniła na Wydziale Humanistycznym UMK pracę doktorską pt. *Regionalny niemiecki ruch naukowy w Prusach Zachodnich w latach 1815–1920*, przygotowaną również pod kierunkiem prof. dra hab. Sławomira Kalembki. W tym samym roku została zatrudniona na stanowisku adiunkta w Instytucie Historii i Archiwistyki UMK. Jej działalność badawcza koncentruje się przede wszystkim na problematyce związanej z historią Niemiec, w tym w szczególności Prus oraz historii społeczności niemieckiej na ziemiach polskich pod pruskim panowaniem od schyłku XVIII w. po I wojnę światową. W kręgu zainteresowania znajdują się zwłaszcza zagadnienia związane z procesami instytucjonalizacji niemieckiego życia kulturalnego i naukowego w XIX w., historią oświaty i szkolnictwa, stereotypami, dziejami prasy oraz stosunkami polsko-niemieckimi. Te kwestie zostały w latach dziewięćdziesiątych rozsze-

rzony o problematykę historii niemieckiej myśli politycznej w XIX w., która uzyskała konkretyzację w wyborze tematyki rozprawy habilitacyjnej. Jej podjęcie stało się możliwe dzięki dwóm stypendiom naukowym: od września 1991 r. do kwietnia 1992 r. przebywała na półrocznym stypendium Akademii der Wissenschaften und Literatur w Moguncji oraz Volkswagen-Stiftung. Następnie przez rok od września 1992 r. do sierpnia 1993 r. prowadziła badania w Getyndze (Niedersächsische Landes- und Universitätsbibliothek) oraz w Berlinie (Geheimes Staatsarchiv Preußischer Kulturbesitz Berlin-Dahlem oraz Staatsbibliothek) jako stypendystka Alexander von Humboldt-Stiftung. Opiekunem naukowym w czasie tego pobytu był prof. dr Klaus Zernack z Freie Universität w Berlinie, a instytucjonalnie Historische Kommission zu Berlin.

W 1998 r. habilitowała się na Wydziale Nauk Historycznych UMK na podstawie rozprawy „*Was heißt liberal?*”. *Opozycja polityczna w Prusach Wschodnich w pierwszej połowie XIX wieku (do 1847 r.). Program i działalność*. Kontakty naukowe z niemieckimi instytucjami naukowymi zaowocowały wielokrotnym udziałem i wygłaszaniem referatów na konferencjach naukowych w Republice Federalnej Niemiec oraz nawiązaniem trwałej współpracy naukowej z badaczami niemieckimi. Obecnie koncentruje się ona głównie na zagadnieniach komunikacji społecznej i historii niemieckiej myśli politycznej i jest prowadzona z ośrodkiem berlińskim. Jej rezultatem stało się ponownie siedmimiesięczne stypendium naukowe Alexander von Humboldt-Stiftung w 2000 r. (Institut für Kommunikationsgeschichte und Angewandte Kulturwissenschaften, Freie Universität Berlin, prof. dr Bernd Sösemann). Od 1 X 2000 r. jest kierownikiem Zakładu Historii XIX w. w Instytucie Historii i Archiwistyki UMK. Jej działalność naukowa została wyróżniona w latach 1989 i 1999 nagrodami Rektora UMK. Ponadto od 1990 r. jest sekretarzem Redakcji „Zapisek Historycznych”.

Spis prac: a) Prace monograficzne: 1) Niemieckie towarzystwa naukowe w Prusach Zachodnich w latach 1815–1920, Toruń 1993, s. 210. 2) Toruńskie cmentarze, Toruń 1992, s. 81. 3) Walther Nernst 1864–1941, Toruń 1991, s. 42. 4) Wywód słowny założenia pomnika w Toruniu sławnemu rodakowi Kopernikowi w tym mieście zrodzonemu wygłoszony dnia 20 września 1809 roku, Toruń 1993, s. 18. 5) „Was heißt liberal? Opozycja polityczna w Prusach Wschodnich w pierwszej połowie XIX wieku (do 1847 r.). Program i działalność, Toruń 1998, s. 349. b) Rozprawy i artykuły: 6) Dzieje toruńskiego towarzystwa Copernicus-Verein für Wissenschaft und Kunst (1853–1945), Rocznik Toruński, R. 16:1983, s. 113–152. 7) Prowincja śląska a wojna wyzwolenicza Prus w 1813 r., Kwartalnik Historyczny Sobótka, R. 39: 1984, nr 1, s. 61–74. 8) „Mitteilungen des Copernicus-Vereins für Wissenschaft und Kunst zu Thorn”, 1878–1939. Dzieje wydawnicze i problematyka, Zap. Hist., t. 50:1985, z. 4, s. 39–63. 9) Obraz polskich dążeń niepodległościowych w niemieckiej publicystyce pomorskiej w okresie Wiosny Ludów według „Thomer Wochenblatt”, [w:] Polska myśl polityczna na ziemiach pod pruskim panowaniem, pod red. S. Kalembki, Toruń 1988, s. 253–267. 10) Toruń jako ośrodek niemieckiej nauki historycznej w XIX wieku, [w:] Dzieje historiografii Prus Wschodnich i Zachodnich do 1920 roku. Kierunki, ośrodki, najwybitniejsi przedstawiciele, Toruń 1989, s. 171–194. 11) Biedermeier, Magazyn Historyczny Mówią Wieki, nr 9:1991. 12) Toruń jako ośrodek nauki histo-

rycznej, [w:] *Dzieje historiografii Pomorza Gdańskiego i Prus Wschodnich 1920–1939* (1944). Kierunki, ośrodki, najwybitniejsi przedstawiciele, pod red. A. Tomczaka, Toruń 1992, s. 7–22. 13) *Liberalizm szlachecki w prowincji pruskiej w okresie przedmarcowym*, [w:] *Toruń i Pomorze pod władzą pruską*, pod red. Sz. Wierzcholskiego, Toruń 1995, s. 89–107. 14) *Tożsamość elit politycznych w Prusach Wschodnich w pierwszej połowie XIX wieku*, *Zap. Hist.*, t. 62:1997, z. 1, s. 53–80. 15) *Toruń dziewiętnastowieczny*, *Rocznik Toruński*, t. 24:1997, s. 9–29. 16) *Die Identität politischer Eliten Ostpreußens in der ersten Hälfte des 19. Jahrhunderts*, [w:] *Nations-Identities. Historical consciousness. Volume dedicated to Prof. Miroslav Hroch*, ed. Miloš Resnik, Ivana Slezáková, Praha 1997, s. 114–147. 17) *Kwestia emancypacji Żydów w programie politycznym obozu liberalnego w Prusach Wschodnich do rewolucji 1848 roku*, [w:] *Studia do dziejów Żydów w regionie Bałtyku*, pod red. Z. H. Nowaka, Toruń 1998, s. 23–37. 18) *Opozycja liberalna w Prusach Wschodnich przed rewolucją 1848 roku wobec Rosji i sprawy polskiej*, [w:] *Studia z dziejów polskiej myśli politycznej*, T. VI: *Publicyści późniejszego romantyzmu wobec rządów zaborczych i spraw narodowościowych na ziemiach dawnej Rzeczypospolitej*, pod red. S. Kalembki, Toruń 1998, s. 43–70. 19) *Historiografia Pomorza Gdańskiego i regionu bydgoskiego w latach dziewięćdziesiątych*, *Rocznik Kulturalny Kujaw i Pomorza*, t. 14:1998, s. 118–123. 20) *Die deutsche Identität in Westpreußen im 19. Jahrhundert*, *Nordost-Archiv*, N.F., Bd. VI:1997, H. 2 [druk 1999]: *Pomerellen-Preußen-Pomorze Gdańskie. Formen kollektiver Identität in einer deutsch-polnischen Region*, s. 659–686. 21) *Die Geschichtsschreibung der Provinz Preußen und die Frage der nationalen Minderheiten im 19. Jahrhundert*, [in:] *Nationale Minderheiten und staatliche Minderheitenpolitik in Deutschland im 19. Jahrhundert*, hrsg.v. Hans Hannig Hahn, Peter Kunze, Berlin 1999. 22) *Towarzystwa naukowe w Prusach Zachodnich w XIX wieku. Problemy Społecznego Ruchu Naukowego*, *R.* 5:1999, z. 1, s. 35–53. 23) *Ugrupowanie konserwatywne w Prusach Wschodnich wobec opozycji liberalnej w okresie przed rewolucją 1848 roku*, *Zap. Hist.*, t. 65:2000, z. 2, s. 101–126. 24) *Historiografia niemiecka w prowincji pruskiej wobec problematyki mniejszości narodowych w XIX wieku*, [w:] *Społeczeństwo w dobie modernizacji. Polacy i Niemcy w XIX i XX wieku. Studia ofiarowane Profesorowi Kazimierzowi Wajdzie w siedemdziesiątą rocznicę urodzin*, pod red. R. Bäcker, M. Chamota, Z. Karpusa, Toruń 2000, s. 219–232. 25) *Kilka uwag na marginesie wystawy „Toruń 1793–1920. Miasto pogranicza”*, *Rocznik Toruński*, t. 27:2000, s. 167–180. c) *Recenzje*: 26) D. Kasperek, Jan Karol Sembrzycki 1856–1919. Mazur na rozdrożu narodowym, *Zap. Hist.*, t. 57:1992, z. 4. 27) *Nordost-Archiv*, Bd. I:1992, H. 2, *Zap. Hist.*, t. 60:1995, z. 4, s. 126–128. 28) R. Traba, Niemcy–Warmiacy–Polacy 1871–1914. Z dziejów niemieckiego ruchu katolickiego i stosunków polsko-niemieckich w Prusach, *Zap. Hist.*, t. 62:1997, z. 2–3, s. 147–150. d) *Sprawozdania*: 29) *II konferencja toruńska poświęcona myśli politycznej w zaborze pruskim*, *Zap. Hist.*, t. 53:1988, z. 1–2, s. 188–190. 30) *Toruńska sesja poświęcona historiografii Prus Wschodnich i Zachodnich*, *Zap. Hist.*, t. 54:1989, z. 1, s. 186–188. 31) *Konferencja w Toruniu o edycji źródeł do historii Pomorza i południowej strefy Bałtyku*, *Zap. Hist.*, t. 60:1995, z. 4, s. 183–186. 32) *Międzynarodowa konferencja w Toruniu poświęcona ziemiom północnej Rzeczypospolitej w dobie rozbiorowej* (razem z B. Dybasim), *Zap. Hist.*, t. 61:1996, z. 2–3, s. 180–182. 33) *Nadanie profesorowi Edmundowi Cieślakowi honorowego doktoratu Uniwersytetu Gdańskiego*, *Zap. Hist.*, t. 61:1996, z. 4, s. 169–170. 34) *Konferencja Historische Kommission für ost- und westpreußische Landesforschung w Toruniu*, *Zap. Hist.*, t. 62:1997, z. 1, s. 186–188. e) *Biogramy*: 35) Arthur Semrau, [w:] *Słownik biograficzny Pomorza Nadwiślańskiego*, pod red. S. Gierszewskiego, T. IV, Gdańsk 1997, s. 196–197. 36) *Karl Boethke (1830–1912)*, *Toruński Słownik Biograficzny (TSB)*, pod red. K. Mikulskiego, t. 2, Toruń 2000. 37) *Carl Friedrich Brohm (1779–1838)*, *TSB*, t. 2. 38) *Rudolf Brohm (1807–1887)*, *TSB*, t. 2. 39) *Georg Bender (1848–1924)*, *TSB*, t. 2. 40) *Maximilian Curtze (1837–1903)*, *TSB*, t. 2. 41) *Leopold Prowe (1821–1887)*, *TSB*, t. 2. 42) *Julius Emil Wernicke (1802–po 1858)*, *TSB*, t. 2. 43) *Gustav Weese (1801–1874)*, *TSB*, t. 2.

PAKULSKI JAN urodził się 21 października 1941 r. we wsi Stok (pow. włocławski) w rodzinie chłopskiej. W latach 1948–1955 uczęszczał do Szkoły Podstawowej w Dąbiu Kujawskim. Następnie naukę kontynuował w Liceum Ogólnokształcącym w Lubrańcu, w którym w 1959 r. uzyskał świadectwo dojrzałości. W 1961 r. rozpoczął studia na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu. Wybrał studia historyczne, gdyż historią interesował się już wcześniej. W roku akademickim 1964/65 wygrał konkurs na najlepszego studenta UMK. Interesujące wykłady i ćwiczenia ówczesnego doc. dra Kazimierza Jasińskiego skierowały jego zainteresowania ku naukom pomocniczym historii i zdecydowały o wyborze seminarium magisterskiego. W czerwcu 1966 r. za pracę „Ród Zarembów do końca XIV w.” uzyskał dyplom magistra historii. 1 X 1966 r. został zatrudniony jako stażysta w ówczesnej Katedrze Archiwistyki i Nauk Pomocniczych Historii UMK. Po kilku miesiącach awansował na asystenta, a 1 X 1968 r. na starszego asystenta. Rozprawę doktorską pt. „Ród Nałęczów w Wielkopolsce do końca XIV w.” przygotował pod kierunkiem prof. dra Kazimierza Jasińskiego, a jej obrona odbyła się na Wydziale Humanistycznym UMK 23 VI 1970 r. W lutym 1970 r. awansowano go na stanowisko adiunkta w Zakładzie Nauk Pomocniczych Historii Instytutu Historii i Archiwistyki UMK. Po doktoracie starał się aktywnie uczestniczyć w życiu organizacyjnym i naukowym toruńskiego środowiska historycznego (organizowanie konferencji naukowych, wygłaszanie referatów, prace w zespołach badawczych zajmujących się: a) składem i postawą środowisk społeczno-zawodowych w średniowieczu, b) epigrafiką Kujaw i ziemi dobrzyńskiej, c) kodeksem dyplomatycznym Kujaw i ziemi dobrzyńskiej, sekretarzowanie Redakcji „Zapisek Historycznych”, współudział przy zakładaniu czasopisma naukowego „Zapiski Kujawsko-Dobrzyńskie”. Działalność ta została uhonorowana kilkoma nagrodami Rektora UMK i wojewody włocławskiego (za badania nad epigrafiką Kujaw i ziemi dobrzyńskiej) oraz Włocławskiego Towarzystwa Naukowego (za monografię regionalną). Od 1993 r. jest redaktorem „Rocznika Grudziądzkiego”. Habilitował się 29 VI 1992 r. na Wydziale Humanistycznym UMK na podstawie cyklu prac (książka i 10 artykułów) pt. „Dzieje społeczno-polityczne Wielkopolski w 1. połowie XIV w. Kręgi i grupy decyzyjne”. 1 I 1995 r. mianowano go na stanowisko profesora nadzwyczajnego UMK. 1 I 1998 r. po przejściu prof. dra hab. Janusza Bieniaka na emeryturę objął funkcję kierownika Zakładu Nauk Pomocniczych Historii w Instytucie Historii i Archiwistyki UMK. Dotychczas wykształcił 40 magistrów i 2 doktorów.

Spis prac: a) Prace monograficzne: 1) Siły polityczno-społeczne w Wielkopolsce w pierwszej połowie XIV wieku, Toruń 1979, ss. 270. 2) Nałęcz wielkopolscy w średniowieczu, Toruń 1982, ss. 185. 3) Wpisani w dzieje Chodcza, Chodecz-Włocławek 1989, ss. 191 (wspólnie z A. Mietzem i M. Pawlakiem). 4) Lokacja Chodcza. 2 XI 1442, Chodecz 1991, ss. 54. 5) Łobżenica. Portret miasta i okolicy, Łobżenica-Toruń 1993, ss. 526 (wspólnie z A. Mietzem). 6) Osiek Rypiński. Dzieje parafii i gminy, Osiek Rypiński-Toruń, ss. 208 (wspólnie z M. Grzybowskiem,

A. Mietzem, M. Pawlakiem). 7) Nadwiślańska gmina Czernikowo. Przeszłość – religijność – tożsamość. Toruń 1998, ss. 398 (wspólnie z A. Mietzem i Z. Waszkiewicz). 8) Parafia i kościół św. Mikołaja w Dźwierznie Wielkim. Dzieje – wiara – trwanie, Toruń 1999, ss. 438 (wspólnie z A. Mietzem i K. Rybackim). Monografie popularnonaukowe: 9) Świadczenia przeszłości Nieszawy, Włocławek 1989, ss. 171 (wspólnie z A. Mietzem). 10) Górzno. Zarys dziejów, Toruń 1989, ss. 221 (wspólnie z A. Mietzem). b) Bibliografie: 11) Bibliografia archiwistyki polskiej, pod red. A. Tomczaka, Warszawa 1984, ss. 272 (wspólnie z R. Piechotą i B. Ryszewskim). c) Wydawnictwa źródłowe: 12) Corpus inscriptionum Poloniae, t. IV: Województwo włocławskie, z. 1: Kujawy brzeskie, Włocławek–Toruń 1985, ss. 305 (wspólnie z A. Mietzem). 13) Corpus inscriptionum Poloniae, t. IV: Województwo włocławskie, z. 2: Ziemia dobrzyńska, Włocławek–Toruń 1987, ss. 318 (wspólnie z A. Mietzem). 14) Lustracja województw wielkopolskich i kujawskich 1616–1620, cz. 1–2 (wspólnie z Z. Górskim i R. Kabacińskim), Wrocław–Warszawa 1994, ss. 378+194. 15) Lustracja województw wielkopolskich i kujawskich 1659–1665, cz. II: Województwa sieradzkie, łączyckie, brzesko–kujawskie, inowrocławskie i ziemia dobrzyńska. Toruń 1996, ss. 338 (wspólnie z Z. Górskim i A. Tomczakiem). d) Rozprawy i artykuły: 16) Rola polityczna Beniamina Zaremby w drugiej połowie XIII w., Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Nauki Humanistyczno–Społeczne, z. 35, Historia V, 1969, s. 21–32. 17) Mikołaj z Wenecji – Krwawy Diabeł. Ze studiów nad genealogią Nałęczów, Prace Wydziału Nauk Humanistycznych, ser. C, Prace Komisji Historii BTN, t. 7, 1970, s. 53–61, 18) Skarb krzyżacki w Płowcach, Komunikaty Mazursko–Warmińskie, nr 9 (107), 1970, s. 83–94. 19) Stosunek wojewody poznańskiego Wincentego z Szamotuł do zakonu krzyżackiego i Marchii Brandenburskiej. Zapiski Historyczne, t. 37, 1972, z. 3, s. 29–45. 20) Towarzystwo Naukowe w Toruniu po II wojnie światowej (1945–1970), Acta Universitatis Nicolai Copernici. Nauki Humanistyczno–Społeczne, z. 58, Historia IX, 1973, s. 291–308. 21) Z metodologii i metodyki badań nad rodami rycerskimi w średniowiecznej Polsce, tamże, z. 54, Historia VIII, 1973, s. 23–27. 22) Wojciech z Brudzewa (1445–1494). Rys biograficzny, Zapiski Historyczne, t. 38, 1973, z. 4, s. 21–41. 23) Ród Zarembow w Wielkopolsce w XIII i początkach XIV wieku, Prace Wydziału Nauk Humanistycznych, ser. C, Prace Komisji Historii BTN, nr 16, 1975, s. 103–137. 24) Ślaboszewskie cmentarzysko pełne monet (XV–XVII wiek), tamże, nr 20, 1978, s. 101–112. 25) Stefan Pękawka starosta kujawsko–wielkopolski i jego ród, Zapiski Kujawsko–Dobrzyńskie, 1978, s. 85–97. 26) Towarzystwo Naukowe w Toruniu, [w:] Słownik polskich towarzystw naukowych, t. 1, pod red. L. Łosia, Warszawa 1978, s. 92–98. 27) Akta dozorów kościelnych w Archiwum Diecezjalnym we Włocławku i ich przydatność do badań historycznych, Ziemia Kujawska, t. 6, 1981, s. 143–157. 28) Geneza, recepcja i znaczenie przydomków polskiego rycerstwa średniowiecznego. Uwagi problemowe, [w:] Genealogia, problemy metodyczne w badaniach nad polskim społeczeństwem średniowiecznym na tle porównawczym, pod red. J. Hertla, Toruń 1982, s. 98–117. 29) Nowe materiały numizmatyczne do sytuacji monetarnej zakonu krzyżackiego po klęsce grunwaldzkiej, [w:] Prace z dziejów państwa i zakonu krzyżackiego, pod red. A. Czacharowskiego, Toruń 1984, s. 177–186. 30) Starostwo wielkopolskie w latach 1306–1352, Studia i Materiały do Dziejów Wielkopolski i Pomorza, t. 14, 1981, z. 2, s. 39–63. 31) Godziembowie w monarchii jagiellońskiej. Desygnaty i skład rodu, [w:] Genealogia. Studia nad wspólnotami krewniczymi i terytorialnymi w Polsce średniowiecznej na tle porównawczym, pod red. J. Wroniszewskiego, Toruń 1987, s. 53–74. 32) Udział Polaków w krzyżackich rejsach na Litwę, Zapiski Historyczne, t. 52, 1987, z. 3, s. 39–58 (wspólnie z K. Górskim). 33) Corpus inscriptionum Poloniae deperditum a zaginione inskrypcje Kujaw brzeskich, Zapiski Kujawsko–Dobrzyńskie, t. 6, 1988, s. 223–244. 34) Kilka uwag o hrabiowskim tytule Dąbskich z Lubrańca w dawnej Rzeczypospolitej, Rocznik Muzealny, t. 2, Włocławek 1988, s. 69–114. 35) Waldowscy i ich fundacja dla augustianów w (Górcie). Z dziejów elity politycznej XIII–XIV w., [w:] Personae – colligationes – facta, opr. zbior., Toruń 1991, s. 130–151. Kikół – w poszukiwaniu właściwego herbu, Rocznik Muzealny, t. 4, Włocławek 1991, s. 123–141. 37) W sprawie początków i lokalizacji Łobzenicy. Przyczynek do dziejów wielkopolskich

Pałuków w XIV w., *Acta Universitatis Nicolai Copernici, Historia XXVI*, 1992, s. 93–103. 38) Jeszcze o mennicy łobzenickiej w końcu XVI w., [w:] *Discernere vera ac falsa. Prace ofiarowane Józefowi Szymańskiemu w sześćdziesiątą rocznicę urodzin*, Lublin 1992, s. 323–337. 39) Nieznany przywilej pergaminowy dla lutomiarskich rzemieślników z 1380 r., [w:] *Opuscula minora in memoriam Josepho Spors, opr.zbiorowe*, Słupsk 1993, s. 183–197. 40) Wielkopolska elita władzy politycznej w I poł. XIV w. Kryteria kwalifikacyjne, [w:] *Genealogia – polska elita polityczna w wiekach średnich*, pod red. J. Wroniszewskiego, Toruń 1993, s. 61–91. 41) Kilka uwag o dawnych pieczęciach i herbie Rypina, [w:] *Rypin. Szkice z dziejów miasta*, pod red. M. Krajewskiego, Rypin 1994, s. 79–91. 42) *The Development of Clan Names in Medieval Poland*, [w:] *History and Society in Central Europe, vol. 2*, Budapest 1994, s. 85–96. 43) Jeszcze o zastawie Złotorii i ziemi dobrzyńskiej Krzyżakom przez Władysława Opolczyka w latach 1391–1392, *Zapiski Kujawsko–Dobrzyńskie*, t. 9, 1995, s. 11–30. 44) Władze Włocławka w świetle przywileju lokacyjnego z 1339 r., [w:] *Stolica i region. Włocławek i jego dzieje na tle przemian Kujaw i ziemi dobrzyńskiej*, pod red. O. Krut–Horonziak i L. Kajzera, Włocławek 1995, s. 91–96. 45) W sprawie przynależności rodowej średniowiecznych dziedziców Trłąga, [w:] *Polska, Prusy, Ruś. Rozprawy ofiarowane prof. zw. dr hab. Janowi Powierskiemu w trzydziestelecie pracy naukowej*, pod red. B. Śliwińskiego, Gdańsk 1995, s. 97–108. 46) *Dźwierszno, quondam oppidum in districtu Naklensi*, [w:] *Studia nad dziejami miast i mieszczaństwa w średniowieczu*, pod red. R. Czai i J. Tandeckiego, Toruń 1996, s. 95–112. 47) *Kanclerze wielkopolscy ostatnich Piastów i ich rola w polityce wewnętrznej i zagranicznej*, [w:] *Spółczesność Polski średniowiecznej*, pod red. S. K. Kuczyńskiego, Warszawa 1996, s. 21–42. 48) *Kulisy sprawy Janka z Czarnkowa*, [w:] *Genealogia – rola związków rodzinnych i rodowych w życiu publicznym w Polsce średniowiecznej na tle porównawczym*, pod red. A. Radziwińskiego i J. Wroniszewskiego, Toruń 1996, s. 29–66. 49) *Monety litewskie w zbiorze numizmatycznym Instytutu Historii i Archiwistyki UMK*, [w:] *Europa Orientalis. Polska i jej wschodni sąsiedzi od średniowiecza po współczesność*, pod red. Z. Karpusa, T. Kempy, D. Michaluk, Toruń 1996, s. 61–71. 50) *Familia Wawrzyńca z Królikowa herbu Zaremba do połowy XV wieku*, [w:] *Venerabiles nobiles et honesti. Studia z dziejów społeczeństwa Polski średniowiecznej. Prace ofiarowane Januszowi Bieniakowi w siedemdziesiątą rocznicę urodzin i czterdziestelecie pracy naukowej*, pod red. A. Radziwińskiego, A. Supruniuk i J. Wroniszewskiego, Toruń 1997, s. 225–245. 51) *Nomina genealogiae kilku rodów ryckich średniowiecznej Polski. Geneza i recepcja*, [w:] *Europa Środkowa i Wschodnia w polityce Piastów*, pod red. K. Zielińskiej–Melkowskiej, Toruń 1997, s. 305–331. 52) *O najstarszych przedherbowych pieczęciach arcybiskupów gnieźnieńskich*, [w:] *Homines et societas. Czasy Piastów i Jagiellonów. Studia historyczne ofiarowane Antoniemu Gąsiorowskiemu w sześćdziesiątą piątą rocznicę urodzin*, opr. zbior., Poznań 1997, s. 429–445. 53) *Stosunki Przemysła II z duchowieństwem metropolii gnieźnieńskiej*, [w:] *Przemysł II odnowiciel Królestwa Polskiego*, pod red. J. Krzyżaniakowej, Poznań 1997, s. 81–100. 54) *Staropolskie inskrypcje w klasztorze i kościele św. Apostołów Piotra i Pawła Braci Mniejszych Reformatów w Toruniu*, *Zapiski Historyczne*, t. 64, 1999, z. 1, s. 145–161. 55) *Krąg rodzinny Biskupa Jana Lubrańskiego*, *Kronika Miasta Poznania*, 1999, nr 2, s. 28–43. 56) *Marcin Rogala – uczestnik soboru w Konstancji*, [w:] *Prusy, Polska, Europa. Studia z dziejów średniowiecza i czasów nowożytnych*, pod red. A. Radziwińskiego, Toruń 1999, s. 187–198. 57) *Średniowieczne pieczęcie prałatów i kanoników kapituł katedralnych metropolii gnieźnieńskiej*, [w:] *Duchowieństwo kapitulne w Polsce średniowiecznej i wczesnonowożytnej*, pod red. A. Radziwińskiego, Toruń 1999, s. 21–42. 58) *Władze i społeczność miejska w dobie polokacyjnej*, [w:] *Dzieje Włocławka do 1918 r.*, pod red. J. Staszewskiego, t. 1, Włocławek 1999. 59) *Brześć za rządów wójta Tylona 1306–1320. Jeszcze o lokalizacji średniowiecznego miasta*, *Kwartalnik Historii Kultury Materialnej*, 1999, z. 2. 60) *Aneksy* [w:] *Dzieje Towarzystwa Naukowego w Toruniu 1875–1975*, pod red. M. Biskupa, t. 2, Toruń 1978, s. 147–211. e) *Recenzje*: 61) *Studia źródłoznawcze*, t. 14, *Archaeion*, t. 57, 1972, s. 235–237. 62) *Polska w okresie rozdrobnienia feudalnego*, *Zapiski Historyczne*, t. 41, 1976, z. 2, s. 109–112. 63) *Nauki pomocnicze historii na XI Powszechnym Zjeździe*

Historyków Polskich w Toruniu, Archeion, t. 66, 1978, s. 248–251. f) Sprawozdania i komunikaty: 64) Pierwsza ogólnopolska konferencja archiwistów uniwersyteckich, Archiwista, R. 3, 1967, nr 2/9, s. 18–22. 65) Ród Nałęczów do końca XIV w. Genealogia i rola społeczno-polityczna, Sprawozdania TNT, nr 25, 1971 (druk 1972), s. 24–27. 66) Obrony prac doktorskich z zakresu historii Pomorza w Gdańsku i Toruniu, Zapiski Historyczne, t. 38, 1973, z. 1 s. 233–238. 67) Jubileusz profesora Jasińskiego, tamże, t. 38, 1973, z. 3, s. 183–185. 68) XI Powszechny Zjazd Historyków Polskich w Toruniu (9–13 września 1974 r.), tamże t. 40, 1975, z. 3–4, s. 179–192. 69) Jubileusz 100-lecia Towarzystwa Naukowego w Toruniu 19 II – 16 XII 1975, tamże, t. 41, 1976, z. 2, s. 133–140. 70) 30-lecie Instytutu Historii i Archiwistyki Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, tamże, t. 42, 1977, z. 1, s. 173–176. 71) Monety z cmentarzyska w Słoboszewie koło Mogilna, Wiadomości Numizmatyczne, R. 22, 1978, z. 1, s. 54–55. 72) I Sympozjum nauk dających poznawać źródła historyczne. Kazimierz Dolny – Lublin 23–25 IX 1976, Studia Źródłoznawcze, t. 23, 1979, s. 268–271. 73) Średniowieczne i nowożytny inskrypcje Kujaw brzeskich, Sprawozdania TNT, nr 35–36, Toruń 1984, s. 62–65. 74) Meandry herbu Lubrańca, Biuletyn Przewodnicki ZW PTTK, Włocławek 1985, nr 30, s. 7–10. 75) Najstarsze dzwony województwa włocławskiego, tamże, nr 31, s. 2–5. 76) Dawne epigramy w ziemi dobrzyńskiej, tamże, Włocławek 1986, nr 40, s. 13–15. g) Biogramy: 77) Mikołaj z Wenecji, sędzia kaliski (zm. 1400 r.), Polski Słownik Biograficzny, t. 21, 1976, s. 146–147. 78) Arkembold, wojewoda gnieź.-kaliski (zm. ok. 1293 r.), Wielkopolski Słownik Biograficzny, Warszawa 1981, s. 28. 79) Beniamin, woj. poznański (zm. 1296/97), tamże, s. 47. 80) Dobrogost, woj. poznański (zm. ok. 1226), tamże, s. 148. 81) Jan II, hsp poznański (ok. 1240–97), tamże, s. 297–280. 82) Czarnkowski Jan, sędzia poznański (zm. p. 1402), tamże, s. 127. 83) Tomisław z Szamotuł, woj. poznański (zm. 1294/95), tamże, s. 768. 84) Sędziwój z Czarnkowa, kasztelan nakielski (zm. 1365), tamże, s. 128. 85) Przemek (XIV w.), wójt poznański, Polski Słownik Biograficzny, t. 28, 1985, s. 723–724. 86) Przedpełk ze Splawia, tamże, s. 704–705. 87) Bartłomiej (przełom XIV/XV), [w:] Wpisani w dzieje Chodcza, s. 91. 88) Jakub (przełom XIV/XV), tamże s. 110. 89) Jamowski v. Jaranowski Stanisław († ok. 1789), tamże, s. 111. 90) Kretkowski Andrzej († 1479), tamże, s. 116–117. 91) Kretkowski Andrzej († po 1577), tamże, s. 118. 92) Kretkowski Andrzej († 1643), tamże, s. 118–120. 93) Kretkowski Erazm (1595–1639), tamże, s. 121–123. 94) Kretkowski Grzegorz († 1590), tamże, s. 123–124. 95) Kretkowski Jan (1400–1452), tamże, s. 128–129. 96) Kretkowski Ludwik († po 1782), tamże, s. 131. 97) Kretkowski Łukasz († 1603), tamże, s. 131–132. 98) Kretkowski Mikołaj († 1519/20), tamże, s. 132–134. 99) Kretkowski Sylwester († ok. 1570), tamże, s. 134–135. 100) Kretkowski Zygmunt († 1766), tamże, s. 135–136. 101) Sokołowski Mikołaj († 1565), tamże, s. 169–170. 102) Maurycy, kasztelan włocławski (1222), [w:] Zasługi dla Włocławka, pod red. M. Wojciechowskiego, Włocławek 1991, s. 127–128. 103) Wojciech, kasztelan włocławski (1228–1233), tamże, s. 213–214. 104) Gniewomir, kaszt. czarnkowski, przełom XIII/XIV w., Słownik Biograficzny Pomorza Nadwiślańskiego, pod red. Z. Nowaka, t. 2, Gdańsk 1995, s. 70. 105) Fryderyk (Friczo) z Cakovic, starosta kujawsko-pomorski, tamże, t. 1, Gdańsk 1992, s. 442–443. 106) Sędziwój z Czarnkowa h. Nałęcz (zm. ok. 1365), kaszt. nakielski, Polski Słownik Biograficzny, t. 36, 1995–1996, s. 393–394. 107) Andrzej h. Mościc-Ostoja (XIV/XV w.), podczaszy inowrocławski, Inowrocławski Słownik Biograficzny, z. 3, pod red. E. Mikołajczaka, Inowrocław 1997, s. 3–4. 108) Mikołaj Jankowic z Powidza h. Zaremba, Słownik Biograficzny Pomorza Nadwiślańskiego, t. 3, Gdańsk 1997, s. 213–215. 109) Mikołaj ze Ściborza, chorąży inowrocławski, Inowrocławski Słownik Biograficzny, z. 3, Inowrocław 1997, s. 59. 110) Tas (Tasso, Protazy z Vizmburka) z 1304 r. starosta kujawsko-pomorski, Słownik Biograficzny Pomorza Nadwiślańskiego, t. 4, Gdańsk 1997, s. 359. h) Redakcje naukowe: 111) XI Powszechny Zjazd Historyków Polskich w Toruniu. Tezy i streszczenia referatów i komunikatów, Toruń 1974. 112) Powstawanie – przepływ i gromadzenie informacji. Materiały I Sympozjum nauk dających poznawać źródła historyczne, Kazimierz Dolny – Lublin 23–25 IX 1976, Toruń 1978, ss. 264. 113) Personae – colligationes – facta. W 70-lecie urodzin prof. K. Jasińskiego, Toruń 1991, ss. 329. 114) Rocznik Grudziądzki, t. XI, 1994, ss. 284. 115)

Wydział III

BANACH MIECZYŚLAW urodził się 2 stycznia 1938 r. w Popiołkach, woj. łomżyńskie, gdzie ukończył 7-klasową szkołę podstawową. Liceum Pedagogiczne o kierunku wychowania fizycznego ukończył w Ełku w 1958 r. Przez dwa kolejne lata był słuchaczem Studium Nauczycielskiego w Katowicach, po skończeniu którego pracował na stanowisku wychowawcy w Państwowym Domu Dziecka w Gaworowie (woj. wałbrzyskie). W tamtejszej Szkole Podstawowej prowadził również przez trzy miesiące lekcje geografii i wychowania fizycznego. Studia na Wydziale Biologii i Nauk o Ziemi – kierunek geografia – rozpoczął w 1961 r. na Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie. Po trzecim roku studiów, w 1964 r. przeniósł się na Uniwersytet M. Kopernika w Toruniu, gdzie po dwóch latach specjalizacji w zakresie hydrografii przedstawił w 1966 r. pracę magisterską pt. „Hydrografia zlewni rynny jezior brodnickich”. Po studiach podjął pracę w Wojewódzkim Biurze Geodezji i Urzędzeń Terenów Rolnych w dziale Kartografii Gleb i Klasyfikacji Gruntów w Bydgoszczy, gdzie po odbytych kursach i praktykach pracował na etacie redaktora terenowego map glebowo-rolniczych i glebowo-przyrodniczych. Od 1 V 1969 r. pracował w Instytucie Geografii PAN w Toruniu, początkowo na etacie pracownika inżynierjno-technicznego, a następnie asystenta i starszego asystenta. Zajmował się rozwojem osuwisk na prawym brzegu Wisły pomiędzy Płockiem a Włocławkiem. Był to jeden z tematów szerszego problemu, wpływu spiętrzenia rzeki Wisły (w 1969 r.) we Włocławku na obszar przyległy, podjętego przez Zakład w Toruniu. Kilkuletnie badania zakończył pracą doktorską pt. „Rozwój osuwisk na prawym zboczu doliny Wisły pomiędzy Dobrzyniem a Włocławkiem”, którą obronił w listopadzie 1976 r. Promotorem pracy był prof. dr hab. Jan Szupryczyński. Od stycznia 1977 r. pracował na stanowisku adiunkta. Uczestniczył w dwóch wyprawach polarnych na Spitsbergen: w 1975 r. (3 miesiące) i w 1978/79 (13 miesięcy). W 1976 r. brał udział w dwutygodniowym seminarium na temat „Lody morskie” odbywającym się na statku MS „Jan Turlejski”, w czasie jego rejsu po północnym Atlantyku. W 1994 r., przy okazji pobytu służbowego w Rosji, odbył prywatny, dwutygodniowy wyjazd nad Kaskadę Jeniseju (Syberia Środkowa). W 1996 r. uczestniczył w miesięcznej ekspedycji fizyczno-geograficznej do Mongolii, organizowanej przez Zakład w Toruniu. Odbył kilka staży naukowych zagranicznych: w ZSRR w Instytucie Geologii w Leningradzie (1970 – 1 tydzień) i w Instytucie Geografii Akademii Nauk w Moskwie (1983 – 2 tygodnie), w Czechosłowacji (1986) w instytutach geografii: Czechosłowackiej Akademii Nauk w Brnie (1 miesiąc) i Słowackiej

Akademii Nauk w Bratysławie i Koszycach (1 miesiąc), w Rumunii (1988) w Instytucie Geografii Akademii Nauk w Bukareszcie i Cluj (łącznie 1 miesiąc), w KRL-D (1989) w Instytucie Geografii AN w Phenianie (2 tygodnie), w Rosji (1994, 1996) w Naukowo-Produkcyjnym Przedsiębiorstwie „Ochrona Brzegów i Przeciwdziałanie Ujemnym Skutkom Krasu” w Dzierżyńsku (łącznie 22 dni) oraz w Czechach (1995) w Instytucie Struktury i Mechaniki Skał CAN w Pradze (10 dni). Brał udział w dwóch konferencjach międzynarodowych poświęconych dynamice zbiorników zaporowych, w Brnie (1988) i w Moskwie (1989), oraz w dwóch bilateralnych konferencjach polsko-niemieckich (1970 i 1972). Podczas stażów zagranicznych i udziału w konferencjach w większości przypadków wygłaszał referaty dotyczące badań dynamiki brzegów i akumulacji osadów w zbiornikach zaporowych. W 1987 r. brał udział jako współorganizator w Międzynarodowej Konferencji IGU w Toruniu, poświęconej problemom dolnej Wisły. Od 1995 r. uczestniczy, z referatem, w corocznych posiedzeniach Sekcji Zbiorników Ministerstwa Zasobów Naturalnych Federacji Rosyjskiej jako jej zagraniczny członek. Badania terenowe prowadzone w Polsce, jak również materiały zebrane podczas wypraw i wyjazdów stypendialnych za granicę, pozwoliły mu na opublikowanie: 4 rozpraw, 24 artykułów, 34 notatek, 11 recenzji i 6 sprawozdań (łącznie 79 pozycji). Rozprawa zawierająca całości kształt jego dociekań w zakresie dynamiki brzegów zbiorników zaporowych, pt. „Morfodynamika strefy brzegowej zbiornika Włocławek”, opublikowana w „Pracach Geograficznych” (161, 1994), była pracą habilitacyjną. Kolokwium habilitacyjne odbyło się 22 VI 1995 r. przed Radą Naukową Instytutu Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN w Warszawie. Wniosek o nadanie stopnia naukowego doktora habilitowanego został zatwierdzony przez CK 24 VI 1996 r. Od 1 XII 1996 r. do 30 IX 1998 r. pracował na stanowisku docenta w Instytucie Geografii i PZ PAN, a od 1 X 1998 r. na stanowisku profesora nadzwyczajnego w Instytucie Geografii UMK w Toruniu. Za pracę pt. „Rozwój osuwisk na zboczu doliny Wisły w Dobrzyniu” (nie publikowaną) otrzymał w 1977 r. nagrodę Wojewody Włocławskiego. Dwukrotnie otrzymał nagrodę Sekretarza Naukowego Polskiej Akademii Nauk: w 1980 r. za prace badawcze w ramach tematu „Zmiany środowiska geograficznego doliny Wisły wywołane przez zbudowanie zbiornika wodnego we Włocławku” i w 1986 r. za udział w pracy pt. „Procesy hydrologiczne i geomorfologiczne w otoczeniu zbiorników zaporowych na dolnej Wiśle”. W 1982 r. nagrodzono go dwiema złotymi odznakami: „Za zasługi w walce z powodzią” i „Za zasługi dla województwa płockiego”.

Spis prac: a) Rozprawy i artykuły: 1) Rozwój osuwisk na prawym zboczu doliny Wisły między Dobrzyniem a Włocławkiem, *Prace Geogr.* 124, 1977, ss. 102. 2) Zbiornik włocławski – niektóre problemy z geografii fizycznej, *Dokum. Geogr.*, z. 1, 1992, ss. 69 (współautor R. Głazik). 3) Morfodynamika strefy brzegowej zbiornika Włocławek, *Prace Geogr.*, 161, 1994, Wrocław-Warszawa-Kraków, ss. 181. 4) Dynamika brzegów dolnej Wisły. *Dokum. Geo-*

gr., 9, 1998, ss. 76. 5) Budowa geologiczna a powierzchniowe ruchy masowe na prawym zboczu doliny Wisły między Płockiem a Włocławkiem, *Przegl. Geogr.*, t. 45, z. 2, 1973, s. 253–271. 6) Über die Entwicklung von Erdrudschungen im Jungglazialgebiet auf Grund des Beispiels des Weichselstahlhanges bei Dobrzyń, *Wissenschaftliche Zeitschrift der E.M.A., Universität Greifswald*, Jahrgang 25, Mathematisch–Naturwissenschaftliche Reihe, Heft 1–2, 1976, s. 41–50. 7) Budowa geologiczna a zmiany prawego brzegu zbiornika włocławskiego, [w:] *Stateczność skarpy wiślanej i metody jej zabezpieczania na przykładzie Płocka i Dobrzynia*, Płock 1981, s. 5–23. 8) Abrazja brzegów a zamulanie zbiornika włocławskiego, *Gosp. Wodna*, nr 11–12, 1981, s. 283–287. 9) Zmiany brzegów zbiornika wodnego na Wiśle we Włocławku, [w:] *Ekologiczne podstawy zagospodarowania Wisły i jej dorzecza*, Warszawa–Łódź 1983, s. 109–126. 10) Zator śrzyćowo–lodowy na Wiśle – styczeń 1982 rok, *Gosp. Wodna* nr 1, 1983, s. 14–21 (współautor M. Grześ). 11) Powódź zatorowa na Wiśle w styczniu 1982 roku, *Przegl. Geogr.*, t. 55, z. 1, 1983, s. 91–113 (współautor M. Grześ). 12) The origin and evolution of the Gees Lake in Sorkapp Land, Spitsbergen, *Polish Polar Research* vol. 5, nr 3–4, 1984, s. 241–253 (współautor M. Grześ). 13) Ledowycze jawlenia na reke Wisle w rejonie goroda Płocka, *Informacyjny biuletień po wodnomu chozjajstwu* nr 1(33), 1984, s. 81–91 (współautor M. Grześ). 14) Struktura zatoru na Wiśle w rejonie Płocka w styczniu 1982 roku, [w:] *Powódź zatorowa na Wiśle w rejonie zbiornika włocławskiego w zimie 1982 roku*, red. W. Majewski, Warszawa 1985, s. 198–217 (współautor M. Grześ). 15) Osady denne – wskaźnik hydrodynamiki zbiornika włocławskiego, *Przegl. Geogr.*, t. 57, z. 4, 1985, s. 487–497. 16) Geodynamika zboczowa doliny Wisły w Dobrzyniu, *Przegl. Geogr.*, t. 57, z. 4, 1985, s. 527–551. 17) Transformation of the Włocławek reservoir banks, *Geographia Polonica*, t. 52, 1986, s. 37–39. 18) Przekształcenia brzegów zbiornika włocławskiego, *Dokum. Geogr.*, z. 5, 1986, s. 25–40. 19) Główne procesy a osady w strefie brzegowej zbiornika Włocławek, *Przegl. Geogr.*, t. 60, z. 3, 1988, s. 267–299. 20) Dynamics of the Włocławek reservoir banks, *Revue Roumaine Geographie* t. 33, 1989, s. 73–79. 21) Wpływ sztucznego zbiornika na Wiśle we Włocławku na przebieg procesów fluwialnych i stokowych, [w:] *System denudacyjny Polski*, A. Kotarba (red.), *Prace Geogr.*, 155, 1991, s. 69–83 (współautor Z. Babiński). 22) Wybrane cechy hydrologiczne zbiornika Orawa i jego osady denne, *Przegl. Geogr.*, t. 64, z. 3–4, 1992, s. 325–339. 23) Degradacja brzegów zbiornika Włocławek, *Przegl. Geogr.*, t. 65, z. 1–2, 1993, s. 11–135. 24) Sedymentacja w zbiorniku Włocławek a wyrównywanie linii brzegowej, *Czas. Geogr.*, t. 64, z. 3–4, 1993, s. 285–306. 25) Zmiany środowiska geograficznego w otoczeniu zbiornika włocławskiego i ich znaczenie dla zagospodarowania doliny Wisły, [w:] *Uwarunkowania przyrodnicze i społeczno–ekonomiczne zagospodarowania dolnej Wisły*, Z. Churski (red.), Toruń 1993, s. 123–141 (współautor Z. Babiński i R. Glazik). 26) Rozwój procesów egzogennych w projektowanej kaskadzie dolnej Wisły (KDW), *Przegl. Geogr.*, t. 69, z. 1–2, 1997, s. 121–139. 27) Rozwój procesów geomorfologicznych w projektowanej kaskadzie dolnej Wisły (KDW), *Kaskada* nr 1, 1997, s. 3–7. 28) Problemy transformacji brzegów jeziora Chubsugul (Mongolia), *Zeszyty IGiPZ PAN*, nr 52, s. 75–89, 1998. 29) Abrazja brzegów zbiornika Włocławek, [w:] *Eksploatacja i oddziaływanie dużych zbiorników nizinnych (na przykładzie zbiornika wodnego Jeziorsko) – konferencja naukowo–techniczna*, Uniejów, 20–21 maj 1999, s. 171–183. b) *Notatki naukowe*: 30) Uwagi o zimowej termice zbiornika wodnego na Wiśle pod Włocławkiem i wybranych jezior w dolinie Wisły, *Przegl. Geogr.*, t. 43, z. 1, 1971, s. 117–124 (współautor R. Glazik). 31) Ukształtowanie stropu neogenu a powierzchniowe ruchy masowe na prawym zboczu doliny Wisły między Płockiem a Włocławkiem, *Sprawozdania TNT*, t. 25, 1972, s. 49–51. 32) Powierzchniowe ruchy masowe na prawym zboczu doliny Wisły między Dobrzyniem a Włocławkiem, [w:] *Przewodnik wycieczek XI Ogólnopolskiego Zjazdu Geograficznego w Toruniu*, Toruń 1973, s. 103–106. 33) Rola człowieka w procesie denudacji, *Czas. Geogr.*, t. 47, z. 4, 1976, s. 397–402. 34) Rozwój osuwisk na prawym zboczu doliny Wisły między Dobrzyniem a Włocławkiem, *Dokum. Geogr.*, z. 6, 1978, s. 11–12. Streszczenie prac habilitacyjnych i doktorskich. 35) Ruchy masowe na wałach lodowo–morenowych rejonu Hornsundu (Spitsbergen). *Materiały Sympozjum Polarnego*, Kraków 1980,

s. 1–2. 36) Obserwacje nad współczesną sedymentacją w wybranych jeziorach rejonu Homsundu (Spitsbergen). Materiały Sympozjum Polarnego. Kraków 1980, s. 1 (współautor M. Grześ). 37) Zmiany Jeziora Brzeźno wywołane pracami geofizycznymi. *Czas. Geogr.*, t. 52, z. 1, 1981, s. 61–67 (współautor M. Grześ). 38) Transformacja brzegów zbiornika wrocławskiego, [w:] *Materiały Zjazdu Geografów Polskich*. Toruń 1983, s. 83–85. 39) Budowa geologiczna zbrocza wysoczyzny w Dobrzyniu nad Wisłą. Zagadnienie ruchów osuwiskowych – transformacja brzegów zbiornika wrocławskiego. [w:] *Przewodnik wycieczek Zjazdu Geografów Polskich*, Toruń 1983, s. 53–55. 40) Problem ochrony zbrocza wysoczyzny w Płocku, [w:] *Przewodnik wycieczek Zjazdu Geografów Polskich*, Toruń 1983, s. 56. 41) The original evolution of Lake Goes, Sorkaplund, Spitsbergen, [w:] *Glacier mass-balance, fluctuations and runoff. International Symposium 30 September – 5 October 1985, Alma-Ata, USSR. Abstracts, Moscow 1985*, s. 81 (współautor M. Grześ). 42) Akumulacja w zbiorniku wrocławskim a jego hydrodynamika, [w:] *Hydrologia regionalna i procesy hydrologiczne w zlewniach. Ogólnopolska Konferencja Hydrograficzna, Poznań 15–17 września 1986*, s. 29–36. 43) Goeswatnet jako przykład jeziora lodowo-zaporowego Spitsbergenu, tamże, s. 37–42 (współautor M. Grześ). 44) Woznikowanie i ewolucja jeziora na Spitsbergenie, [w:] *Materiały gliaciologicznych i ssledowanii, wydanie 58, Moskwa 1986*, s. 122–124 (współautor M. Grześ). 45) Geodynamics of the Vistula Valley – side in Dobrzyń, [w:] *Guide-book of Excursion Wrocław Reservoir. Joint Meeting IGU, Poland, 25–30 May, Toruń 1987*, s. 36–41. 46) Problem of the slope protection in Płock, tamże, s. 42. 47) Katastrofalna zmiana jeziora Brzeźno, [w:] *Naturalne i antropogeniczne przemiany jezior i mokradel w Polsce*. Z. Churski (red.), Toruń 1988, s. 108–111. 48) Wpływ spiętrzenia rzeki na rozwój osuwisk, *Kaskada nr 2(3)*, 1994, s. 9–12, Toruń. 49) Nad Jenisejem, *Czas. Geogr.*, t. 66, z. 2, 1995, s. 212–216. 50) Morfodynamika strefy brzegowej zbiornika Włocławek. [w:] *Człowiek a środowisko – referaty i postery* (red. Z. Babiński, J. Szupryczyński), 44 Zjazd PTG w Toruniu 24–27 sierpnia 1995, s. 31–34. 51) Wprowadzenie... [w:] *Hydrologiczne i geomorfologiczne problemy zbiornika Włocławek. Przewodnik wycieczki nr 1, 44 Zjazdu PTG w Toruniu, 1995*, s. 5–7. 52) Geologia i morfologia brzegów oraz dna zbiornika, tamże, s. 13–16. 53) Akumulacja osadów i lodu w zbiorniku Włocławek, tamże, s. 41–46. 54) Budowa geologiczna a ochrona zbrocza w Płocku, tamże, s. 47–50. 55) Dynamika strefy brzegowej zbiornika Włocławek, tamże, s. 51–56. 56) Abrazja brzegów zbiornika Włocławek, *Kaskada nr 1–2*, 1995, s. 11–12. 57) Tłumaczenie i komentarz artykułu L. B. Ikonnikowa „Wykorzystanie doświadczeń w budowie i eksploatacji kaskady Wolgi przy zagospodarowaniu Wisły”, *Kaskada nr 3*, 1996, s. 22–24. 58) Rozwój procesów geomorfologicznych w projektowanej kaskadzie dolnej Wisły, [w:] *Polska w Europie Bałtyckiej. Wystąpienia, 45 Zjazd PTG, Słupsk – Ustka 18–19 września 1996*, s. 39–41. 59) Transformacja beregovoj zony vodochranilišč pri malych i bolšich kolebanijach urovniej vody, [w:] *Inżynierno-geologičeskoje obespiečenie nedrropolzovanija i ochrany okružajuščej sredy*, Perm 1997, s. 49–51. 60) Zbiornik na Wiśle w Wyszogrodzie – prognoza rozwoju procesów geomorfologicznych, [w:] *Przyrodnicze i społeczne walory Mazowsza w dobie restrukturyzacji. Wystąpienia, 46 Zjazd PTG, Rynia 18–21 września 1997*, s. 79–81. 61) Jezioro Chubsugul – przyczyny permanentnej młodości strefy brzegowej (Mongolia), tamże, s. 95–96. 62) Tłumaczenie z języka ros., przypisy do artykułu A. B. Avakiana – Powodzie we współczesnym świecie, *Kaskada 2–3*, 1997, s. 18–20. 63) Tłumaczenie i komentarz do artykułu A. B. Avakiana – Problematyka zaporowych zbiorników wodnych, *Przegl. Geogr.*, t. 70, z. 1–2, 1998, s. 11–26. 64) Dynamika brzegów dolnej Wisły [w:] *Geografia w kształtowaniu i ochronie środowiska oraz transformacji gospodarczej regionu górnośląskiego. Materiały 47 Zjazdu PTG w Sosnowcu, 23–28 września 1998*, t. 2, s. 74–75. 65) Tłumaczenie artykułu G.I. Owczinnikowa – Procesy abrazyjne w strefie brzegowej zbiornika Irkuckiego (10 str. tekstu, 4 ryc., 4 tab., w druku w *Przegl. Geogr.*). c) *Recenzje*: 66) L. B. Ikonnikow, 1972, *Formowanie biegu wodochraniszcz, Moskwa*, ss. 98, *Przegl. Geogr.*, t. 47, z. 1, s. 207–209, 1975. 67) L.C. Bondariew, 1974, *Wiecznoje dżwienie. Planetarnioje pieremieszczanie wieczestwa a czelowiek*, Moskwa, ss. 158, *Przegl. Geol.*, 23, nr 11, s. 564, 1975. 68) *Wodochranilišč, mira*, 1979, Moskwa,

ss. 288, *Gospodarka Wodna* nr 9–10, 1981, s. 2. 69) L. B. Ikonnikow, 1981, *Dinamika bieregów w niżnych biefach gidrouzłow, Moskwa*, ss. 76, *Czas. Geogr.*, t. 57, nr 2, 1986, s. 311–313. 70) I. A. Peczerkin, A. I. Peczerkin, I. W. Kaczenow, 1980, *Teoreticzeskije osnovy prognozирования ekzogennych geologiczeskich procesow na bieregach wodochraniliszcz, Perm*, ss. 85, *Czas. Geogr.*, t. 57, nr 2, 1986, s. 309–311. 71) *Rekomendacji po inżynierno–gidrometeorologiczeskim izyskaniem na wodochraniliszczach dla stroitielstwa, 1986, Moskwa*, ss. 134, *Gospod. Wodna* nr 10, 1987, s. 249. 72) G. I. Owczinnikow, G. A. Kamauchowa, 1985, *Pribrieżnyje nanosy i donnyje otłożenija Bratskogo wodochraniliszcza, Nowosibirsk*, ss. 68, *Przegl. Geogr.*, t. 60, z. 4, 1988, s. 713–714. 73) W. N. Szirokow, P. S. Łopuch, 1986, *Formirowanie małych wodochraniliszcz gidroelektrostancji, Moskwa*, ss. 144, *Czas. Geogr.*, t. 59, nr 2, 1988, s. 234–235. 74) A. P. Finarow, 1986, *Geomorfologiczeskij analiz i prognozowanie pieriformowania bieregowej zony i dna wodochraniliszcz, Leningrad*, ss. 230, *Przegl. Geogr.*, t. 61, z. 3, 1989, s. 368–369. 75) I. S. Dolotov, *Dinamiczeskije obstanowki pribrieżno–morskogo reliefaobrazowania i osadkonakoplenija, Moskwa*, ss. 270, *Przegl. Geogr.*, t. 63, z. 3–4, 1991, s. 423–424. 76) M. S. Sirokov, P. S. Łopuch, V. E. Levkevic, 1992, *Formirowanie beregów małych wodochranilišč lesnoj zony, Sankt Petersburg*, ss. 161, *Przegl. Geogr.*, t. 67, z. 1–2, 1995, s. 172–173. d) *Sprawozdania*: 77) *Geografia w Czechosłowacji w 80–tych latach XX wieku, Przegl. Geogr.*, t. 61, z. 2, 1989, s. 127–146. 78) *Dynamika i termika rzek, zbiorników i mórz śródlądowych – trzecia ogólnoradziecka konferencja w Moskwie (17–19 X 1989), Przegl. Geogr.*, t. 62, z. 3–4, 1990, s. 491–492. 79) *Geografia w KRLD, Przegl. Geogr.*, t. 62, z. 3–4, 1990, s. 453–455. 80) *Posiedzenie Sekcji Zbiorników Komitetu Gospodarki Wodnej Federacji Rosyjskiej w Boroku, 14–16 marzec 1995, Przegl. Geogr.*, t. 68, z. 1–2, 1996, s. 264–265. 81) *Naukowo–techniczne seminarium „Problemy bezpieczeństwa w obszarach krasowych” w Dzierżyńsku (Rosja), 24–25 września 1996, Przegl. Geogr.*, t. 69, z. 1–2, 1997, s. 219–221. 82) *Posiedzenie Sekcji Zbiorników Ministerstwa Zasobów Przyrodniczych Federacji Rosyjskiej Borok, 25–27 III 1997 r., Przegl. Geogr.*, t. 69, z. 3–4, 1997, s. 389–391. 83) *Międzynarodowa naukowo–praktyczna konferencja „Inżyniersko–geologiczne podstawy eksploatacji kopalni i ochrony środowiska” Perm (Rosja), 25–27 listopad 1997, Przegl. Geogr.*, t. 70, z. 3–4, 1998, s. 384–387. 84) *Rosyjskie centrum badania zbiorników w Boroku (5 str. tekstu, 1 ryc., w druku w Przegl. Geogr.)*.

JACKOWSKI MAREK urodził się 3 marca 1952 r. w Pile. Pochodzi z rodziny lekarskiej. Rodzice, ojciec ginekolog, matka internista, otrzymali po studiach nakaz pracy w Pile. Od 1953 r. podjęli pracę w Szpitalu Miejskim w Toruniu. Tutaj chodził do szkoły podstawowej, którą ukończył w 1965 r. 4 lata później, w 1969 r. zdał maturę, kończąc naukę w Liceum nr IV. W tym samym roku, po zdaniu egzaminów wstępnych, został studentem Wydziału Lekarskiego Akademii Medycznej w Gdańsku. W trakcie I roku studiów został laureatem uczelnianego konkursu „Aurea scapula”, dzięki czemu zwolniono go z egzaminu z anatomii prawidłowej. W kolejnych latach czterokrotnie otrzymywał nagrody rektorskie za wyniki w nauce. W 1973 r. odbył miesięczną praktykę studencką w Rauma w Finlandii. Był członkiem kółka chirurgicznego przy klinice kierowanej początkowo przez prof. Z. Kieturakisa, a później doc. Z. Wajdę. Praca na dyżurach, atmosfera sali operacyjnej w Gdańsku wpłynęła prawdopodobnie na wybór specjalizacji po studiach. Dyplom Akademii Medycznej w Gdańsku uzyskał w 1975 r. 1 X 1975 r. rozpoczął pracę w Wojewódzkim Szpitalu Zespolonym w Toruniu, początkowo jako stażysta, a od 1 IX 1976 r. jako młodszy asystent Oddziału Chirurgii prowadzonego przez ówczesnego doktora

nauk medycznych, a obecnego profesora Waldemara Jędrzejczyka. W 1978 r. uzyskał I stopień specjalizacji w chirurgii. Po 4 latach został specjalistą II stopnia, zdając egzamin w Warszawie. Równocześnie pokonywał kolejne szczeble kariery zawodowej, od młodszego asystenta, poprzez asystenta w 1978 r., aż do starszego asystenta w roku 1982. W 1989 r. prof. Waldemar Jędrzejczyk złożył mu propozycję objęcia stanowiska zastępcy ordynatora Oddziału Klinicznego, które pełni do tej pory. W 1992 r., w wyniku konkursu, objął także stanowisko zastępcy dyrektora Wojewódzkiego Szpitala Zespolonego w Toruniu do spraw leczenia w wymiarze $\frac{1}{4}$ etatu. Stanowisko to, po kolejnym konkursie w 1998 r., piastuje do dziś. W latach 1983–1985 w Oddziale Klinicznym Chirurgii prowadził ćwiczenia i seminaria ze studentami Akademii Medycznej w Gdańsku. W 1989 r. został zatrudniony w Akademii Medycznej w Bydgoszczy na stanowisku starszego asystenta. W 1990 r. po obronie pracy doktorskiej, został mianowany adiunktem Kliniki Chirurgii Ogólnej i Gastroenterologicznej. Przez cały czas prowadził zajęcia dydaktyczne ze studentami IV i V roku Akademii Medycznej. Od samego początku pracy w Oddziale Chirurgii, potem Oddziale Klinicznym i wreszcie Klinice, stawiano duży nacisk na rozwój naukowy i zawodowy asystentów. Dzięki temu już w pierwszych latach pracy skierował swoje zainteresowania w stronę chirurgii gastroenterologicznej. Jako młody chirurg pracował wraz z kolegami w zespole zajmującym się zagadnieniami resekcji trzustki w chorobach nowotworowych i zapalnych. Wyniki tych prac zostały opublikowane w kilku artykułach w latach 1978–1980 oraz doniesieniach zjazdowych. Od 1977 r., poza typową działalnością chirurgiczną, zajmuje się także endoskopią przewodu pokarmowego. Szkolenia w tym zakresie odbył w klinikach chirurgii w Krakowie (kier. prof. T. Popiela) i w Poznaniu (kier. prof. R. Góral). Opanował technikę gastroskopii, kolonoskopii, ECPW, sfinkterotomii endoskopowej i innych zabiegów endoskopowych. W 1980 r. wyjechał na staż chirurgiczny do Wielkiej Brytanii, gdzie pracował kilka tygodni w Royal Free Hospital w Londynie pod kierunkiem R. M. Kirka, i w Royal Hallamshire Hospital w Sheffield pod kierunkiem prof. A. G. Johnsona. Poznał tam najnowsze techniki operacyjne resekcji żołądka i przełyku oraz zagadnienia motoryki przewodu pokarmowego w różnych schorzeniach. Ponowne szkolenia w obu klinikach odbył w 1986 r. Szeroko zakrojone badania naszej Kliniki nad chirurgicznym leczeniem choroby wrzodowej żołądka i dwunastnicy oraz przełyku zostały opublikowane. Wieloletnie badania endoskopowe górnego odcinka przewodu pokarmowego wzbudziły zainteresowanie zmianami występującymi w zespoleniach żołądka z dwunastnicą lub jelitem po jego resekcji. Stwierdził znaczne różnice w odczynie tkanki na różnego rodzaju materiały do szycia przewodu pokarmowego. Obserwacje i dociekania stały się tematem rozprawy doktorskiej: „Choroba niciana zespolen górnego odcinka przewodu pokarmowego”, którą obronił przed Radą Wydziału Akademii Medycznej w

Bydgoszczy w 1990 r. Rok później otrzymał Nagrodę II stopnia Rektora tejże Akademii za szczególne osiągnięcia w pracy naukowej. W 1991 r., po wizycie prof. H. J. Peipera, kierownika kliniki chirurgicznej w Getyndze, został zaproszony na kurs chirurgii laparoskopowej. W 1992 r. pod kierunkiem prof. H. F. Weisera odbył podobne szkolenie w Rotenburgu. Dzięki doświadczeniom zdobytych w obu niemieckich klinikach wprowadził w listopadzie 1992 r. technikę laparoskopową do Kliniki. Kolejne kursy laparoskopowe odbył w Getyndze w latach 1993 i 1994. Stale nabywane doświadczenia, opracowane nowe metody, występujące trudności i powikłania znalazły swoje odzwierciedlenie w licznych pracach opublikowanych w kraju i za granicą. Jednocześnie nasze doświadczenia z nową metodą operacyjną propagowane były na wielu zjazdach polskich i zagranicznych. Ostatnie kursy z zakresu chirurgii endoskopowej i laparoskopowej odbył w 1997 i 1998 r. w Europejskim Instytucie Telechirurgii w Strasburgu pod kierunkiem prof. J. Marescaux. W 1994 r. odbył także miesięczne szkolenie w Rogue Valley Medical Center w USA. Tam, oprócz pracy na sali operacyjnej, wygłosił wykład dla zespołu chirurgów amerykańskich o uszkodzeniach dróg żółciowych. Wzrastająca liczba nowotworów, zmieniające się w szybkim tempie sposoby ich leczenia stały się następnym działem chirurgii, którym interesuje się od lat. W 1955 r. odbył szkolenie w zakresie chirurgii gastroenterologicznej w Davos. Tam poznał prof. J. R. Siewerta z Monachium, który umożliwił mu w 1995 i 1998 r. tygodniowy pobyt w swojej klinice. Poznał tam najnowsze osiągnięcia w chirurgii raka żołądka, jelita grubego i trzustki. W roku 1999 brał udział w Sympozjum Chirurgii Jelita Grubego w Cleveland Clinic na Florydzie. Od 1994 r. jest członkiem Interdyscyplinarnego Zespołu Optycznych Metod Wczesnego Wykrywania Nowotworów, który powstał przy UMK w Toruniu i zrzesza biologów, fizyków i lekarzy. Zespół ten prowadzi szeroko zakrojone badania nad wczesnym wykrywaniem nowotworów skóry i przewodu pokarmowego. Pierwsze doświadczenia opublikowano w monografii „Spektroskopia tkankowa. Optyczne metody wczesnego wykrywania i lokalizacji nowotworów u człowieka” pod red. B. W. Chwirot (Pomerania 1995). W 1996 r. za tę publikację otrzymał nagrodę zespołową Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej. Efektem działalności w zespole jest przedstawiona do oceny rozprawa habilitacyjna pt „Endoskopowe wykrywanie zmian nowotworowych żołądka przy użyciu laserowo indukowanej autofluorescencji tkanek”. Zajmował się również organizacją zjazdów i sympozjów naukowych: 1978 – 49 Zjazd Towarzystwa Chirurgów Polskich (TChP), 1996 – VI Sympozjum Videochirurgii TChP, 1997 – Trilateralne Sympozjum Gastroenterologiczne w Toruniu. Uczestniczył czynnie w kilkunastu zjazdach, w tym prowadził sesje naukowe w czasie spotkań w Berlinie (1993) i dwukrotnie w Bydgoszczy (1998, 1999). Jest członkiem Towarzystwa Chirurgów Polskich od 1978 r., Sekcji Chirurgii Endoskopowej TChP, Sekcji Videochirurgii TChP, Europej-

skiego Towarzystwa Chirurgii Endoskopowej (EAES), Polskiego Towarzystwa Gastroenterologicznego i Towarzystwa Naukowego w Toruniu.

Spis prac: a) Artykuły i doniesienia zjazdowe: 1) Rozległe wycięcie trzustki z powodu przewlekłego zapalenia, *Pol. Tygodnik Lekarski*, 1978, t. 33, nr 51, 1961–1963 (współautor). 2) Ogromny uchyłek przelyku, *Pol. Przegl. Chir.*, 1978, 12, III, 4 (współautor). 3) Częściowe i całkowite wycięcie trzustki w leczeniu raka trzustki i przewlekłego jej zapalenia, *Pol. Przegl. Chir.*, 1978, 12, III, 3 (współautor). 4) Częściowe i całkowite wycięcie trzustki z powodu raka trzustki i brodawki Vatera, *Pol. Przegl. Chir.*, 1979, 51, 6, 557–561 (współautor). 5) Szew jednowarstwowy w zespoleniach górnego odcinka przewodu pokarmowego, *Suplement Pol. Przegl. Chir.*, 1980, 49, 7a, 364–366 (współautor). 6) Wysoce wybiórcza wagotomia – własne doświadczenia techniki Hilla, *Pol. Przegl. Chir.*, 1985, 57, 4, 322–324 (współautor). 7) Częściowe wycięcie żołądka sposobem Maki, *Pol. Przegl. Chir.*, 1987, 51, 5, 365–370 (współautor). 8) Późne powikłania drenażu wewnętrznego dróg żółciowych, *Pol. Przegl. Chir.*, 1990, 62, 6, 446–447 (współautor). 9) Wczesne powikłania po cholecystektomii laparoskopowej w klasyfikacji P. A. Clavien, *Pol. Przegl. Chir.*, 1994, 66, 9, 900–904 (współautor). 10) Optyczne metody wczesnego wykrywania nowotworów, *PAN. Biocybernetyka i inżynieria biomedyczna*, 1994, t. 1, 365–366 (współautor). 11) Niedrożność żółciowa jelit – rzadkie powikłania kamicy żółciowej, *Pol. Przegl. Chir.*, 1995, 3, 262–267 (współautor). 12) Evaluation of complications of laparoscopic cholecystectomy, *Moduzzi Editore*, 1995, 175–178 (współautor). 13) Wycieki żółci i uszkodzenia dróg żółciowych po cholecystektomii laparoskopowej. Rozpoznanie i leczenie, *Acta Endoscopica Polona*, 1995, No 3, Vol. 5, 133–136 (współautor). 14) Analiza mechanizmu uszkodzeń dróg żółciowych podczas cholecystektomii laparoskopowej w materiale własnym, tamże, 129–131 (współautor). 15) Powikłania pooperacyjne jako istota problemu badawczego, *Acta Endoscopica Polona*, 1995, No 1, Vol. 5, 3–5 (współautor). 16) Sfinkterotomia endoskopowa w materiale własnym, *Acta Endoscopica Polona*, 1995, No 4, Vol. 5, 183–185 (współautor). 17) Wpływ czynników ryzyka operacyjnego na występowanie powikłań pooperacyjnych w dwóch metodach wycięcia pęcherzyka żółciowego, *Acta Endoscopica Polona*, 1995, No 1, Vol. 5, 7–10 (współautor). 18) Laparoscopic hemioplasty: two methods, *Monduzzi Editore*, 1995, 343–345 (współautor). 19) Jak usprawnić cholecystectomię laparoskopową w przypadku znacznej otyłości pacjenta?, *Pol. Przegl. Chir.*, 1996, 68, 6, 602–605 (współautor). 20) Laparoskopowe wycięcie pęcherzyka żółtego bez wytwarzania odmy brzusznej, *Pol. Przegl. Chir.*, 1996, 68, 1, 22–27 (współautor). 21) Udar niedokrwienny mózgu po operacji laparoskopowej, tamże, 27–31 (współautor). 22) Laparoskopowa operacja przepuklin pachwinowych w materiale własnym, *Lekarz Wojskowy*, 1996, suplement I 97–100 (współautor). 23) Zastosowanie zmodyfikowanej siatki według wzoru Lepsién–Neufang w hernioplastyce laparoskopowej, *Pol. Przegl. Chir.*, 1996, 68, 10, 1053–1057 (współautor). 24) Czy cholecystektomia laparoskopowa jest przeciwwskazana u otyłych pacjentów?, *Pol. Przegl. Chir.*, 1996, 68, 3, 259–262 (współautor). 25) Laparoskopowa operacja przepuklin pachwinowych – 2 metody operacji, tamże, 262–267 (współautor). 26) Którą z metod wycięcia pęcherzyka żółciowego operować otyłych chorych?, *Lekarz Wojskowy*, 1996, suplement II, 141–143 (współautor). 27) In vitro measurements of ultraweak luminescence of human malignant tumours and healthy tissues, *Biocybernetics and biomechanical engineering*, 1996, No 3–4, Vol. 16, 5–12 (współautor). 28) Odbarczenie ropniaka pęcherzyka żółciowego jako usprawnienie cholecystektomii laparoskopowej, *Acta Endoscopica Polona*, 1996, No 4, Vol. 6, 169–173 (współautor). 29) Zastosowanie laparoskopii w diagnostyce i leczeniu raka trzustki, tamże, No 1, Vol. 6, 31–35 (współautor). 30) Problem krwawień w przebiegu cholecystektomii laparoskopowej w materiale 1000 przypadków, tamże, No 3, Vol. 6, 117–121 (współautor). 31) Fluoroskopowa cholangiografia śródoperacyjna, tamże, 113–117 (współautor). 32) Własne doświadczenia w leczeniu kamicy żółciowej skojarzonym postępowaniem endoskopowo–laparoskopowym, tamże, 121–125 (współautor). 33) Dynamiczna ocena dróg żółciowych podczas cholecystektomii laparoskopowej, *Videochirurgia*, 1996, nr 2, 9–12 (współautor).

- 34) Modyfikacja techniki operacyjnej w kalectwie dróg żółciowych – nadzieje i obawy, *Pol. Przegl. Chir.*, 1997, 69, 297–301 (współautor). 35) Własne doświadczenie w stosowaniu trzech metod chirurgicznego leczenia kalectwa dróg żółciowych, tamże, nr 1, 29–34 (współautor). 36) Diagnostyka laparoskopowa raka żołądka, tamże, nr 4, 394–403 (współautor). 37) Diagnostyczne otwarcie jamy brzusznej u chorych z zaawansowaną chorobą nowotworową, tamże, nr 2, 163–169 (współautor). 38) Nowotwory przewodu pokarmowego nierozpoznane podczas operacji laparoskopowych. Błąd postępowania czy ryzyko metody?, tamże, nr 10, 1028–1033 (współautor). 39) Laparoscopia diagnostyczna w chorobie nowotworowej – doświadczenie Kliniki Chirurgii w Toruniu, *Acta Endoscopica Polona*, 1997, No 1, Vol. 7, 3–7 (współautor). 40) Laparoscopia w ocenie zaawansowania raka trzustki, *Videochirurgia*, 1997, nr 3(5), 12–14 (współautor). 41) Rak żołądka – zaawansowanie choroby w obrazie laparoskopowym, tamże, 14–17 (współautor). 42) Laparoscopia diagnostyczna w raku jelita grubego, tamże, 17–19 (współautor). 43) Technika video we współczesnej diagnostyce dróg żółciowych, tamże, nr 2(4), 14–20 (współautor). 44) Wodniaki rzekome po operacjach laparoskopowych przepuklin pachwinowych, tamże, 44–45 (współautor). 45) Problem powikłań o typie seroma po laparoskopowych operacjach przepuklin pachwinowych w materiale własnym, *Ann. Acad. Med. Gedan.*, 1997, 27, supl. 1, 141–144 (współautor). 46) Ograniczenia laparoskopii diagnostycznej, *Videochirurgia*, 1997, nr 4, 9–11 (współautor). 47) Laparoskopowa repozycja stałych drenów dootrzewnowych, tamże, 11–13 (współautor). 48) Skojarzone leczenie endoskopowo–laparoskopowe u pacjentów z zapaleniem trzustki na tle kamicy żółciowej, tamże, 22–25 (współautor). 49) Przepukliny po operacjach laparoskopowych: ryzyko i zapobieganie, tamże, nr 2(4), 42–43 (współautor). 50) Laparoscopia diagnostyczna w chorobie nowotworowej – doświadczenie Kliniki Chirurgii w Toruniu, *Ann. Acad. Med. Gedan.*, 1997, 27, supl. 1, 157–160 (współautor). 51) Optyczna biopsja żołądka. Pierwsze badania nad diagnostyczną przydatnością widm indukowanej laserem fluorescencji w zakresie ultrafioletowym i widzialnym, *Acta Endoscopica Polona*, 1997, No 3, Vol. 7, 91–96 (współautor). 52) Ultraviolet laser-induced fluorescence of human stomach tissues by imaging techniques, *Lasers in Surgery and Medicine*, 1997, 21, 149–158 (współautor). 53) Miejsce laparoskopii we współczesnej diagnostyce przyczyn żółtaczki mechanicznej, *Videochirurgia*, 1997, nr 5, Vol. 2, 43–45 (współautor). 54) Jednoetapowe leczenie operacyjne u pacjentów z nowotworową niedrożnością jelita grubego, *Pol. Przegl. Chir.*, 1998, 70, 10, 1040–1046 (współautor). 55) Zapobieganie powikłaniom wstępnego etapu laparoskopii, *Videochirurgia*, 1998, 1(7), 30–32 (współautor). 56) Ewolucja wskazań i przeciwwskazań do operacji laparoskopowych w chirurgii, *Videochirurgia*, 1998, nr 3(1), 11–12 (współautor). 57) Laparoscopia w diagnostyce urazów jamy brzusznej w materiale własnym, tamże, 23–25 (współautor). 58) Doświadczenia własne w wysoce wybiórczej wagotomii, *Pol. Przegl. Chir.*, 1981, 3, 246 (współautor).

**WYDAWNICTWA TOWARZYSTWA NAUKOWEGO W TORUNIU
ZA ROK 2000**

ZAPISKI HISTORYCZNE

Tom 65, z. 1, Toruń 2000, ss. 222.

Tom 65, z. 2, Toruń 2000, ss. 237.

Tom 65, z. 3–4, Toruń 2000, ss. 254.

Tom 65 (Suplement): Bibliografia historii Pomorza Wschodniego i Zachodniego oraz krajów regionu Bałtyku, Toruń 2000, ss. 218.

FONTES

T. 88

Lustracja województw Prus Królewskich 1765, t. 1: Województwo pomorskie, cz. 1: Powiaty pucki i mirachowski, wyd. Jerzy Dygdała, Toruń 2000, ss. 196+2 mapy.

ROCZNIKI

R. 89, z. 2

ROZYNKOWSKI WALDEMAR: Powstanie i rozwój sieci parafialnej w diecezji chełmińskiej w czasach panowania zakonu krzyżackiego, Toruń 2000, ss. 218+4 mapy.

PRACE WYDZIAŁU FILOLOGICZNO-FILOZOFICZNEGO

T. 35, z. 3

SZULC ARLETA: Leksykalne i słowotwórcze zróżnicowanie cerkiewno-słowiańskich psalterzy redakcji ruskiej z XI–XIX wieku, cz. 1: Zróżnicowanie leksykalne, Toruń 2000, ss. 213.

WYDAWNICTWA JUBILEUSZOWE

SUPRUNIUK ANNA: Bibliografia prac i publikacji Towarzystwa Naukowego w Toruniu za lata 1961–1999, Toruń 2000, ss. 357.

Działacze Towarzystwa Naukowego w Toruniu, t. 2, pod red. Mariana Biskupa i Andrzeja Gizińskiego, Toruń 2000, ss. 196.

WIERZCHOSŁAWSKI SZCZEPAN: Ignacy Łyskowski 1820–1886. Polityk i publicysta, pierwszy prezes Towarzystwa Naukowego w Toruniu, Toruń 2000, ss. 209+fot.

Akt erekcyjny gmachu Towarzystwa Naukowego w Toruniu z 17 maja 1881 roku, oprac. Szczepan Wierzchosławski, Toruń 2000, ss. 16.

MATERIAŁY Z KONFERENCJI

Filozofia dialogu, pod red. Mariana Kallasa, Toruń 2000, ss. 55.

WYDAWNICTWA OGÓLNE

Państwo zakonu krzyżackiego w Prusach. Podziały administracyjne i kościelne od XIII do XVI wieku, pod red. Zenona Huberta Nowaka, przy współpracy Romana Czai, Toruń 2000, ss. 113.

Historia Pomorza, t. 4 (1850–1918), cz. 1: Ustrój, gospodarka, społeczeństwo, pod red. Stanisława Salmonowicza, Toruń 2000.

SPRAWOZDANIA TNT

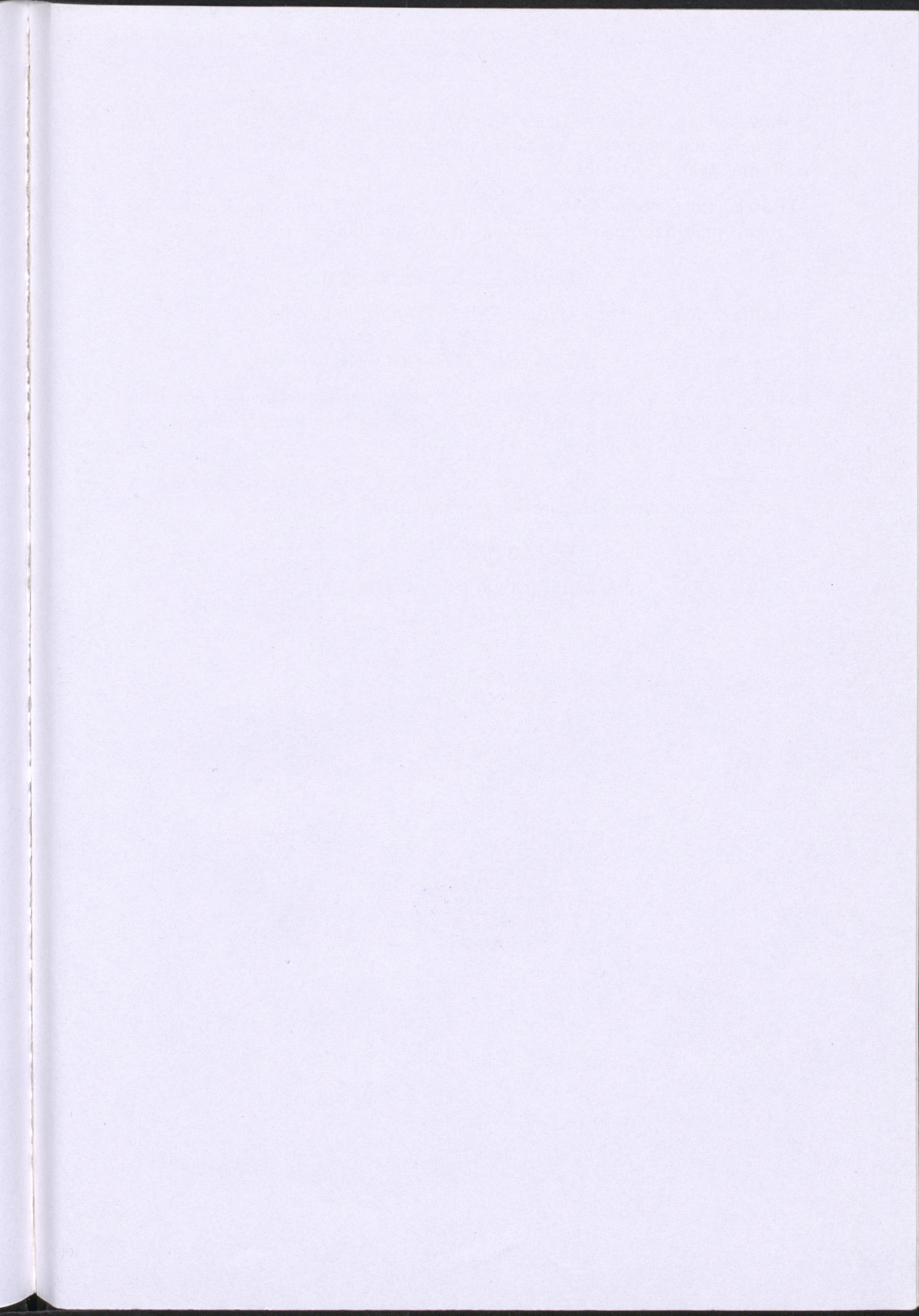
Nr 53 (za okres 1 I 1999 – 31 XII 1999), Toruń 2000, ss. 62.

Biblioteka Główna UMK

300003287377

WIERZCHOSŁAWSKI SZCZEPAN: Ignacy Lyskowski 1820-1826. Polityk i publicysta, pierwszy prezes Towarzystwa Naukowego w Toruniu, Toruń 2000, ss. 209+fol.

Akt erekcyjny gmachu Towarzystwa Naukowego w Toruniu z 17 maja 1821 roku, oprac. Szczepan Wierzchosławski, Toruń 2001, ss. 16.

MATERIAŁY Z KONFERENCJI

Filozofia dialogu, pod red. Mariana Kajlesa, Toruń 2000, ss. 55.

WYDAWNICTWA OGÓLNE

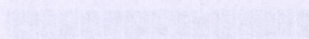
Państwo zakonu krzyżackiego w Prusach. Podzielną administracyjną i wojenną od XIII do XVI wieku, pod red. Zenona Herberta Nowaka, przy współpracy Romana Uzał, Toruń 2000, ss. 113.

Historia Pomorza, t. 4 (1850-1918), cz. 1: Ustrój, gospodarka, społeczeństwo, pod red. Stanisława Salmonowicza, Toruń 2000.

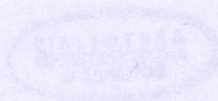
SPRAWOZDANIA TN

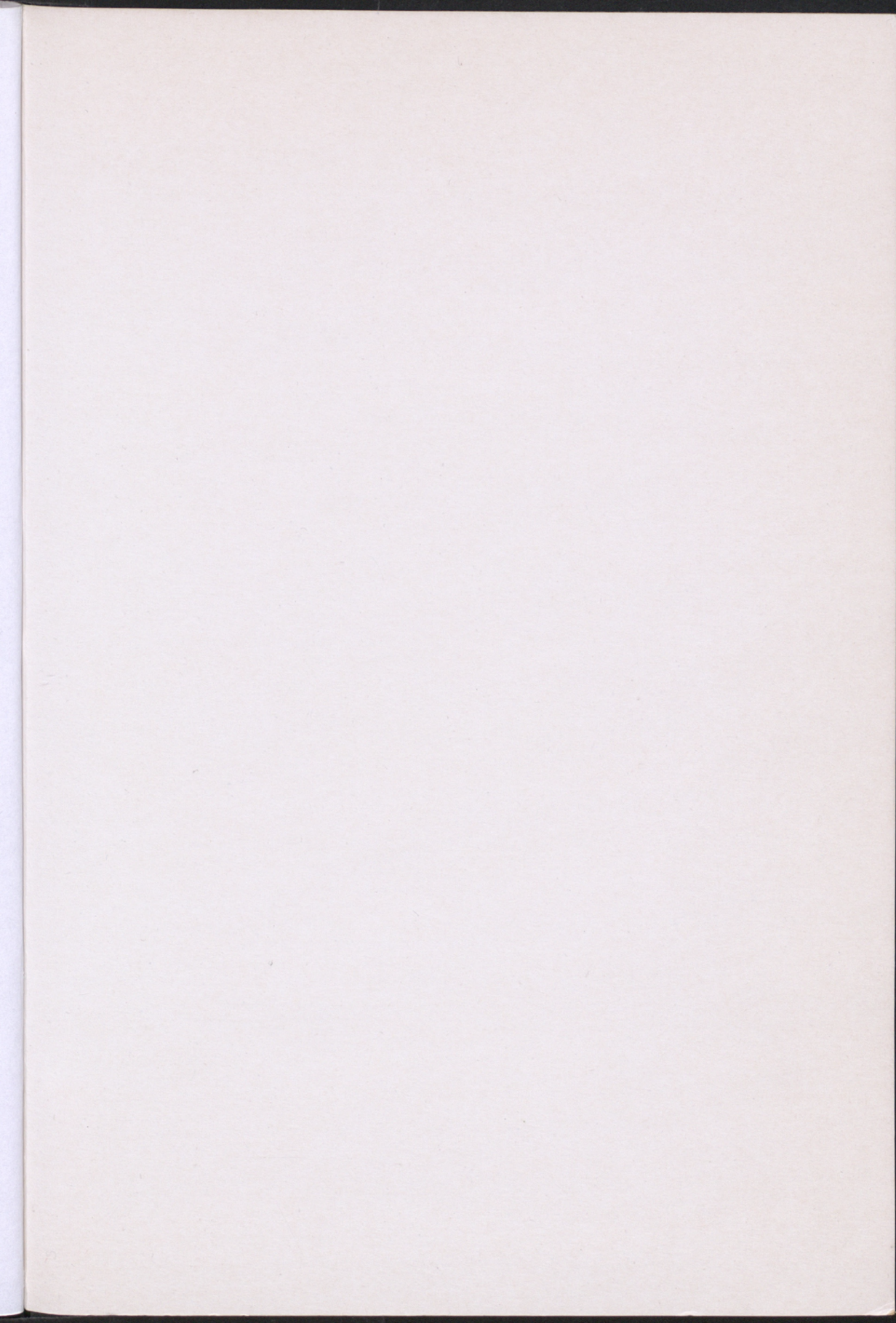
Nr 53 (za okres I I 1999 - 31 XII 1999), Toruń 2000, ss. 62.

Biblioteka Główna UMK

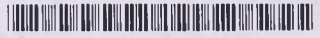

300003287377

Biblioteka Główna UMK

300003287377